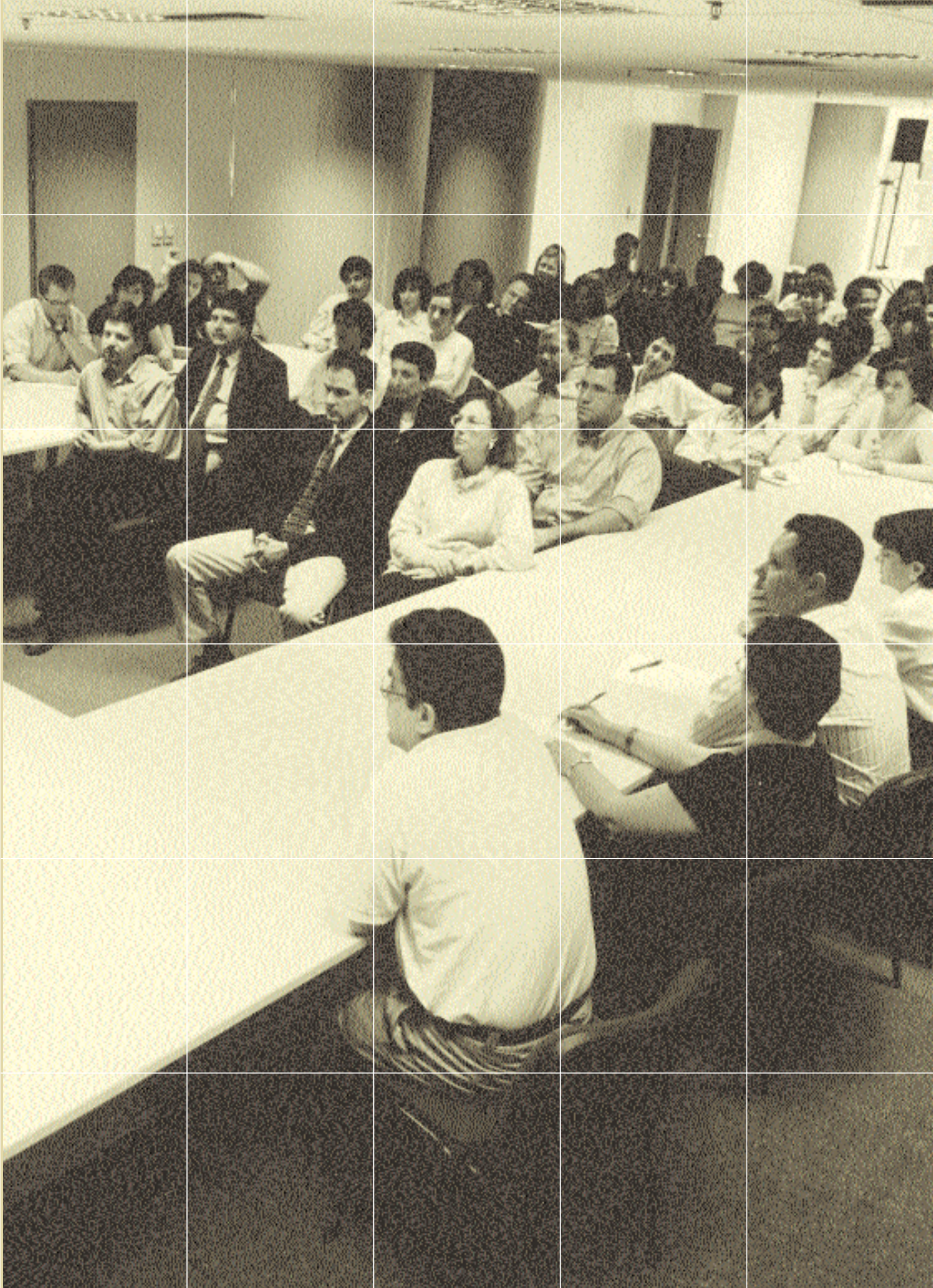

Η αποτίμηση του έργου του Συνηγούρου του Πολίτη για το έτος 2000 παραπέμπει σε μια σύνθετη και αμφίσημη εικόνα της πραγματικότητας, γεμάτη προκλήσεις, ικανοποίηση για τα όποια επιτεύγματα, υπομνήσεις για τους κινδύνους που συνδέονται με τον εφησυχασμό, αυξημένη αίσθηση ευθύνης απέναντι στους πολίτες και σταθερή προσήλωση στον στόχο της καταπολέμησης της κακοδιοίκησης και της περαιτέρω διεύρυνσης του κράτους δικαίου.

Απολογισμός του έργου

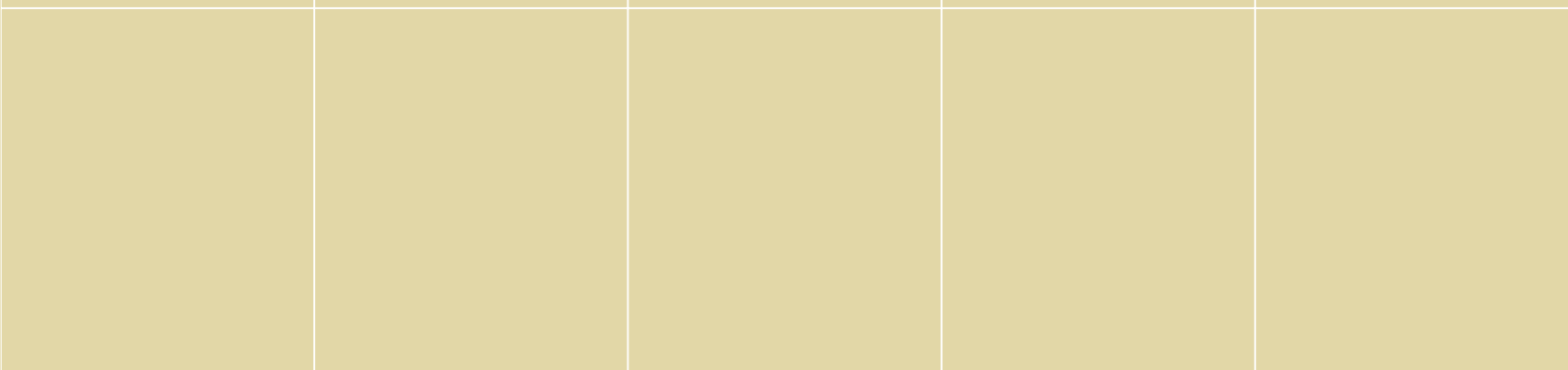
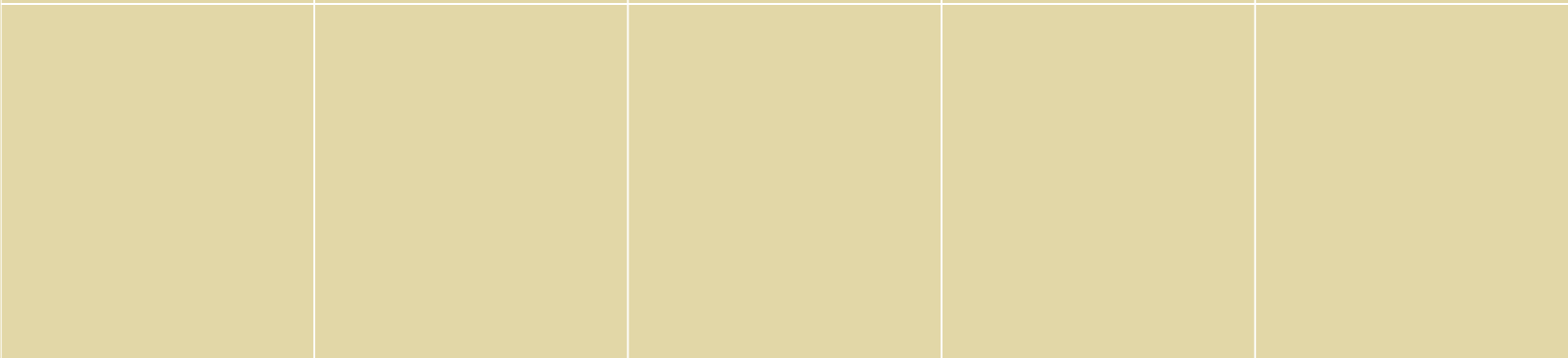
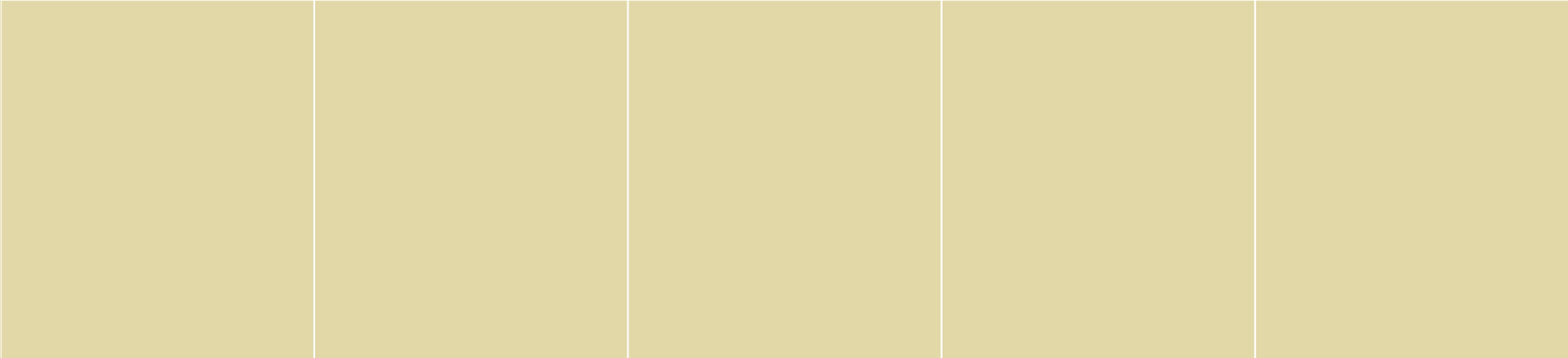
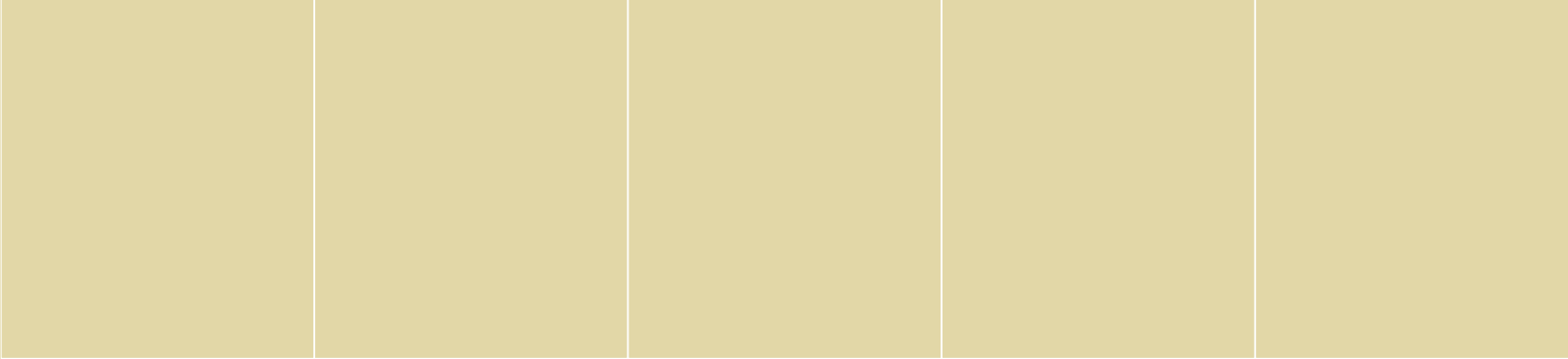
Ε.

Δεδομένου ότι εκκρεμεί στη Βουλή νέο νομοσχέδιο περί αλλοδαπών, που μεταβάλλει ριζικά τη διαδικασία νομιμοποίησής τους, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επισημάνει σε ειδική έκθεσή του την ανάγκη να ληφθούν τα απαραίτητα οργανωτικά μέτρα πριν αρχίσει η εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων. Πάντως, παρά τις επιφυλάξεις που έχει εκφράσει ως προς την ευστοχία ορισμένων από τις διατάξεις του νομοσχεδίου, ο Συνήγορος του Πολίτη χαιρετίζει τη νέα προσπάθεια της πολιτείας να αντιμετωπίσει τα μεγάλα κοινωνικά και ανθρωπιστικά προβλήματα που έχει προκαλέσει η παράνομη παρουσία στη χώρα εκατοντάδων χιλιάδων οικονομικών μεταναστών. Υπογραμμίζει ωστόσο ότι η εμβέλεια του εγχειρήματος πρέπει να υπερβαίνει τα όρια μιας τυπικής νομιμοποίησης της κατάστασης των αλλοδαπών.

**Κύκλος Δικαιωμάτων
του Ανθρώπου**

E.1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
2.	ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
2.1	ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ
2.2	ΡΟΗ ΚΑΙ ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ - ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
2.2.1	Γενικά στατιστικά στοιχεία
2.2.2	Εμπλεκόμενες υπηρεσίες
2.2.3	Γεωγραφική κατανομή των αναφορών
2.3	ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ
2.3.1	Γεωγραφική προέλευση αλλοδαπών
3.	ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ
3.1	ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ
3.1.1	Διακρίσεις λόγω ιθαγένειας
3.1.1.1	Άρνηση ενίσχυσης ομογενών από τη Βόρεια Ήπειρο που πάσχουν από βαριές ασθένειες
3.1.1.2	Άρνηση εγγραφής αλλοδαπού στο Μητρώο Εμπειρίας Κατασκευαστών
3.1.2	Διακρίσεις λόγω φυλής
3.1.3	Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων
3.1.4	Ισότητα βαρών και στρατολογική υποχρέωση
3.1.4.1	Άρνηση να παραταθεί έως το νόμιμο όριο ηλικίας αναβολή λόγω σπουδών
3.1.4.2	Έκπτωση εκτελούντος εναλλακτική κοινωνική υπηρεσία
3.2	ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ
3.2.1	Εκδήλωση, πιστοποίηση και μεταβολή θρησκεύματος
3.2.1.1	Καταγραφή της ένδειξης «άθεος» σε Μητρώο Αρρένων
3.2.1.2	Προϋποθέσεις ληξιαρχικής καταγραφής θρησκεύματος
3.2.1.3	Αναγραφή ονομασίας θρησκεύματος σε ληξιαρχικές πράξεις
3.2.1.4	Απάλειψη θρησκεύματος από απολυτήριο λυκείου
3.2.2	Συνταγματικώς κατοχυρωμένη δυνατότητα αποτέφρωσης νεκρών
3.3	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ
3.3.1	Προστασία ιδιωτικού βίου και απόρρητο αλληλογραφίας
3.3.1.1	Δημοσιοποίηση φορολογικών χρεών με ένδειξη επί του ταχυδρομικού φακέλου
3.3.1.2	Παραβίαση απορρήτου αλληλογραφίας
3.3.2	Αστική και δημοτική κατάσταση
3.3.2.1	Εγγραφή σε δημοτολόγια και άλλα δημοτικά μητρώα
3.3.2.2	Έκδοση δημόσιων εγγράφων
3.4	ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
3.4.1	Το καθεστώς των μεταναστών στην Ελλάδα
3.4.1.1	Θεώρηση εισόδου
3.4.1.2	Άδεια παραμονής
3.4.1.3	«Πράσινη κάρτα»
3.4.1.4	Άσυλο και επαναπροώθηση
3.4.1.5	Πολιτογράφηση
3.4.2	Κράτηση και φυλάκιση
3.4.2.1	Χρονικά όρια κράτησης των υπό δικαστική απέλαση αλλοδαπών
3.4.2.2	Συνθήκες διαβίωσης σε κρατητήρια και φυλακές
3.4.3	Ελευθερία κίνησης και αποδημίας
3.4.3.1	Ελευθερία χρήσης κοινωφελών χώρων που δεν ανήκουν στο δημόσιο
3.4.3.2	Παράλειψη άρσης της απαγόρευσης εξόδου από τη χώρα

3.5	ΠΑΙΔΕΙΑ
3.5.1	Ειδικές ρυθμίσεις πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση
	3.5.1.1 Ειδικές κατηγορίες υποψηφίων
	3.5.1.2 Ευνοϊκή ρύθμιση εισαγωγής στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
3.5.2	Εξεταστική διαδικασία και δικαίωμα αναβαθμολόγησης
	3.5.2.1 Ελλιπής ενημέρωση υποψηφίων εξωτερικού
	3.5.2.2 Πλημμέλειες στη διαδικασία εξετάσεων
3.5.3	Δικαιώματα σπουδαστών και αποφοίτων
	3.5.3.1 Υποτροφίες
	3.5.3.2 Μετεγγραφές
	3.5.3.3 Αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων της αλλοδαπής
3.5.4	Ακαδημαϊκή ελευθερία
3.6	ΕΡΓΑΣΙΑ
3.6.1	Επαγγελματική ελευθερία
	3.6.1.1 Περιορισμοί ίδρυσης και λειτουργίας φροντιστηρίων
	3.6.1.2 Χορήγηση άδειας άσκησης επαγγέλματος και εγγραφή σε επαγγελματικούς συλλόγους
3.6.2	Επίταξη προσωπικής εργασίας
3.6.3	Επαγγελματική κατοχύρωση αποφοίτων ιδιωτικών σχολών και σχολών που έχουν καταργηθεί
	3.6.3.1 Κατοχύρωση επαγγελματικών δικαιωμάτων αποφοίτων ιδιωτικών σχολών κινηματογραφίας-τηλεόρασης
	3.6.3.2 Άνιση μισθολογική μεταχείριση πτυχιούχων ΚΑΤΕΕ παρά την ισοτιμία των τίτλων σπουδών τους με πτυχία ΤΕΙ
3.7	ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ
3.7.1	Ελευθερία μη προσχώρησης σε ενώσεις και αποχώρησης από αυτές
	3.7.1.1 Μη διαγραφή μηχανικού από το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
	3.7.1.2 Υποχρεωτική εγγραφή πτυχιούχων χημείας στην Ένωση Ελλήνων Χημικών
3.7.2	Περιορισμοί συμμετοχής σε ενώσεις
	3.7.2.1 Περιορισμός συμμετοχής στον Σύνδεσμο Εφέδρων Αξιωματικών λόγω ηλικίας
3.8	ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ
3.8.1	Έλλειψη αιτιολογημένης απάντησης και αδιαφάνεια
	3.8.1.1 Έλλειψη αιτιολογίας και αδιαφάνεια με επίκληση λόγων εθνικής ασφάλειας
	3.8.1.2 Άρνηση χορήγησης δημόσιων εγγράφων με επίκληση του απορρήτου
	3.8.1.3 Έκδοση δημόσιων εγγράφων αντιφατικού περιεχομένου και ανεπαρκής αιτιολογία
3.8.2	Αποτελεσματικότητα διοικητικής έρευνας
3.9	ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
3.9.1	Άρνηση εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων
3.9.2	Μη προσήκουσα εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων
	3.9.2.1 Μη προσήκουσα εκτέλεση λόγω διαδικαστικών πλημμελειών της υπηρεσίας
	3.9.2.2 Παράβαση δεδικασμένου
4.	ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΤΗΣΙΑΣ ΕΚΘΕΣΗΣ 1999
4.1	ΠΑΡΟΧΗ ΕΠΙΔΟΜΑΤΩΝ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ
4.2	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΧΩΡΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΥΧΩΝ ΤΗΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑΣ
4.3	Η ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΩΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΔΕΙΑΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΣΕ ΠΟΛΙΤΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

4.4	ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΕΠΙΔΙΚΑΣΘΕΝΤΩΝ ΠΟΣΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΕΣ
4.5	ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΕΞΟΔΟΥ ΓΙΑ ΧΡΕΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ
4.6	ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΛΗΨΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
4.7	ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΤΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ
4.8	ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΙΤΛΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΟΥ ΧΟΡΗΓΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΑΡΧΕΣ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1. ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δέχεται αναφορές που συνδέονται με την προσβολή ατομικών, κοινωνικών ή πολιτικών δικαιωμάτων (άρθρο 2, παράγρ. 1, ΠΔ 273/1999) και κατοχυρώνονται σε συνταγματικούς ή άλλους κανόνες και στις αρχές του δικαίου.

Ειδικότερα, οι υποθέσεις που χειρίζεται ο Κύκλος σχετίζονται με ζητήματα προστασίας της προσωπικότητας και του ιδιωτικού βίου, με προσβολές της προσωπικής ελευθερίας από αστυνομικές ή σωφρονιστικές αρχές, με όψεις της ελευθερίας των θρησκευτικών πεποιθήσεων και της θρησκευτικής λατρείας, με διακρίσεις λόγω εθνικότητας, φυλής ή φύλου, με προσβολές των δικαιωμάτων των μεταναστών, με ζητήματα ισότιμης μεταχείρισης ως προς την πρόσβαση στη δημόσια εκπαίδευση, με προβλήματα κατοχύρωσης επαγγελματικών δικαιωμάτων, με προσβολές του δικαιώματος αναφοράς, καθώς και με προβλήματα αποτελεσματικότητας της δικαστικής προστασίας λόγω μη εφαρμογής τελεσίδικων δικαστικών αποφάσεων από τη διοίκηση.

Αξιοσημείωτο μέρος των υποθέσεων που χειρίζεται ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αφορά θέματα πολιτογράφησης των αλλοδαπών ή το νομικό καθεστώς εισόδου, παραμονής και εργασίας τους στη χώρα, ενώ συχνά προκύπτουν επίσης ζητήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και επαγγελματικών δικαιωμάτων.

2. ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

2.1 ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην τρίτη ετήσια έκθεσή του ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει πλέον με βεβαιότητα ότι στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου η κακοδιοίκηση και η παρανομία εμφανίζουν κάποιες σταθερές παραμέτρους. Ειδικότερα:

Οι βαρύτερες προσβολές δικαιωμάτων εξακολουθούν κατά κανόνα να πλήττουν πρόσωπα που ανήκουν σε περιθωριακές ομάδες του πληθυσμού (αλλοδαποί οικονομικοί μετανάστες, Ρομά, πρόσωπα υπό κράτηση ή φυλάκιση κ.ά.), ενώ παράλληλα η συνεχιζόμενη αντισυνταγματική πρακτική της καταγραφής του θρησκευτήματος των πολιτών σε δημόσια έγγραφα (βλ. παρακάτω 3.2.1) κυφορεί διαρκώς το ενδεχόμενο διακρίσεων σε βάρος

θρησκευτικών μειονοτήτων (βλ. παρακάτω 3.1.3). Ωστόσο, εκτός από τις «τυποποιημένες» μειονότητες (θρησκευτικές, φυλετικές, εθνικές κ.ά.), οι οποίες βρίσκονται εξ ορισμού σε δυσμενή θέση, στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα καταγράφονται και κάποιες μεμονωμένες ομάδες του πληθυσμού, άτυπες μεν και περιστασιακές, των οποίων όμως τα δικαιώματα υφίστανται σοβαρές προσβολές είτε από την παραδοσιακή κεντρική δημόσια διοίκηση είτε από αυτοδιοικούμενους φορείς δημόσιας εξουσίας.

α) Ο αριθμός των αναφορών που δέχεται ο Συνήγορος του Πολίτη από αλλοδαπούς αυξάνει διαρκώς, με σημείο αιχμής τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι οικονομικοί μετανάστες κατά τη διαδικασία νομιμοποίησης της παραμονής και εργασίας τους στη χώρα. Μέσα από πλήθος περιπτώσεων ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαπιστώσει τη μεγάλη σωματική και ψυχική ταλαιπωρία που υπέστησαν χιλιάδες άνθρωποι κατά τη διαδικασία απόκτησης άδειας εργασίας («πράσινη κάρτα»), με αποκορύφωμα την επί δύομισι μήνες αδικαιολόγητη κράτηση οικονομικού μετανάστη σε αστυνομικό τμήμα εξαιτίας της ακραίας αδιαφορίας και αδράνειας που επέδειξαν οι αρμόδιες κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες του Υπουργείου Εργασίας (βλ. παρακάτω 3.4.1.3).

Στη διαδικασία χορήγησης της «πράσινης κάρτας», η διοίκηση επωμίστηκε ένα τεράστιο σε όγκο έργο, χωρίς να έχει προηγουμένως εξασφαλιστεί ούτε ο συντονισμός μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, όπως νοσοκομεία, ασφαλιστικά ταμεία, αστυνομικές υπηρεσίες κ.λπ., ούτε η κατάλληλη προετοιμασία των κατά τόπους υπηρεσιών του ΟΑΕΔ, στον οποίο είχε ανατεθεί η κεντρική ευθύνη της διαδικασίας.

Δεδομένου ότι εκκρεμεί στη Βουλή νέο νομοσχέδιο περί αλλοδαπών, που μεταβάλλει ριζικά τη διαδικασία νομιμοποίησής τους, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επισημάνει σε ειδική έκθεσή του την ανάγκη να ληφθούν τα απαραίτητα οργανωτικά μέτρα πριν αρχίσει η εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων (βλ. κεφ. Ζ', 2.2). Πάντως, παρά τις επιφυλάξεις που έχει εκφράσει ως προς την ευστοχία ορισμένων από τις διατάξεις του νομοσχεδίου, ο Συνήγορος του Πολίτη χαιρετίζει τη νέα προσπάθεια της πολιτείας να αντιμετωπίσει τα μεγάλα κοινωνικά και ανθρωπιστικά προβλήματα που έχει προκαλέσει η παράνομη παρουσία στη χώρα εκατοντάδων χιλιάδων οικονομικών μεταναστών. Υπογραμμίζει ωστόσο ότι η εμβέλεια του εγχειρήματος πρέπει να υπερβαίνει τα όρια μιας τυπικής νομιμοποίησης της κατάστασης των αλλοδαπών. Το ζητούμενο δεν είναι απλώς η ανοχή της παρουσίας και της εργασίας τους στη χώρα, αλλά η κοινωνική

ένταξη όσων τουλάχιστον από αυτούς το επιθυμούν και έχουν δημιουργήσει νόμιμους και σταθερούς δεσμούς με την ελληνική πραγματικότητα (βλ. σχετικά 3.4.1.2). Η δημιουργία αισθήματος ασφάλειας και σταθερότητας στους νόμιμα ευρισκόμενους στην Ελλάδα αλλοδαπούς –μέσω της παροχής αδειών παραμονής και εργασίας κλιμακούμενης χρονικής διάρκειας, ανάλογης προς τα χρόνια παρουσίας στη χώρα (βλ. για παράδειγμα 3.4.1.2)– θα έχει ευεργετικές επιπτώσεις και στη διαδικασία πολιτογράφησης: θα μειωθεί ο τεράστιος αριθμός των σχετικών αιτήσεων που έχουν κατακλύσει τη δημόσια διοίκηση και θα απαλλαγούν οι αιτούντες από μια μακρόχρονη και αργόσυρτη γραφειοκρατική διαδικασία, που κατά κανόνα έχει και αρνητική έκβαση (βλ. παρακάτω 3.4.1.5).

Η κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών οικονομικών μεταναστών δεν εξαρτάται μόνον από τον νομοθέτη αλλά και από τη διοίκηση, έστω και αν αυτή προβαίνει σε αθέμιτες διακρίσεις με βάση την ιθαγένεια ακόμη και σε βάρος αλλοδαπών που διαμένουν νόμιμα στη χώρα. Η πρακτική αυτή δεν εμφανίζεται μόνο στο επίπεδο της κεντρικής δημόσιας διοίκησης (βλ. παρακάτω 3.1.1.1), αλλά υιοθετείται και από αιρετούς εκπροσώπους οργανωμένων επαγγελματικών συμφερόντων, όπως είναι το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας ή ο Οδοντιατρικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης (βλ. παρακάτω 3.1.1.2 και 3.6.1.2 αντίστοιχα).

Διαπιστώθηκαν όμως και σοβαρά περιστατικά διακρίσεων σε βάρος φυλετικών ομάδων του ημεδαπού πληθυσμού με δράστες αιρετά όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο Συνήγορος του Πολίτη κλήθηκε να παρέμβει ενώπιον δημοτικού συμβουλίου του Νομού Αργολίδας, μέσα στα όρια του οποίου είναι εγκατεστημένοι καταυλισμοί Ρομά, επισημαίνοντας ότι η εξώθηση των δημοτών στη διενέργεια πράξεων αυτοδικίας και φυλετικού μίσους αποτελεί ποινικά κολάσιμη πράξη (βλ. παρακάτω 3.1.2).

Η ελληνική πολιτεία εξακολουθεί δυστυχώς να επιφυλάσσει εξευτελιστική μεταχείριση στους τροφίμους των σωφρονιστικών καταστημάτων και των αστυνομικών κρατητηρίων.

Με την ευκαιρία αυτοψίας που διενήργησε στη δικαστική φυλακή Ιωαννίνων, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι ο υπερπληθυσμός στις φυλακές έχει δημιουργήσει συνθήκες αφόρητου συνωστισμού, με συνέπεια την υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης των κρατούμενων σε επίπεδο ασυμβίβαστο με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Στην προηγούμενη ετήσια έκθεσή του ο Συνήγορος του Πολίτη είχε διαπιστώσει ότι ανάλογες –εάν όχι χειρότερες– συνθήκες επικρατούν και σε

αστυνομικά κρατητήρια (βλ. παρακάτω 3.4.2).

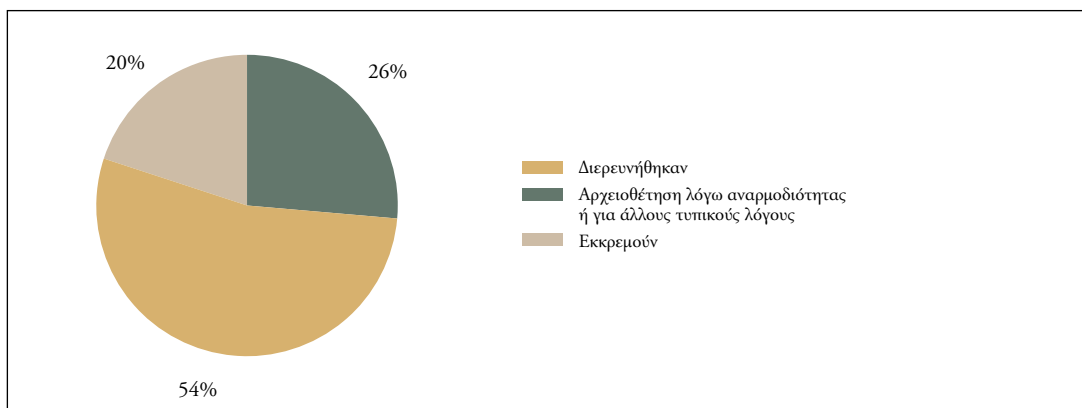
Τέλος, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έχει πειστεί ότι είναι αποτελεσματικές οι διοικητικές έρευνες που διενεργούνται από την Ελληνική Αστυνομία ύστερα από δική του πρωτοβουλία, προκειμένου να διακριβωθεί εάν σε υποθέσεις σύλληψης, προσαγωγής και κράτησης σε αστυνομικά τμήματα έχουν διαπραχθεί αδικήματα από αστυνομικά όργανα. Η εξιχνίαση αυτών των υποθέσεων από τον ίδιο τον Συνήγορο του Πολίτη είναι ιδιαίτερα δυσχερής, καθώς τα θύματα κατά κανόνα ανήκουν σε περιθωριακές ομάδες του πληθυσμού, δηλαδή σε αυτές που κατά τεκμήριο έχουν και ανοιχτούς λογαριασμούς με την αστυνομία (βλ. παρακάτω 3.8.2).

β) Οι περιπτώσεις κακοδιοίκησης και παρανομίας που πλήττουν τα δικαιώματα του υπόλοιπου πληθυσμού είναι, κατά κανόνα, διαφορετικής υφής, καθώς σπανίζουν οι ακραίες περιπτώσεις προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Δεδομένου πάντως ότι αφορούν τη συντριπτική πλειονότητα των ελλήνων πολιτών, είναι άκρως ενδεικτικές για την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη χώρα μας.

Ένα φαινόμενο κακοδιοίκησης που αρχίζει να προσλαμβάνει γενικευμένες διαστάσεις είναι η αποχή της δημόσιας διοίκησης από τη διενέργεια πράξεων που της επιβάλλει το Σύνταγμα. Η αδράνεια αυτή εκδηλώνεται κυρίως ως παράλειψη της δημόσιας διοίκησης να προστατεύσει τους πολίτες από την παράνομη συμπεριφορά συμπολιτών τους ή να ασκήσει τις προβλεπόμενες από τον νόμο αρμοδιότητες ελέγχου και εποπτείας επί αυτοδιοικούμενων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Εμφανίζεται πάντως και το φαινόμενο η κεντρική δημόσια διοίκηση να αδρανεύει υπό την άμεση πίεση ιδιωτικών συμφερόντων.

Πρώην δημοτικά και κοινοτικά καταστήματα τελούν ακόμη «υπό κατάληψη» από ομάδες κατοίκων που έχουν προκρίνει αυτόν τον τρόπο διαμαρτυρίας εναντίον της συνένωσης των δήμων και κοινοτήτων της χώρας που επήλθε με το «Σχέδιο Καποδίστριας». Συνέπεια αυτής της κατάστασης είναι ότι άλλοι πολίτες αδυνατούν να προβούν σε συναλλαγές που προϋποθέτουν την πρόσβαση σε αρχεία και μητρώα των υπό κατάληψη κτιρίων (βλ. παρακάτω 3.3.2.1).

Στο μεταίχμιο μεταξύ του παραδοσιακού κράτους και της κοινωνίας ανήκουν κάποια αυτοδιοικούμενα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα οποία, προασπιζόμενα τα συμφέροντα των μελών τους, αμφισβητούν παράνομα αποφάσεις οργάνων της κεντρικής δημόσιας διοίκησης. Είτε πρόκειται για το ΤΕΕ, που παρεμποδίζει την πρόσβαση πολιτών στην άσκηση του επαγγέλματος που έχουν

ΓΡΑΦΗΜΑ Ε.1.1**ΣΤΑΔΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ**

επιλέξει (βλ. παρακάτω 3.6.1.2), είτε για ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα που δεν εφαρμόζουν την υποχρεωτική διαδικασία «κατάταξης» υποψήφιων φοιτητών (βλ. παρακάτω 3.5.3.3) και στις δύο περιπτώσεις αμφισβητούνται αποφάσεις του (μόνου αρμόδιου εν προκειμένω) Διαπανεπιστημιακού Κέντρου Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών της Αλλοδαπής (ΔΙΚΑΤΣΑ). Σε μια άλλη κατηγορία περιπτώσεων, οργανωμένες επαγγελματικές συντεχνίες στον χώρο της δημόσιας υγείας φαίνεται πως ακόμη παρεμποδίζουν (βλ. *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 91) την έκδοση των προεδρικών διαταγμάτων με τα οποία θα κατοχυρωθούν τα επαγγελματικά δικαιώματα προσώπων που έχουν φοιτήσει σε Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) (βλ. παρακάτω 4.7).

Χαρακτηριστική περίπτωση κακοδιοίκησης αποτελεί όμως και η αιφνιδιαστική κατάργηση του ειδικού καθεστώτος για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση που ίσχυε για τους μαθητές ελληνικών λυκείων του εξωτερικού (βλ. παρακάτω 3.5.1.1), καθώς και η καθυστερημένη ενημέρωσή τους για τις αλλαγές στο σύστημα εισαγωγής (βλ. παρακάτω 3.5.2.1).

Τέλος, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν παύει να εκπλήσσεται ούτε από την ευρηματικότητα (βλ. παρακάτω 3.9.1) ούτε από την απροκάλυπτη παραβίαση στοιχειωδών αρχών του δικαίου (βλ. παρακάτω 3.9.2.2) που επιδεικνύει η διοίκηση όταν δεν εκτελεί δικαστικές αποφάσεις που δικαιώνουν τους πολίτες.

2.2 ΡΟΗ ΚΑΙ ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ - ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

2.2.1 Γενικά στατιστικά στοιχεία

Οι αναφορές πολιτών που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη και απασχόλησαν τον Κύκλο

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου από την 1.1 έως τις 31.12.2000 ανέρχονται στις 1144. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του 2000 διερευνήθηκαν και οι αναφορές του έτους 1999 που ήταν ακόμη εκκρεμείς στις 31.12.1999.

Από τις αναφορές αυτές (βλ. Γράφημα Ε.1.1):

- Έγινε ουσιαστική έρευνα από τον Κύκλο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο 54% των υποθέσεων.
- Εκκρεμεί και μεταφέρεται στο έτος 2001 το 20% των αναφορών.
- Τέθηκε στο αρχείο για λόγους αναρμοδιότητας της Αρχής ή για άλλους τυπικούς λόγους το 26% των αναφορών.

Πιο αναλυτικά και για κάθε κατηγορία, η εξέλιξη των υποθέσεων έχει ως εξής:

- Στο αρχείο τέθηκαν 407 υποθέσεις (345 του έτους 2000 και 62 από τις εκκρεμείς του έτους 1999) από τις οποίες το 82% λόγω αναρμοδιότητας από τον νόμο και το 18% για άλλους τυπικούς λόγους (αοριστία αναφοράς, έλλειψη στοιχείων επικοινωνίας του αναφερομένου κ.ά., βλ. Πίνακα Ε.1.1)

- Από τις αναφορές που διερευνήθηκαν, το 35% κρίθηκαν αβάσιμες, καθώς αποδείχθηκε ότι η διοίκηση είχε ενεργήσει νόμιμα. Στο 9% διακόπηκε η έρευνα, είτε γιατί η αναφορά ανακλήθηκε από τον πολίτη είτε γιατί προέκυψε αναρμοδιότητα κατά τη διάρκεια της έρευνας της υπόθεσης (επιγενόμενη αναρμοδιότητα) είτε, τέλος, διότι ο αναφερόμενος διέκοψε τη συνεργασία του με τον Συνήγορο του Πολίτη (βλ. Πίνακα Ε.1.2).

Το σχετικά υψηλό ποσοστό των αβάσιμων αναφορών οφείλεται κυρίως στο επίσης υψηλό ποσοστό αναφορών για θέματα πολιτογράφησης, άδειας παραμονής και άλλα θέματα κατάστασης αλλοδαπών. Στην πολιτογράφηση ο νόμος ρητά εξαιρεί τις σχετικές διαδικασίες από τους γενικούς κανόνες περί υποχρεωτικής απάντησης, αιτιολογίας ή προθεσμιών και αφήνει στη διοίκηση τα

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε.1.1
ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΡΕΥΝΗΘΗΚΑΝ

	Αναφορές 2000 και εκκρεμείς 1999
ΑΝΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΕΚ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	
Έλλειψη έννομου συμφέροντος	11
Δικαιώματα υπέρ τρίτων	18
Εξαιρούμενοι φορείς	50
Ιδιωτική διαφορά	35
Υπηρεσιακή κατάσταση δημοσίων υπαλλήλων	21
Εκκρεμότητα ενώπιον δικαστικής αρχής	44
Έλλειψη ατομικής διοικητικής πράξης / παράλειψης / υλικής ενέργειας	132
Παρέλευση εξαμήνου	8
Εξαιρούμενοι φορείς - ειδική περίπτωση: άλλες ανεξάρτητες αρχές	13
ΣΥΝΟΛΟ	332
ΑΛΛΟΙ ΤΥΠΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ	
Αοριστία αναφοράς, κοινοποιήσεις, γενικές προτάσεις, παροχή συμβουλών	45
Έλλειψη τυπικών στοιχείων αναφοράς (υπογραφή, στοιχεία επικοινωνίας κ.λπ.)	13
Ασήμαντη αναφορά, ειδική πράξη αρχειοθέτησης	3
Έλλειψη προηγούμενης αίτησης προς τη διοίκηση	14
ΣΥΝΟΛΟ	75
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	407

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε.1.2
ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΠΟΥ ΚΡΙΘΗΚΑΝ ΑΒΑΣΙΜΕΣ ΚΑΤΟΠΙΝ ΕΡΕΥΝΑΣ
Ή ΔΙΑΚΟΠΗΚΕ Η ΕΡΕΥΝΑ

	Αναφορές 2000 και εκκρεμείς 1999
ΑΒΑΣΙΜΕΣ	
Αναλήθεια ή απόκρυψη στοιχείων	5
Σύννομη διοικητική πράξη - αβάσιμο αίτημα	169
Σύννομη διοικητική πράξη - εύλογο αίτημα (ανεπάρκεια, κενό νόμου - οργανωτική δυσλειτουργία)	59
Σύννομη διοικητική πράξη - εκ του νόμου διακριτική ευχέρεια απόφασης	54
ΣΥΝΟΛΟ	287
ΔΙΑΚΟΠΗ ΕΡΕΥΝΑΣ	
Άρνηση του ενδιαφερομένου να προσκομίσει στοιχεία που του ζητήθηκαν	2
Επιγενόμενη αναρμοδιότητα (εκκρεμότητα ενώπιον δικαστικής αρχής κ.λπ.)	35
Ανάκληση αναφοράς	41
ΣΥΝΟΛΟ	78

μέγιστα δυνατά περιθώρια διακριτικής ευχέρειας, με συνέπεια να μη διαπιστώνεται παραβίαση της νομιμότητας ή κακοδιοίκηση. Στις άδειες παραμονής και στα άλλα θέματα κατάστασης αλλοδαπών, οι ενδιαφερόμενοι συχνά παραλείπουν την τήρηση ορισμένων διαδικασιών ή χάνουν τις σχετικές προθεσμίες λόγω κακής ενημέρωσης, ελλιπούς κοινωνικής προσαρμογής ή γλωσσικών δυσχερειών, με συνέπεια να είναι νομικά αδύνατο να ανατραπεί η δυσμενής κατάσταση στην οποία έχουν περιέλθει.

Από τις υποθέσεις που βρισκόταν σε εξέλιξη

στις 31.12.2000, για το 56% αναμενόταν απάντηση από τις δημόσιες υπηρεσίες που εμπλέκονται στην υπόθεση και το 6% βρισκόταν στο στάδιο εκπόνησης πορίσματος (βλ. Πίνακα Ε.1.3).

Σημαντικό μέρος των αναφορών που παραμένουν εκκρεμείς αποτελούν οι περιπτώσεις κατοχύρωσης των επαγγελματικών δικαιωμάτων, όπου η επίλυση των οικείων προβλημάτων δεν εξαρτάται από την έκδοση ατομικών διοικητικών πράξεων, αλλά από τη θέσπιση κανονιστικών πράξεων ή από την ενεργοποίηση διαδικασιών για την αντιμετώπι-

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε.1.3

ΕΚΚΡΕΜΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΙΣ 31.12.2000

	Αναφορές 2000 και εκκρεμείς 1999
ΑΝΑΜΟΝΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣτΠ	
Αναμονή απάντησης της διοίκησης στις προτάσεις του ΣτΠ	116
Αναμονή εφαρμογής των προτάσεων του ΣτΠ που έγιναν δεκτές από τη διοίκηση	23
Ενέργειες για αποδοχή και εφαρμογή προτάσεων που δεν αποδέχεται η διοίκηση	33
Αναμονή στοιχείων από τον ενδιαφερόμενο	1
ΣΥΝΟΛΟ	173
ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΕΞΕΛΙΞΗ	
Διευρύνονται - εξετάζονται	111
Εκπόνηση πορίσματος	19
Αναμονή εκδίκασης ενδικοφανούς προσφυγής	3
ΣΥΝΟΛΟ	133
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	306

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε.1.4

ΒΑΣΙΜΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

	Αναφορές 2000 και εκκρεμείς 1999
ΕΠΙΛΥΣΗ ΧΩΡΙΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΟΥ ΣτΠ	
Αυτοδίκαιη επίλυση	24
Επίλυση με παρέμβαση τρίτου (άλλης υπηρεσίας, πολιτικής αρχής κ.λπ.)	4
ΣΥΝΟΛΟ	28
ΕΠΙΛΥΣΗ ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΑΠΛΗ ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ	
Επίλυση με διαμεσολάβηση-επικοινωνία με τη διοίκηση και τον πολίτη	92
Επίλυση ύστερα από παροχή πληροφοριών-συμβουλών στον πολίτη	40
ΣΥΝΟΛΟ	132
ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ-ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣτΠ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	
Αποδοχή-υιοθέτηση προφορικών προτάσεων του ΣτΠ από τη διοίκηση	11
Αποδοχή-υιοθέτηση προτάσεων επιστολής, πορίσματος ή ειδικής έκθεσης του ΣτΠ από τη διοίκηση	213
ΣΥΝΟΛΟ	224
ΜΗ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣτΠ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	465

ση εκκρεμοτήτων που συσσωρεύθηκαν, γεγονός που καθιστά τη διεκπεραίωσή τους ιδιαίτερα χρονοβόρα.

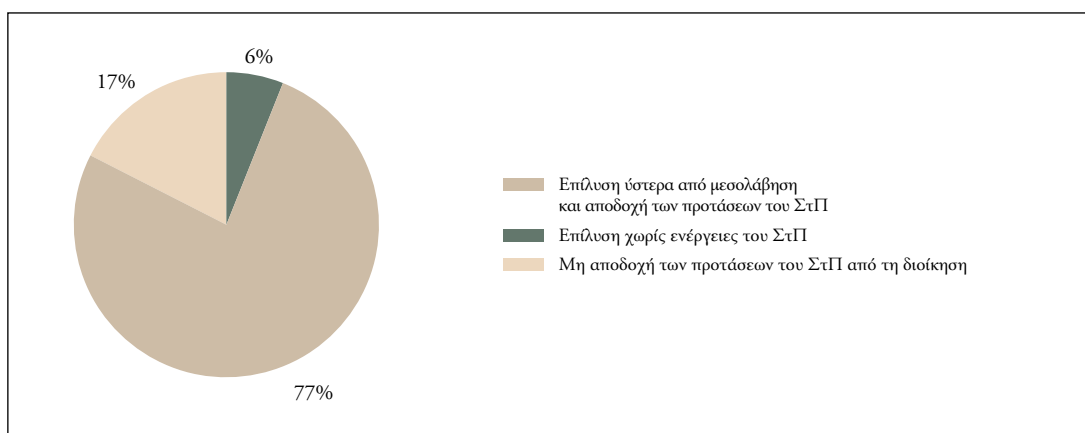
Τέλος, 465 αναφορές κρίθηκαν βάσιμες (30% του συνόλου των αναφορών που κατατέθηκαν στον Κύκλο) και έγινε ενδελεχής έρευνα και ενέργειες εκ μέρους του Συνηγόρου του Πολίτη για την επίλυσή τους. Η έκβαση των υποθέσεων παρουσιάζεται αναλυτικά στον Πίνακα Ε.1.4.

Όπως διαπιστώνεται, από το σύνολο των βάσιμων αναφορών, στο 77% οι ενέργειες του Συνηγόρου του Πολίτη κατέληξαν σε θετική έκβαση της υπόθεσης υπέρ των πολιτών. Σε ποσοστό 6% οι υποθέσεις έληξαν θετικά χωρίς παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, ενώ για το 17% των υπο-

θέσεων η διοίκηση δεν έκανε δεκτές τις προτάσεις της Αρχής. Συνοπτικά η εικόνα έκβασης των βάσιμων αναφορών παρουσιάζεται στο Γράφημα Ε.1.2.

Σημαντικό μέρος των αναφορών που παραμένουν εκκρεμείς αποτελούν οι περιπτώσεις κατοχύρωσης επαγγελματικών δικαιωμάτων, όπου η επίλυση των οικείων προβλημάτων δεν εξαρτάται από την έκδοση ατομικών διοικητικών πράξεων, αλλά από τη θέσπιση κανονιστικών πράξεων ή την ενεργοποίηση διαδικασιών για την αντιμετώπιση εκκρεμοτήτων που συσσωρεύθηκαν, γεγονός που καθιστά τη διεκπεραίωσή τους ιδιαίτερα χρονοβόρα.

Στον Πίνακα Ε.1.5 παρουσιάζεται μια συγκριτική επισκόπηση για την εξέλιξη των υποθέσεων

ΓΡΑΦΗΜΑ Ε.1.2**ΕΚΒΑΣΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΜΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ****ΠΙΝΑΚΑΣ Ε.1.5****ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ**

	1999	2000	% μεταβολή 2000/1999
Δεν ερευνήθηκαν	370	345	-6,8
Διεκπεραιώθηκαν	365	540	47,9
Εκκρεμείς	399	259	-35,1
ΣΥΝΟΛΟ	1134	1144	0,9

στον Κύκλο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατά τα δύο έτη πραγματικής λειτουργίας του θεσμού του Συνηγόρου του Πολίτη.

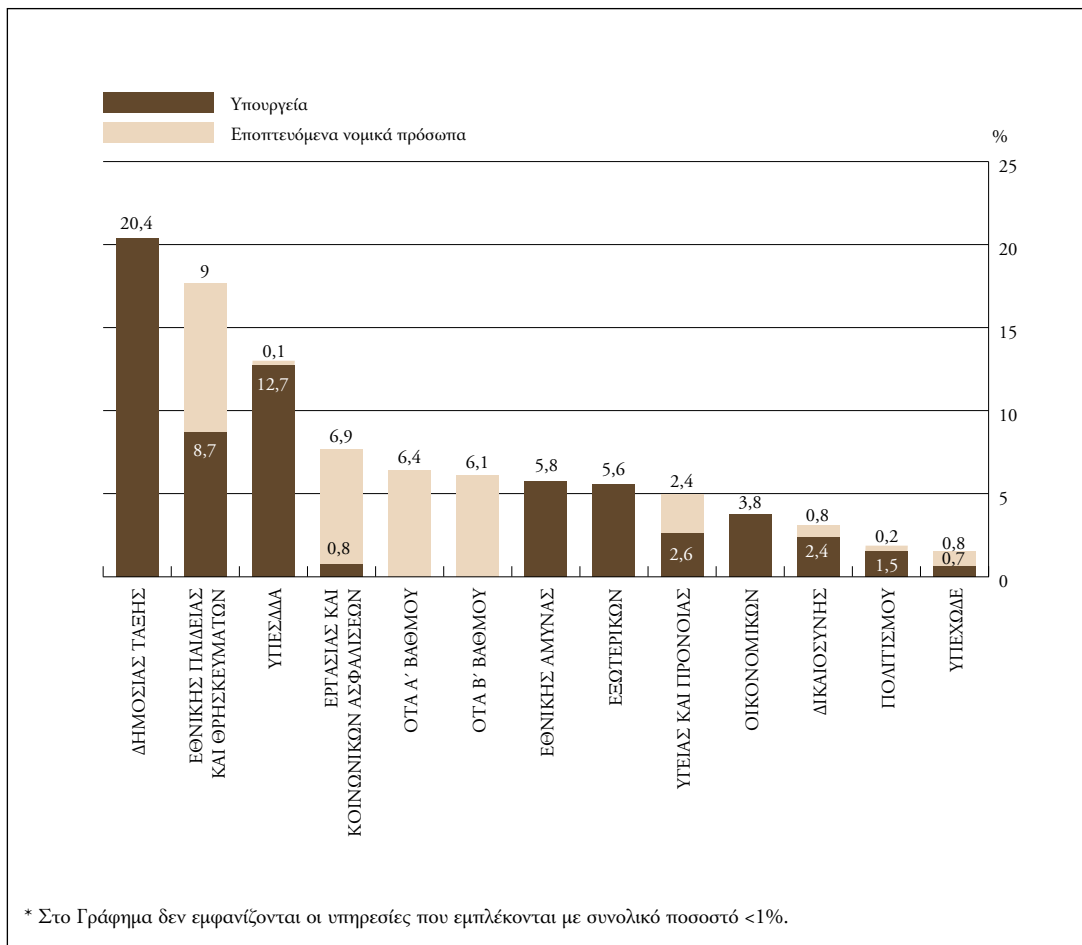
Η κύρια διαπίστωση που συνάγεται από τον Πίνακα Ε.1.5 είναι ότι κατά το έτος 2000, αν και ο συνολικός αριθμός των αναφορών που κατατέθηκαν στον Κύκλο δεν μεταβλήθηκε ουσιαστικά, υπήρξε σημαντική μεταβολή επί τα βελτίω τόσο στον αριθμό των υποθέσεων που διεκπεραιώθηκαν όσο και στον αριθμό των αναφορών που παρέμεναν εκκρεμείς την 31η Δεκεμβρίου 2000. Το αποτέλεσμα βελτιώνεται περισσότερο, αν ληφθεί υπόψη ότι με τις αναφορές του έτους 2000 εξετάστηκαν και οι εκκρεμείς του έτους 1999.

2.2.2 Εμπλεκόμενες υπηρεσίες

Η εμπλοκή των δημόσιων υπηρεσιών σε υποθέσεις στις οποίες έχει διαμεσολαβήσει ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου βρίσκεται σε στενή συνάρτηση με ορισμένες μείζονες κατηγορίες της θεματικής του ενασχόλησης (βλ. παρακάτω 2.3), στις οποίες χρειάζεται ομαδοποίηση των αναφορών και συνολικός χειρισμός. Έτσι, έχει αναπτυχθεί εκ των πραγμάτων πυκνή και πολυδιάστατη επαφή με υπηρεσίες όπως η Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου Εσωτερικών (θέ-

ματα ιθαγένειας), η Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης (άδειες παραμονής, απελάσεις), ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού-ΟΑΕΔ (άδειες εργασίας αλλοδαπών), η Διεύθυνση Επαγγελματικών Δικαιωμάτων του Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης-ΟΕΕΚ (επαγγελματικά δικαιώματα), η Διεύθυνση Προσωπικού Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (προσλήψεις εκπαιδευτικών), το Επιτελείο του Υπουργού Εθνικής Άμυνας (εναλλακτική πολιτική-κοινωνική υπηρεσία αντιρρησιών συνείδησης), το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους (εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων για καταβολή οφειλομένων).

Στο Γράφημα Ε.1.3 παρουσιάζονται οι υπηρεσίες για τις οποίες κατατέθηκε ο μεγαλύτερος αριθμός αναφορών στον Κύκλο (σε ποσοστό συμμετοχής). Ξεχωρίζουν το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, το Υπουργείο Παιδείας (σε συνδυασμό με τις σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που εποπτεύει), το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (σχεδόν αποκλειστικά σε θέματα ΟΑΕΔ που αφορούν τη διαδικασία χορήγησης-ανανέωσης της «πράσινης κάρτας»). Σημαντικό ποσοστό συμμετοχής παρουσιάζουν οι Οργα-

ΓΡΑΦΗΜΑ Ε.1.3**ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟΙ - ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ***

νισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, σχετικά με αναφορές που αφορούν:

α) θέματα αμιγούς αρμοδιότητάς τους (δημοτολογία, διαβατήρια, νεκροταφεία κ.λπ.), και

β) θέματα υπουργείων, για τα οποία οι ΟΤΑ ασκούν την κατά τόπο αρμοδιότητα (ιθαγένεια, άδειες άσκησης επαγγέλματος κ.λπ.).

Σημαντικό επίσης ποσοστό αναφορών αφορά τα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Εξωτερικών και Οικονομικών και σχετίζεται με θέματα χορήγησης θεωρήσεων εισόδου σε αλλοδαπούς, παλιννόστησης ομογενών, επιστροφής στη χώρα ελλήνων μόνιμων κατοίκων εξωτερικού κ.ά.

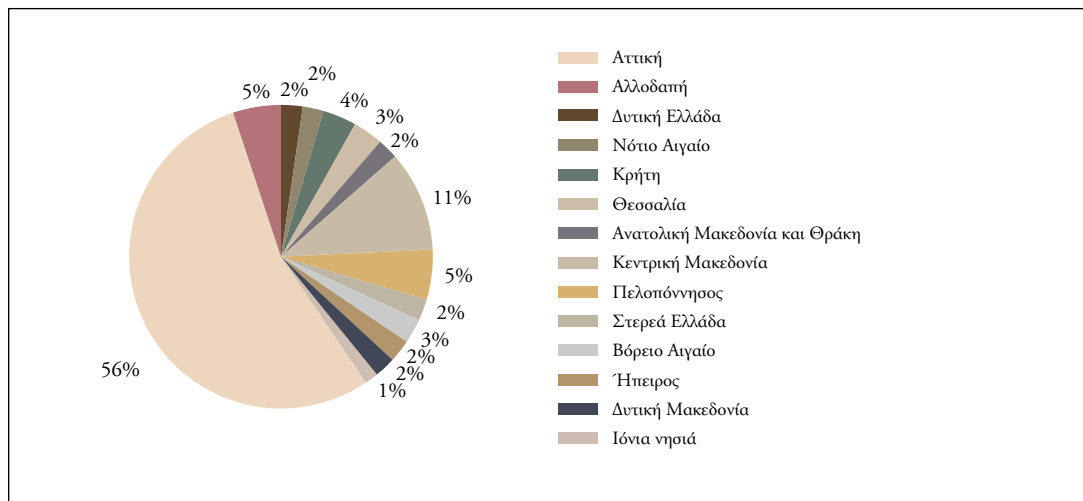
2.2.3 Γεωγραφική κατανομή των αναφορών

Ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου χειρίστηκε αναφορές πολιτών από όλα τα μέρη της Ελλάδας και από την αλλοδαπή. Εν τούτοις, όπως προκύπτει από το Γράφημα Ε.1.4, η μεγάλη πλειονότητα των αναφορών (56%) προέρχεται από την περιοχή της Αττικής – πράγμα αναμενόμενο άλλω-

στε. Στη δεύτερη θέση και με πολύ μεγάλη διαφορά (ποσοστό 11% επί του συνόλου των αναφορών) βρίσκεται η Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας (Θεσσαλονίκη). Αξιοσημείωτο είναι όμως και το ποσοστό που καταλαμβάνουν οι αναφορές που προέρχονται από άλλες χώρες (5%).

2.3 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ

Η τάση που διαφάνηκε κατά το έτος 1999 επιβεβαιώνεται και κατά το έτος 2000: οι περισσότερες αναφορές προέρχονται από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Έτσι, περισσότερο από το 30% των αναφορών του Κύκλου για το έτος 2000 αφορά θέματα νομιμότητας εισόδου και παραμονής αλλοδαπών στη χώρα, θέματα ελευθερίας θρησκείας και πεποιθήσεων (π.χ. αντιρρησίες συνείδησης), δικαιώματα μελών μειονοτήτων, παραβίαση της ισότητας ως προς το φύλο, διακρίσεις σε βάρος αλλοδαπών γενικά. Αν σε αυτά προστεθούν τα θέματα ιθαγένειας (12,3%) που εντοπίζονται κυρίως σε προβλήματα

ΓΡΑΦΗΜΑ Ε.1.4**ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ**

πολιτογράφησης παλιννοστώντων και επαναπατριζόμενων ομογενών, το ποσοστό συμμετοχής των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων προσεγγίζει το εντυπωσιακό 43%. Δεν είναι αμελητέο πάντως το ποσοστό των αναφορών (11,6%) που αφορούν προβλήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (πρόσβαση στα Ανώτερα και Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, εγγραφές, μετεγγραφές), καθώς και οι υποθέσεις που εντάσσονται στην κατηγορία της κατοχύρωσης των επαγγελματικών δικαιωμάτων, πρόβλημα που είχε ήδη αναδειχθεί μείζον κατά το 1999. Τέλος, σημαντικό μέρος των υποθέσεων εξακολουθεί να αφορά τη μη εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων από τη διοίκηση (8,1%) και τις παραβιάσεις δικαιωμάτων στο πλαίσιο διοικητικών διαδικασιών (6,8%).

2.3.1 Γεωγραφική προέλευση αλλοδαπών

Μια απλή εξέταση του Γραφήματος Ε.1.5 καταδεικνύει ότι περισσότερο από το 35% των αναφορών που υποβλήθηκαν στον Κύκλο κατά το έτος 2000 αφορούσαν αλλοδαπούς. Από το Γράφημα Ε.1.6, το οποίο παρουσιάζει την κατανομή των αλλοδαπών κατά γεωγραφική περιοχή προέλευσης, προκύπτει ότι η συντριπτική πλειονότητα των αλλοδαπών προέρχεται είτε από την πρώην Σοβιετική Ένωση και τις υπόλοιπες ανατολικές χώρες, είτε από χώρες του Τρίτου Κόσμου (Ασία, Αφρική). Έτσι, το 36% των αναφορών έχουν υποβληθεί από αλλοδαπούς που προέρχονται από χώρες της Βαλκανικής και ιδίως από την Αλβανία, το 13% από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, το 10% από άλλες χώρες της Ευρώπης εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και το 15% από χώρες της Αφρικής και της Ασίας (κυρίως αραβικές).

3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ**ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ****ΚΑΤΑ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ****3.1 ΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ**

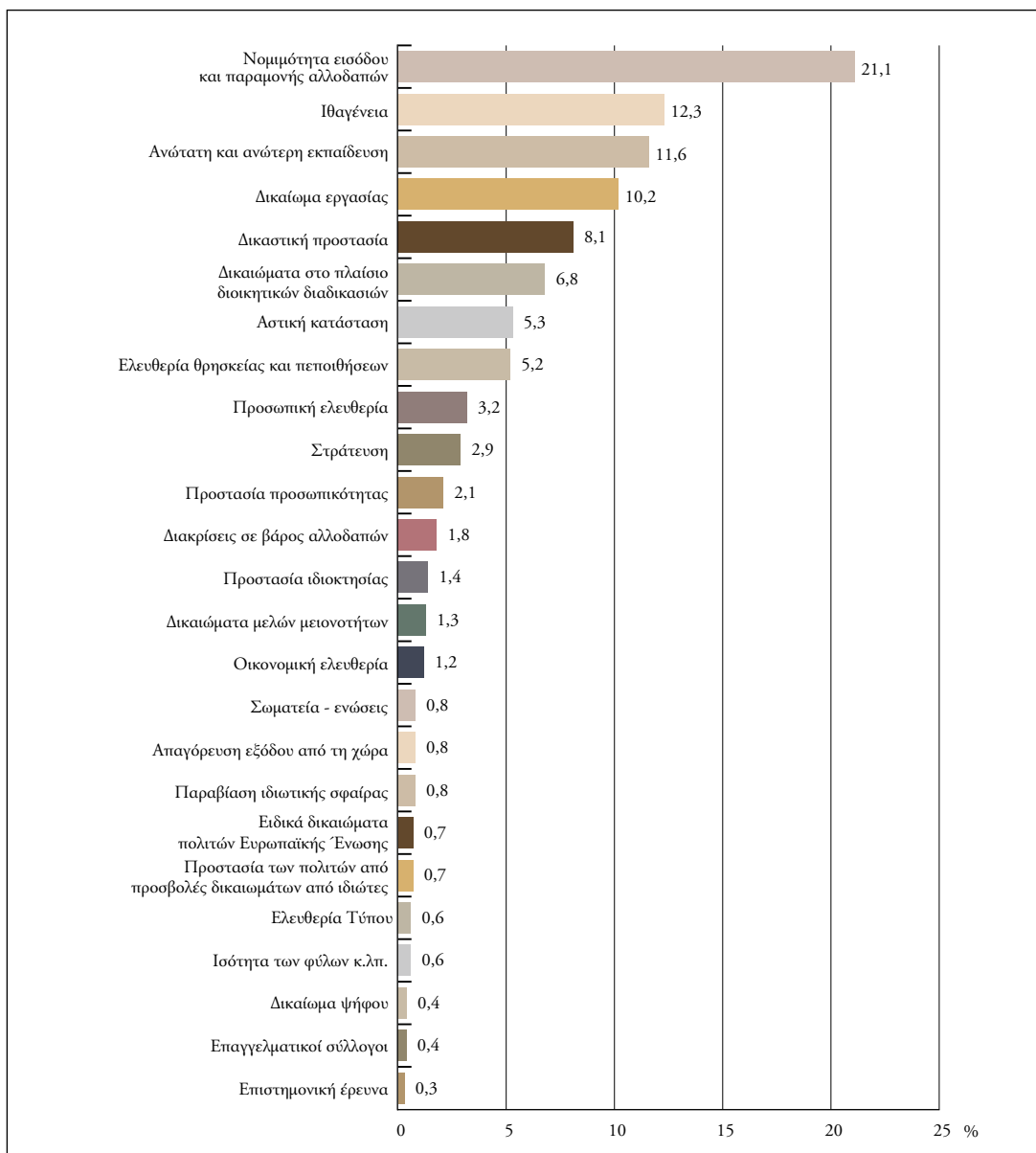
Οι αρχές της ισότητας και της απαγόρευσης διακρίσεων, όπως κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα και στις διεθνείς συμβάσεις που δεσμεύουν την Ελλάδα, δημιουργούν ένα πλέγμα αυξημένης προστασίας των προσώπων έναντι της δημόσιας διοίκησης. Οι παρακάτω περιπτώσεις αθέμιτων διακρίσεων λόγω ιθαγένειας (3.1.1), φυλής (3.1.2), θρησκείας (3.1.3) ή κατά την εκπλήρωση στρατιωτικών υποχρεώσεων (3.1.4) εκδηλώνονται με ποικίλη ένταση, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα που εκτείνεται από τη σιωπηρή άρνηση της διοίκησης να εφαρμόσει μια ευνοϊκή νομοθετική διάταξη υπέρ κατηγορίας ομογενών μέχρι την αποκάλυπτη εχθρότητα δημοτικής αρχής έναντι συγκεκριμένης φυλετικής μειονότητας.

3.1.1 Διακρίσεις λόγω ιθαγένειας

Σε αυτή την κατηγορία αθέμιτων διακρίσεων αξίζει να μνημονευθούν δύο περιπτώσεις. Στην πρώτη (3.1.1.1) η διοίκηση έχει παραβιάσει τη νόμιμη υποχρέωσή της να επεκτείνει κοινωνικές παροχές και σε κατηγορίες αλλοδαπών ομογενών, ενώ στη δεύτερη (3.1.1.2) έχει αποκλείσει αλλοδαπούς από την άσκηση ατομικού δικαιώματος, θέτοντας ως προϋπόθεση την ελληνική ιθαγένεια, μολονότι το δικαίωμα κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα ανεξαρτήτως ιθαγένειας.

ΓΡΑΦΗΜΑ Ε.1.5

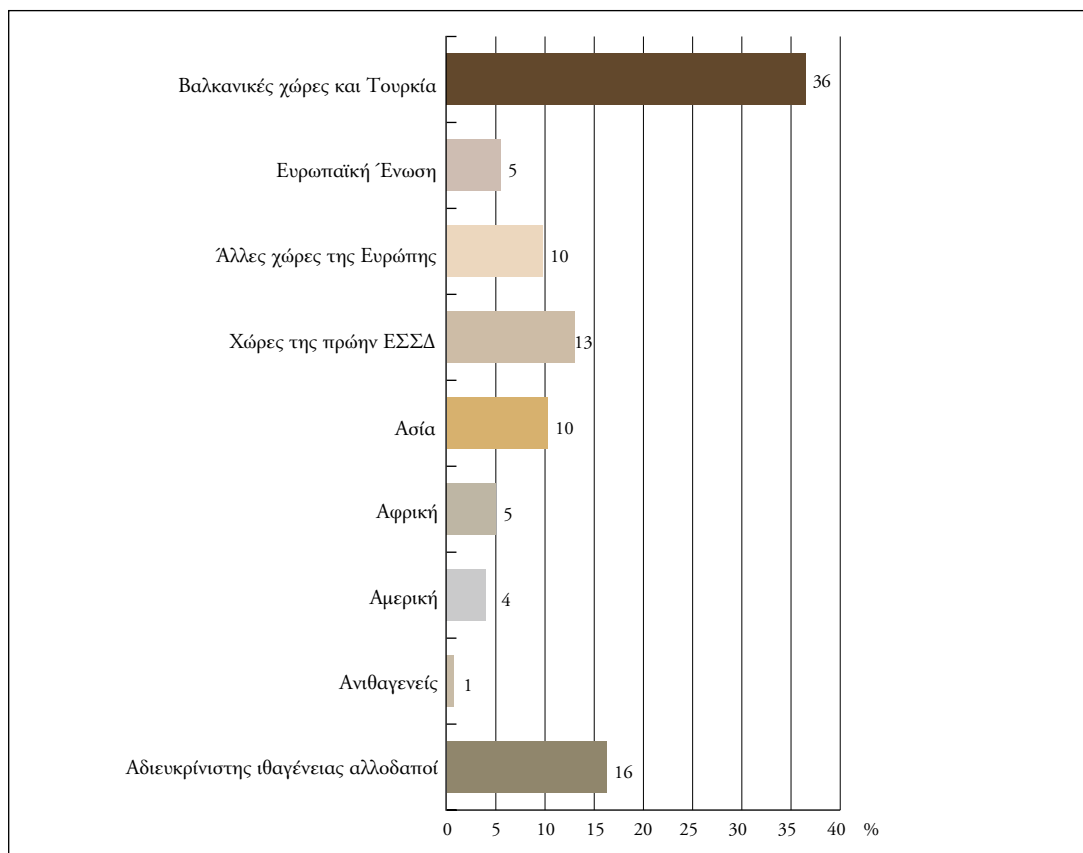
ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

3.1.1.1 Άρνηση ενίσχυσης ομογενών από τη Βόρεια Ήπειρο που πάσχουν από βαριές ασθένειες

Η κρατική μέριμνα υπέρ των πασχόντων από ανίατες ασθένειες δεν αποτελεί μόνο συνταγματική κατευθυντήρια αρχή (άρθρο 21, παράγρ. 2 του Συντάγματος) αλλά έχει και συγκεκριμένες κανονιστικές συνέπειες. Όταν μάλιστα τα κοινωνικά δικαιώματα εξειδικεύονται με εκτελεστικές νομοθετικές διατάξεις του Συντάγματος, δημιουργούνται αντίστοιχες νομικές υποχρεώσεις για τη διοίκηση, από τις οποίες αυτή δεν επιτρέπεται να αποστεί επικαλούμενη λόγους δημοσιονομικής δυσχέρειας.

Ύστερα από άρνηση των διευθύνσεων πρόνοι-ας των οικείων νομαρχιών να χορηγήσουν το επίδομα ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) σε ομογενείς από τη Βόρεια Ήπειρο, ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε στη Διεύθυνση ΑΜΕΑ του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας, προσκρούοντας στην ίδια άρνηση, με το επιχείρημα ότι η καταβολή των επιδομάτων αυτών δεν προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις για τους ομογενείς από την Αλβανία. Από την έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη προέκυψε ότι το επιχείρημα αυτό δεν ευσταθεί. Οι εκδοθείσες υπουργικές αποφάσεις κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 5 του ΝΔ 57/1973 περιλαμβάνουν μεταξύ των δικαιούχων ενίσχυσης και

ΓΡΑΦΗΜΑ Ε.1.6**ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ**

τους ομογενείς από την Αλβανία. Συγκεκριμένα, η ΥΑ Δια/οικ/7828/3.8.73, στο άρθρο 1.1, αναφέρει ρητά τους «εκ Βορείου Ηπείρου» ομογενείς. Η μεταγενέστερη ΥΑ Γ4Α/Φ.225/161/3.2.89, στο άρθρο 3β ορίζει ως δικαιούχους τους «επαναπατριζόμενους ομογενείς, έστω και εάν έχουν στερηθεί της ελληνικής ιθαγένειας». Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι η καταβολή προνοιακών επιδομάτων σε ομογενείς που πάσχουν από βαριά νοσήματα δεν έχει απλώς χαρακτήρα ανθρωπιστικό, αλλά αποτελεί υποχρέωση της διοίκησης με βάση τις κείμενες νομοθετικές διατάξεις. Στην από 30.5.2000 σχετική επιστολή του προς τον Υπουργό και τον Υφυπουργό Υγείας και Πρόνοιας, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν έλαβε απάντηση (υπόθεση 11474/1999).

3.1.1.2 Άρνηση εγγραφής αλλοδαπού στο Μητρώο Εμπειρίας Κατασκευαστών

Ο αποκλεισμός αλλοδαπών από την πρόσβαση σε συγκεκριμένο επάγγελμα με την πλάγια μέθοδο της απαίτησης να προσκομίζουν πιστοποιητικά που μόνον έλληνες πολίτες μπορούν να κατέχουν αποτελεί αθέμιτη διάκριση στην απόλαυση της επαγγελματι-

κής ελευθερίας, που κατοχυρώνει το Σύνταγμα (άρθρο 5, παράγρ. 1) ανεξαρτήτως ιθαγένειας.

Αμερικανός πολίτης, μέλος του ΤΕΕ, υπέβαλε αίτηση στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ προκειμένου να εγγραφεί στην Α' κατηγορία έργων του Μητρώου Εμπειρίας Κατασκευαστών (ΜΕΚ). Μεταξύ των δικαιολογητικών που κλήθηκε να προσκομίσει περιλαμβανόταν ακριβές φωτοαντίγραφο ελληνικής αστυνομικής ταυτότητας ή πιστοποιητικό γεννήσεως δήμου ή κοινότητας, έγγραφο δηλαδή τα οποία προϋποθέτουν την κατοχή της ελληνικής ιθαγένειας. Έτσι, η εγγραφή του στο ΜΕΚ κατέστη αδύνατη. Στη σχετική νομοθεσία (άρθρο 7 του Ν. 1418/1984) δεν προβλέπεται υποχρέωση προσκόμισης αντιγράφου ελληνικής αστυνομικής ταυτότητας από τον αιτούντα εγγραφή στο ΜΕΚ. Εξάλλου, εφόσον δεν προβλέπεται ρητά το αντίθετο, ο αιτών, ως μέλος του ΤΕΕ, διαθέτει τα ίδια δικαιώματα και βαρύνεται από τις ίδιες υποχρεώσεις με τα υπόλοιπα μέλη του ΤΕΕ, ανεξαρτήτως ιθαγένειας. Ο Συνήγορος του Πολίτη συνέστησε στο ΥΠΕΧΩΔΕ την άμεση εγγραφή του ενδιαφερομένου ή διαφορετικά την άρση των τυχόν αμφιβολιών με νομοθετική ρύθμιση, που θα προβλέπει ρητά τη δυνατότητα εγγραφής στο ΜΕΚ αλλοδαπών που

είναι μέλη του ΤΕΕ. Το ΥΠΕΧΩΔΕ ακολούθησε την υπόδειξη του Συνηγόρου του Πολίτη, αλλά μόνον ως προς τον συγκεκριμένο ενδιαφερόμενο (υπόθεση 6632/2000).

3.1.2 Διακρίσεις λόγω φυλής

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει πρόσφατα αντιμετωπίσει περιπτώσεις αθέμιτων διακρίσεων σε βάρος μελών της κοινότητας Ρομά («Τσιγγάνων»). Σημαντικό μερίδιο ευθύνης για τις διακρίσεις αυτές βαρύνει αρχές οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, στα γεωγραφικά όρια των οποίων είναι εγκατεστημένες πολυπληθείς ομάδες Ρομά.

Κατά τη διάρκεια της άνοιξης κλίμα έντασης δημιουργήθηκε μεταξύ δημοτών της Νέας Κίου και σημαντικού αριθμού Ρομά που κατοικούν μόνιμα σε καταυλισμό εντός των διοικητικών ορίων του δήμου. Στον Συνήγορο του Πολίτη επισημάνθηκαν περιστατικά σωματικής βίας μεταξύ πολιτών, καθώς και ενέργειες από την πλευρά δημόσιων φορέων της περιοχής, οι οποίες όξυναν το κλίμα φυλετικής αντιπαράθεσης. Συγκεκριμένα, καταγγέλθηκε ότι η διεύθυνση τοπικών σχολείων εκδίωξε όσα τέκνα οικογενειών Ρομά φοιτούσαν εκεί και ότι τοπικές αρχές και Επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας έγιναν αποδέκτες ισχυρών πιέσεων για ενέργειες σε βάρος της κοινότητας των Ρομά. Το Δημοτικό Συμβούλιο Νέας Κίου ανακοίνωσε δέσμη «μέτρων για την αντιμετώπιση του προβλήματος» που προκαλεί η ύπαρξη κοινότητας Ρομά στην περιοχή. Όπως καταγράφεται στο απόσπασμα του πρακτικού της συνεδρίασης του Δημοτικού Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 2000, τα μέλη του δηλώνουν ομόφωνα ότι δεν επιθυμούν «την παρουσία, διέλευση και παραμονή τσιγγάνων στο Δήμο...», καταγγέλλουν «όλους όσους μέχρι σήμερα πούλησαν χωράφια σε τσιγγάνους...», ζητούν «από τους καταστηματάρχες του Δήμου να αναλάβει ο καθένας τη δική του ευθύνη απέναντι στο μέλλον αυτού του τόπου» και καταλήγουν στην αναγγελία «συγκρότησης ομάδας περιφρούρησης με σκοπό την προστασία των κατοίκων του Δήμου...». Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε εγγράφως στο Δημοτικό Συμβούλιο τα εξής:

α) Οι παραπάνω ενέργειες στοιχειοθετούν ποινικά και πειθαρχικά αδικήματα, καθώς στα σχετικά έγγραφα δεν αναφέρονται μεμονωμένα πρόσωπα, τα οποία ενδεχομένως δρουν παράνομα, αλλά ολόκληρη κατηγορία προσώπων, προσδιοριζόμενη αποκλειστικά με φυλετικά κριτήρια.

β) Οι διακηρύξεις αυτές αποτελούν μισαλλόδοξο λόγο και προτρέπουν τρίτους να προβούν σε φυλετικές διακρίσεις και πράξεις φυλετικού μίσους.

γ) Ενδεχόμενη δυναμική στάση που θα προσλάμβανε μορφές αυτοδικίας και πολιτικής ανυπα-

κοής, όπως η αναγγελλόμενη ανάληψη μέτρων προστασίας για την ασφάλεια των κατοίκων από ομάδες περιφρούρησης, ενέχει ιδιαίτερους κινδύνους κατά της προσωπικής ασφάλειας και της σωματικής ακεραιότητας των Ρομά, αλλά και της κοινωνικής ειρήνης των διαβιούντων στην περιοχή. Καταλήγοντας, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέστησε στον Δήμο και τους δημότες Νέας Κίου καλόπιστο διάλογο και συνεργασία τόσο με τις αρμόδιες αρχές για την αντιμετώπιση των επιμέρους προβλημάτων όσο και με την «άλλη πλευρά» (υπόθεση 8267/2000).

3.1.3 Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων

Διατάξεις κανονισμού δημοτικού νεκροταφείου, που ορίζουν πολλαπλάσια τιμή ταφής νεκρών και εκταφής οστών με βάση το θρήσκευμα του θανόντος και δεν στηρίζονται σε κάποιο εύλογο και αντικειμενικό κριτήριο, εισάγουν ανεπίτρεπτες συνταγματικώς διακρίσεις. Δεδομένου ότι θίγουν τη μνήμη του θανόντος, την τιμή και την υπόληψη των ζώντων μελών της οικογένειάς του, είναι αντίθετες στην αρχή της ισότητας (άρθρο 4, παράγρ. 1 του Συντάγματος) και στις αρχές της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης (άρθρο 13, παράγρ. 1 του Συντάγματος), της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5, παράγρ. 1 του Συντάγματος) και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2, παράγρ. 1 του Συντάγματος).

Κληθείσα να καταβάλει τη δαπάνη εκταφής των οστών της μητέρας της, η ενδιαφερόμενη έλαβε γνώση διατάξεων του κανονισμού του δημοτικού νεκροταφείου Ηλιούπολης, με βάση τις οποίες, ειδικά για αλλοδαπούς, αυτόχειρες και χριστιανούς μάρτυρες του Ιεχωβά, τόσο η τιμή της κτήσης δικαιώματος ταφής σε τάφο τριετούς χρήσης όσο και η μετέπειτα δαπάνη εκταφής των οστών ορίζονται σε ύψος πολλαπλάσιο του οριζόμενου για τις υπάρχουσες κατηγορίες τάφων στο ίδιο νεκροταφείο. Ο Συνήγορος του Πολίτη κάλεσε τον Δήμαρχο και το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Ηλιούπολης να επανεξετάσουν το ζήτημα. Ο αρμόδιος αντιδήμαρχος απάντησε εγγράφως προς την ενδιαφερόμενη και τον Συνήγορο του Πολίτη, αποδίδοντας σε «λάθος» την ύπαρξη των επίμαχων διατάξεων στον κανονισμό του δημοτικού νεκροταφείου, και δεσμεύθηκε για την άμεση κατάργησή τους (υπόθεση 13815/1999).

3.1.4 Ισότητα βαρών και στρατολογική υποχρέωση

Η εκ μέρους των στρατολογικών υπηρεσιών ανεπίκαιρη ερμηνεία νομοθετικών διατάξεων (ιδίως

όσων ρυθμίζουν θέματα απαλλαγής, αναβολής και διάρκειας στράτευσης), φαίνεται να διαπνέεται από την αντίληψη πως οτιδήποτε δεν έχει περιληφθεί ρητά στον νόμο απαγορεύεται, ωσάν ο νομοθέτης να μπορούσε εκ των προτέρων να προβλέψει και να ρυθμίσει εξαντλητικά κάθε λόγο (σπουδών, υγείας ή οικογενειακής κατάστασης) που υπαγορεύει την εύλογη απόκλιση από τον κανόνα της άμεσης και υποχρεωτικής στράτευσης, κατά στρατολογική κλάση, όλων των αρρένων Ελλήνων. Η άρνηση των αρμόδιων υπηρεσιών να αναγνωρίσουν σε στρατεύσιμους τη δυνατότητα χρονικής παράτασης της ήδη χορηγηθείσας αναβολής στράτευσης έως το προβλεπόμενο νόμιμο όριο ηλικίας, κάθε φορά που η συγκεκριμένη περίπτωση δεν έτυχε ρητής μνείας στα οικεία νομοθετικά κείμενα, παραβλέπει τον σκοπό των διατάξεων περί αναβολής στράτευσης, που είναι η απρόσκοπτη περάτωση των σπουδών μέσα σε εύλογα χρονικά όρια (βλ. παρακάτω 3.1.4.1). Εσφαλμένη όμως είναι και η εφαρμογή των διατάξεων περί εναλλακτικής πολιτικής κοινωνικής υπηρεσίας («αντίρρηση συνείδησης»), ωσάν αυτή να αποτελούσε «ευμενή διάκριση» υπέρ κατηγορίας στρατεύσιμων και όχι ρύθμιση απορρέουσα από το ατομικό δικαίωμα της ελευθερίας της συνείδησης. Η αντίληψη αυτή οδηγεί σε δυσανάλογα επαχθή μέτρα που παραβιάζουν την υποχρέωση προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου (άρθρο 20, παράγρ. 2 του Συντάγματος) πριν από τη λήψη δυσμενούς διοικητικού μέτρου (βλ. παρακάτω 3.1.4.2).

3.1.4.1 Άρνηση να παραταθεί έως το νόμιμο όριο ηλικίας αναβολή λόγω σπουδών

Είναι πασιδηλο ότι μεγάλος αριθμός αποφοίτων λυκείου επαναλαμβάνει την προσπάθεια εισαγωγής σε τμήμα Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (ΑΕΙ) της προτίμησής του. Όσοι από αυτούς εισάγονται με τη δεύτερη προσπάθεια σε τμήμα με διάρκεια σπουδών μεγαλύτερη από εκείνη του τμήματος όπου είχαν εισαχθεί με την πρώτη προσπάθεια, αδικούνται σε σχέση με τους συνυποψηφίους τους, οι οποίοι κατά την πρώτη συμμετοχή τους στις εξετάσεις δεν είχαν εισαχθεί πουθενά. Το ίδιο πρόβλημα αντιμετωπίζουν και όσοι στρατεύσιμοι έλαβαν αρχικά αναβολή στράτευσης για ετήσιες μεταπτυχιακές σπουδές και επιθυμούν να συνεχίσουν με την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής, που θεωρείται από τις στρατολογικές υπηρεσίες ως συνέχιση σπουδών του ίδιου (μεταπτυχιακού) επιπέδου.

Η Διεύθυνση Στρατολογικού του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ) απέρριψε δύο αιτήσεις παράτασης χορηγηθείσας αναβολής

κατάταξης, την πρώτη λόγω εγγραφής του ενδιαφερομένου από μεταπτυχιακό σε διδακτορικό πρόγραμμα σπουδών, τη δεύτερη λόγω εγγραφής από τμήμα ΑΕΙ τετραετούς σε τμήμα πενταετούς φοίτησης. Και στις δύο περιπτώσεις η απόρριψη θεμελιώθηκε με το επιχείρημα ότι η παράταση αναβολής είναι δυνατή μόνο σε περιπτώσεις μετεγγραφής από μια βαθμίδα σπουδών σε άλλη (από ΤΕΙ σε ΑΕΙ, από ΑΕΙ σε μεταπτυχιακές σπουδές κ.ο.κ.). Ωστόσο, με το επιχείρημα αυτό εφαρμόζονται αυθαίρετα οι διατάξεις περί παράτασης της αναβολής εκεί όπου επιβάλλεται χορήγηση νέας αναβολής. Οι διατάξεις του άρθρου 7 του Ν. 1763/ 1988, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 6 του Ν. 2510/1997, ορίζουν ότι η αναβολή κατάταξης δεν χορηγείται ούτε παρατείνεται, αν ο χρόνος των σπουδών για την απόκτηση του διπλώματος υπερβαίνει την 31η Δεκεμβρίου του έτους κατά το οποίο ο ενδιαφερόμενος συμπληρώνει το εικοστό όγδοο έτος, αν πρόκειται για προπτυχιακές σπουδές, ή το εικοστό ένατο έτος, αν πρόκειται για μεταπτυχιακές σπουδές. Συνεπώς, έως τη συμπλήρωση του προβλεπόμενου ορίου ηλικίας κατ' αρχήν δεν απαγορεύεται η παράταση της αναβολής κατάταξης. Όταν όμως συντρέχει μεταβολή της διάρκειας των σπουδών, της μόνης παραμέτρου δηλαδή που επιδρά στη διάρκεια της αναβολής (άρθρο 7, παράγρ. 2 του Ν. 1763/1988), η πράξη της αρχικής χορήγησης καθίσταται μη νόμιμη, καθώς η διάρκεια της χορηγηθείσας αναβολής παύει να συμπίπτει με τη διάρκεια των σπουδών. Στην περίπτωση αυτή θα έπρεπε να εκδίδεται νέα πράξη χορήγησης αναβολής, με την επιφύλαξη ασφαλώς του προβλεπόμενου ορίου ηλικίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη εισηγήθηκε στο ΓΕΕΘΑ και στον Υπουργό Εθνικής Άμυνας την ερμηνευτική διέξοδο νέας αναβολής, μη απαιτούσα νομοθετική ρύθμιση (βλ. κεφ. ΣΤ'). Το Επιτελείο του Υπουργού απάντησε ότι κατανοεί το πρόβλημα, πλην όμως εμμένει στο ότι η επίλυσή του είναι δυνατή μόνο με νομοθετική ρύθμιση, την οποία προτίθεται να εισηγηθεί (υποθέσεις 7478/2000, 8527/2000).

3.1.4.2 Έκπτωση εκτελούντος εναλλακτική κοινωνική υπηρεσία

Η έκπτωση αναγνωρισμένου αντιρρησία συνείδησης από την εναλλακτική κοινωνική υπηρεσία (άρθρο 21, παράγρ. 5γ του Ν. 2510/1997) και η συνακόλουθη υπαγωγή του στην κατηγορία των υπηρετούντων στρατιωτική θητεία, που επιβλήθηκε, όπως υποστηρίζεται από τον φορέα απασχόλησης, λόγω πειθαρχικών παραβάσεων και μάλιστα χωρίς προηγούμενη κλήση σε απολογία, καταδεικνύει

την αδήριτη ανάγκη για αποδοχή των προτάσεων της από 29.7.1999 ειδικής έκθεσης του Συνηγούρου του Πολίτη (βλ. *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 63 κ.ε.), στην οποία επισημαίνεται η αδυναμία του ΓΕΕΘΑ να συντονίσει μόνο του τη λειτουργία του θεσμού, αλλά και η ανάγκη να καταπολεμηθεί η αντίληψη ότι η εναλλακτική υπηρεσία δεν αποτελεί στρατιωτικής φύσης υποχρέωση. Στην έκθεση έχει επίσης υπογραμμιστεί η συνταγματική επιταγή να αντικατασταθεί ο θεσμός της έκπτωσης από αυτοτελές σύστημα κυρώσεων.

Το Ταχυδρομικό Γραφείο Κω, χωρίς να καλέσει σε απολογία τον αντιρρησία συνείδησης ο οποίος είχε τοποθετηθεί εκεί για εκπλήρωση εναλλακτικής υπηρεσίας, ζήτησε από την Κεντρική Υπηρεσία των Ελληνικών Ταχυδρομείων (ΕΛΤΑ) την έκπτωση του αντιρρησία για σειρά παραπτώματων. Τα ΕΛΤΑ διαβίβασαν το αίτημα στο Στρατολογικό Γραφείο Αττικής, το οποίο στη συνέχεια κήρυξε τον αντιρρησία έκπτωτο. Ένσταση του ενδιαφερομένου στο ΓΕΕΘΑ, στην οποία αυτός επισήμαινε ότι δεν είχε κληθεί σε απολογία, απορρίφθηκε.

Η παράλειψη του Ταχυδρομικού Γραφείου Κω να καλέσει τον αντιρρησία σε απολογία παραβιάζει το άρθρο 20, παράγρ. 2 του Συντάγματος. Η απουσία σχετικής διάταξης στον Ν. 2510/1997 καλύπτεται με εφαρμογή των αντίστοιχων πειθαρχικών διαδικασιών που δίδουν τους υπόλοιπους εργαζομένους στον ίδιο φορέα. Ο Συνηγός του Πολίτη ζήτησε από το ΓΕΕΘΑ να αναθεωρήσει την απόφασή του επί της ένστασης. Το ΓΕΕΘΑ αρνήθηκε, ισχυριζόμενο ότι απλώς προωθεί τις διαδικασίες έκπτωσης και δεν είναι αρμόδιο να εξετάζει τη νομιμότητα των πράξεων των φορέων απασχόλησης. Σε νέα όχληση εκ μέρους του Συνηγούρου του Πολίτη, το Επιτελείο του Υπουργού Εθνικής Άμυνας απάντησε ότι η αρχική παράλειψη ακρόασης καλύφθηκε εκ των υστέρων με την υποβολή της ένστασης ενώπιον του ΓΕΕΘΑ, οπότε και ελήφθησαν υπόψη οι απόψεις του ενδιαφερομένου. Ο ισχυρισμός αυτός δεν ευσταθεί, δεδομένου ότι το ΓΕΕΘΑ είχε ήδη κηρύξει εαυτό αναρμόδιο να κρίνει επί της ουσίας τις αιτιάσεις του φορέα απασχόλησης. Αφού ο Συνηγός του Πολίτη διαπίστωσε οριστική αδυναμία διαμεσολάβησης, απηύθυνε πόρισμα προς τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας, επισημαίνοντας ότι η έκπτωση αντιρρησία χωρίς να έχουν τηρηθεί οι απορρέουσες από το Σύνταγμα εγγυήσεις αποτελεί σοβαρό πλήγμα σε βάρος του θεσμού της εναλλακτικής υπηρεσίας.

Το πόρισμα κοινοποιήθηκε και στην Εισαγγελία του Στρατοδικείου Αθηνών, λόγω ενδείξεων παράβασης καθήκοντος (υπόθεση 9847/2000).

3.2 ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ

Στην *Ετήσια έκθεση 1999* του Συνηγούρου του Πολίτη, προτού δηλαδή ανακύψει το ζήτημα της αναγραφής του θρησκευάτος στις αστυνομικές ταυτότητες, διαπιστώνεται ότι «η καταγραφή του θρησκευάτος των πολιτών σε μητρώα και έγγραφα που τηρεί ή εκδίδει η διοίκηση αποτελεί αφ' εαυτής αναχρονισμό, καθιστώντας αντικείμενο διοικητικών πράξεων το ενδιάθετο φρόνημα του πολίτη». Η διαιώνιση του αναχρονισμού αυτού αποτελεί διαρκή πηγή προσβολών της συνταγματικώς κατοχυρωμένης ελευθερίας των θρησκευτικών πεποιθήσεων (βλ. παρακάτω 3.2.1). Η γενική ελευθερία των πεποιθήσεων, ως απόρροια της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 του Συντάγματος) και του δικαιώματος στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (άρθρο 5 του Συντάγματος), επιβάλλει στην πολιτεία την υποχρέωση να προβλέψει για όσους το επιθυμούν, ανεξαρτήτως θρησκευάτος, τη δυνατότητα της μετά θάνατον αποτέφρωσης (βλ. παρακάτω 3.2.2).

3.2.1 Εκδήλωση, πιστοποίηση και μεταβολή θρησκευάτος

Τα ληξιαρχεία, συνηθισμένα να καταγράφουν γεγονότα επιδεχόμενα απόδειξη με τα παραδοσιακά αποδεικτικά μέσα (π.χ. γάμο, διαζύγιο, ονοματοδοσία, ιθαγένεια, γέννηση, θάνατο), περιέρχονται σε αμηχανία όταν τίθεται ζήτημα ληξιαρχικής καταγραφής του ενδιάθετου θρησκευτικού φρονήματος που δεν επιδέχεται παρόμοια απόδειξη. Η εγγραφή πάντως των θρησκευτικών πεποιθήσεων σε δημόσια έγγραφα, των οποίων η έκδοση και η επίδειξη είναι υποχρεωτική, παραβιάζει το θεμελιώδες δικαίωμα αποσιώπησης των πεποιθήσεων αυτών. Ακόμη όμως και όταν η δήλωση αυτή καθιερώνεται ως προαιρετική σε μια έννομη τάξη, όπως η ελληνική, που αναγνωρίζει «επικρατούσα θρησκεία», εγκυμονείται σοβαρός κίνδυνος διακρίσεων σε βάρος των θρησκευτικών μειονοτήτων.

3.2.1.1 Καταγραφή της ένδειξης «άθεος» σε Μητρώο Αρρένων

Κάτοικος του Δήμου Παραβόλας Τριχωνίδος υπέβαλε αίτηση μεταβολής της εγγραφής θρησκευάτος στο Μητρώο Αρρένων από «χριστιανός ορθόδοξος» σε «άθεος». Με απόφαση του οικείου νομάρχη, η σχετική μεταβολή εγκρίθηκε, όχι όμως ως «άθεος» όπως είχε ζητηθεί, αλλά ως «άνευ θρησκευάτος», με την αιτιολογία ότι η επιλογή άλλης εγγραφής νοείται μόνο μεταξύ συγκεκριμένων γνωστών θρησκειών.

Ακόμη και αν δεν γίνει δεκτό ότι επιτρέπεται η αναγραφή οποιασδήποτε ιδιότητας ή κοσμοθεωρίας στη θέση του θρησκευματος, ειδικά ο αθεϊσμός αποτελεί επιστημονικά καλλιεργημένη απάντηση σε θεμελιώδη μεταφυσικά ερωτήματα, ενέχει σαφή (έστω και αρνητική) αναφορά στο θείον και δεν μπορεί να ταυτιστεί με τη θρησκευτική αδιαφορία ή την άρνηση κάθε θρησκευτικού προβληματισμού. Ύστερα από παρέμβαση του Συνηγούρου του Πολίτη, η Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας ενέκρινε τελικά την αναγραφή της σχετικής ένδειξης σύμφωνα με τη βούληση του ενδιαφερομένου (υπόθεση 5979/2000).

3.2.1.2 Προϋποθέσεις ληξιαρχικής καταγραφής θρησκευματος

Γονείς ζήτησαν από το Ληξιαρχείο Τρίπολης να εγγράψει τα τέκνα τους ως «χριστιανούς της Ελευθέρας Αποστολικής Εκκλησίας της Πεντηκοστής». Το ληξιαρχείο καθυστέρησε να προβεί στην εγγραφή, ισχυριζόμενο ότι η εν λόγω θρησκευτική κοινότητα δεν έχει επισήμως γνωστοποιήσει στο ληξιαρχείο το ονοματεπώνυμο και το δείγμα υπογραφής του λειτουργού της.

Ωστόσο, η γνωστοποίηση του ονοματεπώνυμου του θρησκευτικού λειτουργού είναι αναγκαία μόνο για τη ληξιαρχική καταχώριση γάμου, δεδομένου ότι το άρθρο 1367 του Αστικού Κώδικα, αναγνωρίζοντας στους θρησκευτικούς λειτουργούς την αρμοδιότητα να τελούν γάμους, επιβάλλει την ανάγκη ασφάλειας δικαίου ως προς τη γνησιότητα των γάμων αυτών. Αντίθετα, προκειμένου περί της ληξιαρχικής εγγραφής θρησκευματος, κατ' αρχήν αρκεί η δήλωση του ίδιου του ενδιαφερομένου (ή των γονέων του, προκειμένου για ανήλικο) και μόνο κατ' εξαίρεση και για την αποφυγή ασαφειών είναι χρήσιμη η προσκόμιση βεβαίωσης της οικείας θρησκευτικής κοινότητας. Ακόμη όμως και στην τελευταία αυτή περίπτωση, το ζητούμενο δεν είναι η τυχόν τέλεση έγκυρης βάπτισης ή άλλης ανάλογης τελετής (αυτό αποτελεί εσωτερική υπόθεση κάθε θρησκευτικής κοινότητας), παρά μόνον η βούληση του ενδιαφερομένου να καταγραφεί ληξιαρχικά ως πιστός συγκεκριμένης θρησκείας. Συνεπώς, αρκεί η βεβαίωση της κοινότητας αυτής σχετικά με την αυθεντική της επωνυμία και δεν απαιτείται η βεβαίωση ταυτοπροσωπίας συγκεκριμένου θρησκευτικού λειτουργού. Ύστερα από παρέμβαση του Συνηγούρου του Πολίτη το ληξιαρχείο προέβη στη σχετική εγγραφή (υπόθεση 16488/2000).

3.2.1.3 Αναγραφή ονομασίας θρησκευματος σε ληξιαρχικές πράξεις

Η Νομαρχία Αθηνών κοινοποίησε στους δήμους της αρμοδιότητάς της έγγραφο της Ιεράς Συνόδου

της Εκκλησίας της Ελλάδος, με το οποίο ζητείται η ληξιαρχική αναγραφή του θρησκευματος «χριστιανός μάρτυρας του Ιεχωβά» με απάλειψη της λέξης «χριστιανός». Στο ίδιο έγγραφο γίνεται λόγος για έννομη υποχρέωση της διοίκησης να ρωτά την Εκκλησία σχετικά με κάθε ζήτημα χαρακτηρισμού θρησκευματος που ανακύπτει. Το θρησκευτικό νομικό πρόσωπο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με την επωνυμία «Χριστιανοί Μάρτυρες του Ιεχωβά» θεώρησε ότι η διαβίβαση του εγγράφου αυτού στους δήμους μπορεί να εκληφθεί ως εντολή για εφαρμογή του διατακτικού του και συνιστά παραβίαση της θρησκευτικής ελευθερίας.

Πράγματι, η αναγραφή θρησκευματος κατά παράβαση της αρχής του αυτοπροσδιορισμού αποτελεί προσβολή της θρησκευτικής ελευθερίας. Η συνταγματική ρύθμιση περί «επικρατούσας θρησκείας» δεν παρέχει την αρμοδιότητα στην Εκκλησία της Ελλάδος να αποφασίζει για την επωνυμία άλλων θρησκευμάτων, ούτε στη διοίκηση να λαμβάνει θέση σε θεολογικής φύσης συζήτηση για την ιδιότητα του χριστιανού. Εξάλλου, η αναγραφή της πλήρους ονομασίας του συγκεκριμένου θρησκευματος αποκλείει κάθε κίνδυνο σύγχυσης μεταξύ αυτού και άλλων δογμάτων, αν μάλιστα λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι σύμφωνα με τελεσιδικές δικαστικές αποφάσεις (βλ. ενδεικτικά εφημερίδα *Κρήτη* 354/1987) η επωνυμία του σωματίου των «Χριστιανών Μαρτύρων του Ιεχωβά» δεν θεωρείται «ψευδής».

Ο Συνηγός του Πολίτη ζήτησε από τη Νομαρχία Αθηνών να διευκρινίσει ότι το σχετικό έγγραφο της προς τους δήμους είχε απλώς ενημερωτικό χαρακτήρα για τις απόψεις της Ιεράς Συνόδου και δεν συνιστούσε υπόδειξη για εφαρμογή των απόψεων αυτών. Η νομαρχία υπέβαλε σχετικό ερώτημα στο Υπουργείο Εσωτερικών. Στη συνέχεια παρενέβη υπέρ των εισηγήσεων του Συνηγούρου του Πολίτη η Γενική Διεύθυνση Θρησκευμάτων του Υπουργείου Παιδείας. Τέλος, απαντώντας στο ερώτημα της νομαρχίας, το Υπουργείο Εσωτερικών αποδέχθηκε τις εισηγήσεις του Συνηγούρου του Πολίτη και μίλησε σε όλα τα ληξιαρχεία του κράτους να αναγράφουν το συγκεκριμένο θρησκευμα με την επωνυμία που επιθυμούν οι πιστοί του (υπόθεση 12597/2000).

3.2.1.4 Απάλειψη θρησκευματος από απολυτήριο λυκείου

Ο αιτών ζήτησε να διαγραφεί το θρήσκευμα από το απολυτήριο λυκείου του (που είχε εκδοθεί πριν από πολλά έτη), θεωρώντας ότι η υποχρέωση δήλωσης θρησκευτικών πεποιθήσεων σε δημόσιο έγγραφο παραβιάζει τη θρησκευτική ελευθερία του υπόχρου.

Η δήλωση θρησκευματος στο σχολείο και η σχετική καταγραφή στο ατομικό σχολικό δελτίο του μαθητή δεν είναι αντισυνταγματική, καθώς αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου ο μαθητής να μπορέσει να ασκήσει το δικαίωμά του να επιλέξει εάν θα παρακολουθήσει το μάθημα των θρησκευτικών ή θα απαλλαγεί από την παρακολούθηση αυτή. Αντίθετα, ζήτημα νομιμότητας τίθεται για την αναγραφή του θρησκευματος στο απολυτήριο λυκείου, το οποίο ακολουθεί τον κάτοχο του και επιδεικνύεται καθ' όλη τη διάρκεια του βίου του (βλ. κεφ. ΣΤ'). Το ζήτημα, βέβαια, μπορεί να τεθεί μόνο για τα μέλλοντα να εκδοθούν απολυτήρια, αφού τα ήδη εκδοθέντα (όπως αυτό του ενδιαφερομένου) αποδίδουν στατικά την πραγματική κατάσταση της ημερομηνίας έκδοσής τους και η αλλοίωσή τους απαγορεύεται (άρθρο 10, παράγρ. 3 του ΠΔ 104/1979). Ο Συνήγορος του Πολίτη, χωρίς να μπορεί να ζητήσει την απόσυρση της εγγραφής από απολυτήριο που έχει ήδη εκδοθεί, έθεσε την αναφορά στο αρχείο, διαβιβάζοντας στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα το ερώτημα σχετικά με τη συμβατότητα του σχετικού νομοθετικού πλαισίου (ΒΔ 20.6.1955) με τις διατάξεις του Ν. 2472/1997 (υπόθεση 7652/2000).

3.2.2 Συνταγματικός κατοχυρωμένη δυνατότητα αποτέφρωσης νεκρών

Η ελεύθερη επιλογή της μετά θάνατον διάθεσης του σώματος, όπως η δυνατότητα καύσης, αποτελεί άσκηση ατομικού δικαιώματος και συνάδει προς το άρθρο 5, παράγρ. 1 του Συντάγματος περί ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και προς το άρθρο 4, παράγρ. 1 του Συντάγματος που κατοχυρώνει την ισότητα ενώπιον του νόμου. Σε κάθε περίπτωση, η κατ' αποκλειστικότητα ρύθμιση της μετά θάνατον διάθεσης του σώματος σύμφωνα με το δόγμα και τις ιερές παραδόσεις της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας ασφαλώς παραβιάζει την αρχή της ελευθερίας πεποιθήσεων, εφόσον στερεί από τους ενδιαφερομένους την ευχέρεια της μετά θάνατον διάθεσης του σώματος κατά τρόπο που δεν προσκρούει στη δημόσια τάξη και ανταποκρίνεται σε βασικές ιδεολογικές αρχές ή, ακόμη περισσότερο, στον πυρήνα της θεώρησης με την οποία αυτοί προσεγγίζουν τα μεταφυσικά ερωτήματα της ζωής και του θανάτου.

Ύστερα από την απόρριψη σχετικού αιτήματος από τον Δήμο Νέας Σμύρνης, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε προς τους αναφερομένους, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι με την αδυναμία αποτέφρωσης παραβιάζεται σειρά διατάξεων του Συντάγματος και του διεθνούς δικαίου, την απουσία

κανονιστικού πλαισίου ρύθμισης της καύσης μετά θάνατον όσων εκδηλώνουν τέτοια επιθυμία. Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο μέτρο που ερευνά την ορθή εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας από τις δημόσιες αρχές που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του, δεν θεωρεί επιτρεπτό να καλεί τις εκάστοτε εμπλεκόμενες δημόσιες αρχές να εφαρμόσουν λύσεις που προϋποθέτουν τη γενικότερη ρύθμιση ζητημάτων στα οποία ο νομοθέτης δεν έχει ακόμη παρέμβει, ανεξάρτητα από την τυχόν πρόδηλη χρησιμότητα ή το συνταγματικώς επιβεβλημένο τέτοιων ρυθμίσεων.

Ωστόσο, στο πλαίσιο της διατύπωσης προτάσεων επί αναγκαίων νομοθετικών ρυθμίσεων (βλ. κεφ. ΣΤ'), ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι η προαιρετική καύση, ως εκτέλεση σαφώς εκφρασμένης επιθυμίας του θανόντος, δεν προσκρούει στις αρχές της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου που κατοχυρώνουν οι διεθνείς συνθήκες και το Σύνταγμα ούτε σε θεμελιώδεις αξίες της κοινωνικής ζωής ή στη δημόσια τάξη. Η καύση των νεκρών, επιτρεπτή και μάλιστα αρκετά διαδεδομένη σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, συζητείται ήδη στη χώρα μας στη βάση μιας γενικότερα γνωστής και υπολογίσιμης επιχειρηματολογίας, όπως το οξύ πρόβλημα ανεπάρκειας του χώρου των κοιμητηρίων, το συχνά υψηλό κόστος ταφής, καθώς και η προστασία του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας.

Η σύνδεση, πάντως, του μέτρου της προαιρετικής καύσης των νεκρών με την προϋπόθεση της δεδηλωμένης απόρριψης του ορθόδοξου χριστιανικού δόγματος προβάλλεται εσφαλμένα. Δεν είναι επιτρεπτό να προεξοφλεί ο νομοθέτης την αντίθεση του ορθόδοξου χριστιανικού δόγματος στην καύση των νεκρών ή να την αποδέχεται ως βάση της ρυθμιστικής του παρέμβασης, παρέχοντας τη δυνατότητα καύσης μόνο σε αλλόδοξους ή αλλόθρησκους. Τυχόν θέσπιση τέτοιου κριτηρίου θα παραβίαζε, μεταξύ άλλων, και το δικαίωμα αποσιώπησης των θρησκευτικών πεποιθήσεων, που κατοχυρώνεται στο άρθρο 13, παράγρ. 1 του Συντάγματος (υπόθεση 13189/1999).

3.3 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η αδυναμία της διοίκησης να εγγυηθεί το απόρρητο στοιχείων της ιδιωτικής ζωής του πολίτη που συναλλάσσεται με αυτή αποτελεί προσβολή της προσωπικότητας (βλ. παρακάτω 3.3.1). Περαιτέρω, οργανωτικές δυστοκίες και παρανομίες της διοίκησης σε ζητήματα αστικής και δημοτικής κατάστασης των πολιτών (βλ. παρακάτω 3.3.2) ενδέχεται επίσης να δυσχεραίνουν υπέρμετρα την

άσκηση του συνταγματικού δικαιώματος περί ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5, παράγρ. 1 του Συντάγματος).

3.3.1 Προστασία ιδιωτικού βίου και απόρρητο αλληλογραφίας

Η παράνομη χρήση ή η αναγραφή σε κοινή θέα στους φακέλους επιστολών που απευθύνει η διοίκηση προς τους συναλλασσόμενους με αυτή πολίτες προσωπικών στοιχείων τα οποία μπορεί να εμπίπτουν στο πεδίο των ρυθμίσεων του Ν. 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», αποτελεί αντικείμενο αναφορών προς τον Συνήγορο του Πολίτη, ο οποίος για το θέμα αυτό συνεργάζεται με την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (βλ. παρακάτω 3.3.1.1).

Ωστόσο, περιπτώσεις στις οποίες διαπιστώνεται παραβίαση του απορρήτου της αλληλογραφίας από δημόσια όργανα είναι εξαιρετικές, δεδομένου ότι είναι αδύνατη η εξαντλητική παρακολούθηση της πορείας κάθε μη συστημένης επιστολής (βλ. παρακάτω 3.3.1.2).

3.3.1.1 Δημοσιοποίηση φορολογικών χρεών με ένδειξη επί του ταχυδρομικού φακέλου

Φορολογούμενος που έλαβε ατομική ειδοποίηση ληξιπρόθεσμου χρέους από τη ΔΟΥ Αιγίου, διαπίστωσε ότι το ποσόν της οφειλής και η ένδειξη «ληξιπρόθεσμο» ήταν τυπωμένα και στο εξωτερικό του έντυπου φακέλου, μαζί με το ονοματεπώνυμο και τη διεύθυνση του παραλήπτη. Δεδομένου ότι η επιστολή δεν ήταν συστημένη, οι ένοικοι της πολυκατοικίας όπου διαμένει ο φορολογούμενος μπόρεσαν να πληροφορηθούν την ύπαρξη, το ύψος και το ληξιπρόθεσμο της οφειλής του. Η δημοσίευση φορολογικών στοιχείων των πολιτών αντιβαίνει σε γενικές και ειδικές (άρθρο 85, παράγρ. 2 και 3 του Ν. 2238/1994) διατάξεις περί απορρήτου, αλλά και στη συνταγματική προστασία του ιδιωτικού βίου. Η ΔΟΥ απέδωσε την πράξη της αυτή σε ακαταλληλότητα του «καρμπόν» των σχετικών εντύπων, λόγω της οποίας αναγκάζεται να τυπώνει μία μόνο φορά το σύνολο του περιεχομένου της ειδοποίησης και να χρησιμοποιεί το ίδιο αυτό έντυπο αντί φακέλου. Δεδομένου ότι η ΔΟΥ δεν παρέσχε καμιά εγγύηση στον Συνήγορο του Πολίτη ότι θα μετέβαλλε την πρακτική της αυτή, ο Συνήγορος ζήτησε την παρέμβαση του Υπουργείου Οικονομικών και κοινοποίησε τη σχετική αλληλογραφία στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, λόγω ενδεχόμενης γενικευμένης παραβίασης του άρθρου 10, παράγρ. 1 του Ν. 2472/1997. Η Αρχή

προέβη σε πρόσθετες συστάσεις προς τη ΔΟΥ, η οποία δεσμεύθηκε να καταργήσει αμέσως αυτή την πρακτική (υπόθεση 11673/2000).

3.3.1.2 Παραβίαση απορρήτου αλληλογραφίας

Κάτοικος της Έδεσσας ζήτησε από την οικεία νομαρχία να λάβει γνώση του φακέλου απορριφθείσας αίτησής του για αλλαγή επωνύμου και διαπίστωσε ότι εκεί συμπεριλαμβανόταν ιδιωτική επιστολή που ο ίδιος ισχυρίζεται ότι είχε αποστείλει προς τον πρόεδρο γειτονικού κράτους. Ζήτησε να αφαιρεθεί η επιστολή από τον φάκελο και να του αποδοθεί, καθώς επίσης να του δοθούν διευκρινίσεις για τις συνθήκες υπό τις οποίες είχε καταχωρηθεί η επιστολή του στον φάκελο. Η νομαρχία του απάντησε ότι η επιστολή είχε περιέλθει σε αυτή ταχυδρομικά από ανώνυμο αποστολέα, πλην όμως «αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της όλης υπόθεσης και δεν πρέπει να αφαιρεθεί». Ο ενδιαφερόμενος ζήτησε από τον Συνήγορο του Πολίτη αφενός να διερευνήσει τις συνθήκες παράνομης κτήσης της επιστολής (πιθανολογώντας εμπλοκή της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών), αφετέρου να διαμεσολαβήσει για την αφαίρεσή της από τον φάκελο. Η ισχύουσα απαγόρευση χρήσης ενός αποδεικτικού στοιχείου που αποκτήθηκε παράνομα συνεπάγεται αυτονότητα και απαγόρευση κατοχής του στοιχείου αυτού από τη διοίκηση, διότι η διατήρησή του στον φάκελο συνιστά δυνητική χρήση του. Η άρνηση της νομαρχίας να αποδώσει επιστολή που αποκτήθηκε χωρίς τη συνδρομή δικαστικής αρχής αποτελεί παραβίαση του άρθρου 19 του Συντάγματος.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε από τη νομαρχία να αφαιρέσει την επιστολή από τον φάκελο, να την αποδώσει στον συντάκτη της, να μην κρατήσει αντίγραφο της και να δεσμευθεί ότι δεν θα συσχετίσει το περιεχόμενό της με οποιαδήποτε υπόθεση. Παράλληλα, ζήτησε από τα Ελληνικά Ταχυδρομεία (ΕΛΤΑ) να διερευνήσουν τις συνθήκες υπό τις οποίες περιήλθε η επιστολή στη νομαρχία. Η νομαρχία ακολούθησε την υπόδειξη του Συνηγόρου του Πολίτη και τα ΕΛΤΑ διενήργησαν διοικητική εξέταση, από την οποία δεν προέκυψαν ενδείξεις παραβίασης του απορρήτου της αλληλογραφίας. Τέλος, επειδή η συγκεκριμένη επιστολή περιείχε στοιχεία για την εθνική συνείδηση του συντάκτη της (γεγονός το οποίο επικαλέστηκε η νομαρχία ως νομιμοποιητικό στοιχείο της διατήρησης της επιστολής στον φάκελο), δηλαδή ένα «ευαίσθητο» προσωπικό δεδομένο με την έννοια του Ν. 2472/1997, ο Συνήγορος του Πολίτη κοινοποίησε τη σχετική αλληλογραφία, με τη συναί-

νεση του ενδιαφερομένου, στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, η οποία πρόεβη σε πρόσθετες συστάσεις προς τη νομαρχία (υπόθεση 5804/2000).

3.3.2 Αστική και δημοτική κατάσταση

Η εγγραφή σε δημοτολόγια και άλλα δημοτικά μητρώα (βλ. παρακάτω 3.3.2.1), καθώς και η έκδοση δημόσιων εγγράφων από τους ΟΤΑ και τις προξενικές αρχές, όπως οι κάθε είδους ληξιαρχικές πράξεις, τα πιστοποιητικά οικογενειακής κατάστασης ή μόνιμης κατοικίας, τα διαβατήρια κ.λπ. (βλ. παρακάτω 3.3.2.2) συνδέονται ουσιωδώς με τις θεμελιώδεις ιδιότητες του προσώπου και του πολίτη (άρθρο 2, παράγρ. 1 και άρθρο 5, παράγρ. 1 του Συντάγματος), ώστε η σχετική άρνηση ή καθυστέρηση έκδοσής τους εκ μέρους των δημόσιων οργάνων να παρεμποδίζει την άσκηση συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως για παράδειγμα το εκλογικό δικαίωμα, την είσοδο στη χώρα ή την έξοδο από αυτή, το δικαίωμα τέλεσης γάμου κ.ά.

3.3.2.1 Εγγραφή σε δημοτολόγια και άλλα δημοτικά μητρώα

Πολίτες έθεσαν υπόψη του Συνηγόρου του Πολίτη την άρνηση δημοτικών αρχών να καταχωρίσουν στα οικεία μητρώα διόρθωση ηλικίας που επήλθε συνεπεία δικαστικής απόφασης (άρθρο 782 του ΚΠολΔ). Ύστερα από αποφάσεις μονομελών πρωτοδικείων που επέφεραν διόρθωση ηλικίας στις ληξιαρχικές πράξεις γεννήσεως πολιτών, οι πολίτες αυτοί υπέβαλαν στους Δήμους Άνω Σύρου και Καλαμάτας αντίστοιχα αιτήσεις διόρθωσης της ημερομηνίας γεννήσεως στα Μητρώα Αρρένων και στα δημοτολόγια.

Η διοίκηση απέρριψε τις αιτήσεις τους, προβαίνοντας σε νέα ουσιαστική εκτίμηση –και απόρριψή τους ως ανεπαρκών– των στοιχείων που είχαν ήδη δεχθεί οι δικαστικές αποφάσεις. Σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η διοίκηση δεν υποχρεούται να προσαρμόσει τις δημοτολογικές εγγραφές σε ληξιαρχική πράξη γεννήσεως που διορθώθηκε ύστερα από απόφαση αστικού δικαστηρίου, εκδοθείσα ερήμην των αρμόδιων διοικητικών οργάνων.

Ωστόσο, το να διατηρούνται κατά διακριτική ευχέρεια αντιφάσκουσες εγγραφές πλήττει την ασφάλεια των εγγραφών αυτών, αλλά και το κύρος των δημόσιων εγγράφων στα οποία αυτές αποτυπώνονται. Η κατάσταση αυτή οδηγεί στην ταυτόχρονη ισχύ διαφόρων δημόσιων εγγραφών αστικής κατάστασης και καθιστά ανεφάρμοστες τις σχετικές δικαστικές αποφάσεις. Ο Συνήγορος του Πολί-

τη, απευθυνόμενος προς το Υπουργείο Εσωτερικών, ζήτησε τη θέσπιση ρυθμίσεων (βλ. κεφ. ΣΤ') για την άρση της παραπάνω αντίφασης, σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης (υποθέσεις 2265/2000, 11201/2000).

Διαπιστώθηκαν επίσης περιπτώσεις όπου η παρεμπόδιση άσκησης δικαιώματος συνδέεται με προβλήματα εφαρμογής εκ μέρους των εμπλεκόμενων φορέων των διατάξεων του Ν. 2539/1997, «Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης».

Παλινοστήσας ομογενής, του οποίου διαπιστώθηκε η ελληνική ιθαγένεια, απευθύνθηκε στην Αστυνομική Διεύθυνση Χαλκιδικής, με την ιδιότητα του μόνιμου κατοίκου του Δήμου Σιθωνίας, προκειμένου να του χορηγηθεί δελτίο αστυνομικής ταυτότητας. Από την υπηρεσία αυτή ενημερώθηκε ότι το αίτημά του δεν είναι δυνατόν να ικανοποιηθεί, επειδή εκκρεμεί η εγγραφή του στο Μητρώο Αρρένων και στο δημοτολόγιο του Δήμου Σιθωνίας. Ο Δήμος Σιθωνίας, προς τον οποίο απευθύνθηκε στη συνέχεια, αρνήθηκε να ικανοποιήσει το αίτημά του, ισχυριζόμενος ότι δεν διαθέτει όλα τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, τα οποία είναι κατατεθειμένα στο δημοτικό κατάστημα Ν. Μαρμαρά που τελεί υπό κατάληψη από τους κατοίκους της πρώην κοινότητας, οι οποίοι με τον τρόπο αυτόν διαμαρτύρονται κατά της συνένωσης δήμων και κοινοτήτων της περιοχής. Ο ενδιαφερόμενος κατέφυγε στον Εισαγγελέα Πολυγύρου, ο οποίος ζήτησε από την Αστυνομική Διεύθυνση Χαλκιδικής την εφαρμογή της παραγράφου 3 του άρθρου 334 του Ποινικού Κώδικα, πλην όμως η εν λόγω παραγγελία δεν εκτελέστηκε επειδή, όπως ισχυρίζεται ο ενδιαφερόμενος, δεν συνέπραττε ο Δήμος Σιθωνίας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη κάλεσε τον Δήμο Σιθωνίας να προβεί σε εγγραφή του ενδιαφερομένου στο δημοτολόγιο και στο Μητρώο Αρρένων, επισημαίνοντας ότι η παράλειψη εγγραφής, ύστερα από τη συνένωση των κοινοτήτων, βαρύνει τον Δήμο Σιθωνίας.

Εξάλλου, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 10 του Ν. 2690/1999, η αρμόδια διοικητική αρχή μπορεί να ικανοποιεί αίτημα ενδιαφερομένου ακόμη και στην περίπτωση που δεν συνυποβάλλονται όλα τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, όταν για τη μη συνυποβολή τους δεν ευθύνεται ο ενδιαφερόμενος αλλά μια άλλη αρμόδια για την έκδοσή τους αρχή. Στις περιπτώσεις αυτές αρκεί η υποβολή από τον ενδιαφερόμενο εγγράφου στο οποίο να αναφέρονται οι λόγοι της μη συνυποβολής των απαιτούμενων δικαιολογητικών και η δέσμευσή του να τα προσκομίσει όταν εκλείψουν οι λόγοι αυτοί. Με το αρ. πρωτ. 7996/29.11.00 έγγραφο του Δήμου Σιθωνίας γνωστοποιήθηκε

στον Συνήγορο του Πολίτη ότι έληξε η κατάληψη στο δημοτικό κατάστημα Ν. Μαρμαρά και ως εκ τούτου εξέλιπαν οι λόγοι που δημιούργησαν το πρόβλημα (υπόθεση 8209/2000).

3.3.2.2 Έκδοση δημόσιων εγγράφων

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η άρνηση δημόσιων υπηρεσιών να εκδώσουν έγγραφα που τους ζητούν οι πολίτες οφείλεται σε εσφαλμένη ερμηνεία των εφαρμοστέων διατάξεων.

Σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγρ. 13 του Ν. 2510/1997, αναγνωρίζονται ως μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού, με συνακόλουθη απαλλαγή από την υποχρέωση θητείας στις ένοπλες δυνάμεις, όσοι «γεννήθηκαν ή εγκαταστάθηκαν και άρχισαν να διαμένουν μόνιμα στο εξωτερικό πριν από την 1η Ιανουαρίου του έτους που άρχισαν να διανύουν το ενδέκατο έτος της ηλικίας τους και οι γονείς τους κατοικούσαν στο εξωτερικό κατά τη γέννηση ή την εγκατάσταση».

Σε πολίτη που ζήτησε να αναγνωριστεί ως μόνιμος κάτοικος εξωτερικού, το Προξενείο Μονάχου χορήγησε μεν «βεβαίωση διαμονής στο εξωτερικό», στην οποία πιστοποιείται ότι ο ίδιος και η μητέρα του διέμεναν μόνιμα στη Γερμανία κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα, η αίτησή του όμως για χορήγηση πιστοποιητικού «μόνιμου κατοίκου εξωτερικού» απορρίφθηκε, με την αιτιολογία ότι «δεν κατοικούσαν οι δύο γονείς του στο εξωτερικό κατά την εγκατάστασή του». Σύμφωνα με τον ενδιαφερόμενο, ο ίδιος και η μητέρα του εγκαταστάθηκαν στο εξωτερικό αφότου οι γονείς του άρχισαν να διαβιούν χωριστά, χωρίς ωστόσο να έχουν ζητήσει την έκδοση διαζυγίου. Σύμφωνα με την άποψη του προξενείου, ελλείψει διαζυγίου των γονέων του ο αιτών έχει δύο κατοικίες, μία από τις οποίες είναι η κατοικία του πατέρα του στην Ελλάδα. Την άποψη αυτή υποστηρίζει και η Διεύθυνση Στρατολογικού/Π του ΓΕΕΘΑ, δηλαδή ότι ο τόπος μόνιμης διαμονής στρατεύσιμου καθορίζεται μεν σύμφωνα με το άρθρο 56 του Αστικού Κώδικα, αλλά σε συνδυασμό με τα άρθρα 1510 κ.ε., σύμφωνα με τα οποία η γονική μέριμνα του ανήλικου τέκνου ασκείται από κοινού από τους δύο γονείς, εκτός εάν δικαστήριο αναθέσει τη μέριμνα σε έναν μόνο γονέα, ύστερα από έκδοση διαζυγίου ή ακύρωση γάμου: «...κατά συνέπεια, ακόμη και σε περίπτωση διακοπής της συμβίωσης των γονέων, ελέγχεται ο τόπος κατοικίας και των δύο γονέων κατά τον κρίσιμο χρόνο (γέννησης ή εγκατάστασης), εφόσον η άσκηση της γονικής μέριμνας δεν ρυθμίστηκε διαφορετικά από αρμόδιο δικαστήριο».

Η ερμηνεία αυτή φαίνεται όμως να αντιβαίνει προς τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 56 του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με το οποίο «αν τη γονική

μέριμνα ασκούν και οι δύο γονείς χωρίς να έχουν την ίδια κατοικία, ο ανήλικος έχει κατοικία την κατοικία του γονέα με τον οποίο συνήθως διαμένει». Επιπλέον, το άρθρο 51 του Αστικού Κώδικα ορίζει ότι «το πρόσωπο έχει κατοικία τον τόπο της κύριας και μόνιμης εγκατάστασής του. Κανένας δεν μπορεί να έχει συγχρόνως περισσότερες από μία κατοικίες». Εφόσον εν προκειμένω πιστοποιείται από δημόσιο έγγραφο («βεβαίωση διαμονής στο εξωτερικό») ότι ο ενδιαφερόμενος είχε συνεχώς κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα ως τόπο κύριας και μόνιμης εγκατάστασής του την κατοικία της μητέρας του στη Γερμανία, δικαιούται να αναγνωριστεί ως μόνιμος κάτοικος εξωτερικού.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε στο Προξενείο της Ελλάδας στο Μόναχο ως αρμόδια αρχή για την έκδοση της «βεβαίωσης μόνιμου κατοίκου εξωτερικού» και στη συνέχεια υπέβαλε πόρισμα στο Υπουργείο Εξωτερικών. Η διοίκηση ενέμεινε στις απόψεις της (υπόθεση 1804/1999).

Σε άλλη περίπτωση, ο Δήμος Αλιάρτου αρνήθηκε τη χορήγηση πιστοποιητικού οικογενειακής κατάστασης στον ενδιαφερόμενο, ο οποίος όφειλε στον δήμο ποσά άνω των 600.000 δρχ. από διάφορες αιτίες. Ο δήμος επικαλέστηκε τη διάταξη του άρθρου 26, παράγρ. 1 του Ν. 1882/1990, η οποία ορίζει ότι με «αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών, που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, επιτρέπεται να επιβάλλονται κατά οφειλετών, που δεν έχουν εκπληρώσει τις από οποιαδήποτε αιτία οφειλές τους προς το Δημόσιο, περιορισμοί και απαγορεύσεις, που ανάγονται στις κάθε φύσεως συναλλαγές, πράξεις ή ενέργειες αυτών είτε με τους ιδιώτες είτε με το Δημόσιο, δήμους ή κοινότητες...». Ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι τέτοια απόφαση του Υπουργού Οικονομικών δεν υπήρχε. Ωστόσο, ακόμη και εάν υπήρχε, η άρνηση του δήμου να χορηγήσει πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης λόγω άσχετης χρηματικής οφειλής θα ήταν παράνομη, δεδομένου ότι στην ενδεικτική απαρίθμηση του τι νοείται ως «συναλλαγή» στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, όπως αντικαταστάθηκε από την παράγρ. 1 του άρθρου 18 του Ν. 2753/1999, αναφέρονται οι πάσης φύσεως οικονομικές συναλλαγές ή συναλλαγές που συνδέονται με την άσκηση περιουσιακών δικαιωμάτων και όχι, βέβαια, με την αστική ή δημοτολογική κατάσταση ελλήνων πολιτών, διότι τέτοια διάταξη θα ήταν ανίσχυρη ως αντισυνταγματική.

Ο Συνήγορος του Πολίτη κάλεσε τον Δήμο Αλιάρτου να χορηγήσει στον ενδιαφερόμενο το αιτούμενο πιστοποιητικό, εξασφαλίζοντας παράλληλα τη βεβαίωση των οφειλόμενων ποσών από την κατά τόπο αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου

Οικονομικών, κατά τις διατάξεις του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων. Ο Δήμος ακολούθησε τις υποδείξεις του Συνηγούρου του Πολίτη (υπόθεση 3510/2000).

3.4 ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Ζητήματα εισόδου, παραμονής και εργασίας των αλλοδαπών έχουν ιδιαίτερα απασχολήσει τον Συνηγούρο του Πολίτη ήδη από την έναρξη της λειτουργίας του.

Ωστόσο, τα σχετικά προβλήματα που εντόπισε ο Συνηγούρος του Πολίτη στις δύο προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του φαίνεται να παραμένουν αμετάβλητα, καθώς το οικείο νομοθετικό καθεστώς, όταν δεν έχει ξεπεραστεί από τις ραγδαίες μεταναστευτικές εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας, συχνά αποδεικνύεται ατελές και αντιφατικό (βλ. παρακάτω 3.4.1).

Ο Συνηγούρος του Πολίτη αντιμετώπισε επίσης το ειδικό πρόβλημα της αδικαιολόγητα μακρόχρονης κράτησης των υπό απέλαση αλλοδαπών, καθώς και το αδικαιολόγητα χρονίζον πρόβλημα της ανεπαρκούς υποδομής των χώρων κράτησης (βλ. παρακάτω 3.4.2). Αξίζει επίσης να μνημονευθεί το πρόβλημα του σεβασμού της προσωπικής ελευθερίας από φορείς ιδιωτικού δικαίου στους οποίους έχει ανατεθεί κοινωφελής υπηρεσία, καθώς και οι παρενέργειες του μέτρου απαγόρευσης της αποδημίας (βλ. παρακάτω 3.4.3).

3.4.1 Το καθεστώς των μεταναστών στην Ελλάδα

Το νομικό πλαίσιο εισόδου και παραμονής αλλοδαπών χαρακτηρίζεται από ασυστηματοποίητες και συχνά ανεπιχεικές διαδικασίες που εντείνουν μια κατάσταση ρευστότητας, αβεβαιότητας και αντιφατικής πρακτικής στη μεταχείριση των αλλοδαπών από τη διοίκηση. Διαφάνεια, εκλογίκευση και χρηστή διοίκηση είναι το τρίπτυχο των αιτημάτων μεταρρύθμισης της διοικητικής πρακτικής απέναντι στους αλλοδαπούς, με βάση τα προβλήματα που ανέδειξε η εμπειρία του Συνηγούρου του Πολίτη.

Χάριν παραδείγματος παρατίθενται στη συνέχεια ζητήματα που αφορούν τη νομιμότητα και τη διαφάνεια στις θεωρήσεις εισόδου από τα ελληνικά προξενία (3.4.1.1), τις ανεπιχεικές συνέπειες του νομοθετικού καθεστώτος έκδοσης αδειών παραμονής ως προς την ασφαλιστική κάλυψη των αιτούντων και τη δυνατότητα παραμονής στην Ελλάδα των ενήλικων τέκνων των δικαιούχων (3.4.1.2), καθώς και τις πλημμέλειες που παρατηρούνται κατά τη διαδικασία χορήγησης της «πράσινης κάρτας»

(3.4.1.3). Αναφέρονται επίσης προβλήματα πρόσβασης των δικαιούχων στη διαδικασία παροχής ασύλου (3.4.1.4), αλλά και περιπτώσεις διοικητικής γραφειοκρατίας κατά την εξέταση σχετικών αιτημάτων πολιτογράφησης (3.4.1.3).

3.4.1.1 Θεώρηση εισόδου

Πέραν της συνεχιζόμενης αντιφατικής πρακτικής που ακολουθείται κατά τη χορήγηση θεωρήσεων εισόδου λόγω σπουδών (βλ. *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 74, 99-100), ένα γενικό πρόβλημα που εντόπισε ο Συνηγούρος του Πολίτη στις θεωρήσεις εισόδου αλλοδαπών από τα κατά τόπους ελληνικά προξενία ήταν η έλλειψη αιτιολογίας των απορριπτικών αποφάσεων. Ενδεικτικά αναφέρονται οι περιπτώσεις των Προξενίων Σόφιας και Κωσταντζας.

Ο Συνηγούρος του Πολίτη παρατήρησε ότι η προφορική αιτιολογία των σχετικών αποφάσεων, εκτός από την αντίθεσή της προς την κυρωθείσα από τη χώρα μας Συνθήκη του Σένγκεν, τις σχετικές εγκυκλίους του Υπουργείου Εξωτερικών για την εφαρμογή της και τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (άρθρο 16, παράγρ. 1), αφενός δεν έπειθε τους αιτούντες ως προς τη νομιμότητά της, αφετέρου δεν μπορούσε να ελεγχθεί από τις αρμόδιες αρχές. Και τα δύο παραπάνω προξενία ανταποκρίθηκαν θετικά στη σύσταση του Συνηγούρου του Πολίτη για έγγραφη αιτιολόγηση της απόρριψης των αιτημάτων θεώρησης εισόδου, ωστόσο το Προξενείο της Κωσταντζας, παρά την έγγραφη διαβεβαίωσή του προς τον Συνηγούρο του Πολίτη, δεν απέστειλε συγκεκριμένη απάντηση στον ενδιαφερόμενο (υποθέσεις 4282/2000, 13443/2000).

3.4.1.2 Άδεια παραμονής

Ο Συνηγούρος του Πολίτη είχε την ευκαιρία να διαπιστώσει κάποιες ανεπιχεικές συνέπειες που οφείλονται σε κενά του νομοθετικού καθεστώτος που διέπει τη χορήγηση και την ανανέωση των αδειών παραμονής στη χώρα αλλά και σε γραφειοκρατικές αγκυλώσεις της διοίκησης. Αξίζει να αναφερθούν δύο κατηγορίες περιπτώσεων. Η πρώτη αφορά τέκνα αλλοδαπών, τα οποία αμέσως μόλις ενηλικιωθούν καλούνται να εγκαταλείψουν τη χώρα, μολονότι έχουν προ πολλού διαρρήξει τους δεσμούς τους με τη χώρα ιθαγένειας, έχουν ενσωματωθεί στην ελληνική κοινωνία και η οικογενειακή τους εστία βρίσκεται στην Ελλάδα. Η δεύτερη κατηγορία αναδεικνύει το άδικο καθεστώς που διέπει την ασφαλιστική κατάσταση των αλλοδαπών για τους οποίους εκκρεμεί η ανανέωση της άδειας παραμονής στη χώρα.

Οι νομικοί δεσμοί με τη χώρα ιθαγένειας μπο-

ρεί να διαρραγούν λόγω πολιτειακής αλλαγής. Αυτό συνέβη στην περίπτωση τέκνων έλληνα πολιτικού πρόσφυγα που διέμεναν στην Ελλάδα, έχοντας συγχρόνως υποβάλει αίτηση πολιτογράφησης. Μετά την ανακήρυξη όμως της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας ως ανεξάρτητου κράτους, έπαψαν να ισχύουν τα διαβατήριά τους, με συνέπεια να αδυνατούν να ανανεώσουν τις άδειες παραμονής τους και να καθυστερεί η διαδικασία εξέτασης της αίτησής τους να πολιτογραφηθούν Έλληνες. Οι ενδιαφερόμενοι θα έπρεπε κανονικά να μεταβούν στη γενέτειρά τους, πλην όμως, λόγω της αντικαθεστωτικής δράσης του πατέρα τους, ήταν μάλλον απίθανο να τους χορηγηθούν νέα διαβατήρια. Τελικά, ύστερα από εισήγηση του Συνηγόρου του Πολίτη, τους χορηγήθηκε άδεια παραμονής από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης με τη διαδικασία της έγκρισης για εξαιρετικούς λόγους, σύμφωνα με το άρθρο 13 του Ν. 2713/1999 (υπόθεση 9888/1999).

Πέραν της εξαιρετικής αυτής περίπτωσης, οι δεσμοί με τη χώρα ιθαγένειας μπορεί να έχουν διαρραγεί λόγω οικογενειακής μετοίκησης και ενηλικίωσης των τέκνων στην Ελλάδα, τα οποία ενσωματώνονται μεν στην ελληνική κοινωνία, αλλά αμέσως μόλις ενηλικιωθούν ζουν με το καθημερινό άγχος της άδειας παραμονής. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση κόρης ζεύγους αλλοδαπών, πολιτών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Όταν η ίδια ήταν τριών ετών, η μητέρα της παντρεύτηκε Έλληνα και απέκτησε αυτοδικαίως την ελληνική ιθαγένεια, σύμφωνα με τον τότε ισχύοντα Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας. Ενώ η ενδιαφερόμενη μεγάλωσε και φοίτησε σε σχολείο στην Ελλάδα, όταν ενηλικιώθηκε απέκτησε άδεια παραμονής, προκειμένου στη συνέχεια να πολιτογραφηθεί.

Ωστόσο, η αίτησή της για ανανέωση της άδειας παραμονής απορρίφθηκε, ενημερώθηκε δε προφορικά από την αστυνομία ότι έπρεπε να μεταβεί στη Ρωσία και από εκεί να υποβάλει αίτηση για προξενική θεώρηση εισόδου, και αυτό μάλιστα προκειμένου μόνο να της επιτραπεί να επισκεφθεί την οικογένειά της στην Ελλάδα για σύντομο χρονικό διάστημα. Τελικά, το άμεσο πρόβλημα νομιμοποίησης της παραμονής της ενδιαφερομένης λύθηκε προσωρινά με τη χορήγηση ετήσιας άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, σύμφωνα με το άρθρο 12 του Ν. 1975/1991 (υπόθεση 8749/1999).

Η περίπτωση αυτή είναι ενδεικτική των ανεπιεικών συνεπειών που δημιουργεί η ύπαρξη νομοθετικού κενού στις διατάξεις περί «οικογενειακής σύνδεσης». Οι συνέπειες αυτές πλήττουν τα ήδη ενήλικα τέκνα πολιτογραφηθέντων αλλοδαπών, τα τέκνα Ελλήνων με αλλοδαπές από ανυπόστατο

(έως το 1982) πολιτικό γάμο, καθώς και τα τέκνα Ελληνίδων που γεννήθηκαν σε γάμο με αλλοδαπό πατέρα, σύμφωνα με το προϊσχύσαν δίκαιο. Με άλλα λόγια, η ισχύουσα νομοθεσία δεν θεμελιώνει δικαίωμα παραμονής στη χώρα ενήλικου προσώπου που δεν κατέχει ιθαγένεια κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έστω και αν ο γονέας του είναι Έλληνας πολίτης και το παιδί έχει μεγαλώσει στην Ελλάδα και έχει ενσωματωθεί στην ελληνική κοινωνία. Επειδή το ισχύον νομοθετικό καθεστώς δεν συμβιβάζεται με το άρθρο 9 του Συντάγματος ούτε με το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου που προστατεύουν την οικογενειακή ζωή, ο Συνήγορος του Πολίτη προτείνει την τροποποίησή του (βλ. κεφ. ΣΤ').

Η σχολαστική εφαρμογή των οικείων νομοθετικών διατάξεων από τη διοίκηση επιβάλλει την παρέμβαση του νομοθέτη και για την ασφαλιστική κάλυψη όσων υποβάλλουν αίτημα ανανέωσης της άδειας παραμονής.

Αλλοδαπός με μόνιμη διαμονή και εργασία στην Ελλάδα επί 27 έτη, ασφαλισμένος ο ίδιος και η οικογένειά του στο Τοπικό Υποκατάστημα (ΤΥ) ΙΚΑ Αιγάλεω από το 1972, κατέθεσε εμπρόθεσμα αίτηση ανανέωσης των ετήσιας διάρκειας αδειών παραμονής αυτού και των μελών της οικογένειάς του, οι οποίες έληγαν στις 31.12.1999. Παρόλο που ήταν ασφαλιστικά ενήμεροι, το ΙΚΑ τούς πληροφορήσε για τη διακοπή της ασφαλιστικής τους κάλυψης έως ότου ανανεωθούν οι άδειες παραμονής τους.

Η άκρως ανεπιεικής αυτή πρακτική επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο. Το ΙΚΑ αναγνώρισε τη σοβαρότητα του προβλήματος, που αφορά μεγάλη κατηγορία αλλοδαπών ασφαλισμένων, στους οποίους δεν αναγνωρίζεται οποιαδήποτε παροχή σε είδος ή σε χρήμα έως την ανανέωση της άδειας παραμονής τους, δηλαδή συχνά έως και το πρώτο εξάμηνο κάθε έτους, παρόλο που οι ασφαλισμένοι αλλοδαποί καταβάλλουν κανονικά τις εισφορές τους. Οι αρμόδιοι υπάλληλοι όμως, ως υπόλογοι για τα υπό εκταμίευση ποσά έναντι του δημοσίου, δίστασαν στην προκειμένη περίπτωση να αποκλίνουν από την παραπάνω πρακτική χωρίς ρητή εντολή (υπόθεση 3425/2000). Ωστόσο, σε άλλη περίπτωση (υπόθεση 6733/1999), η Διεύθυνση του ΤΥ ΙΚΑ Νέας Φιλαδέλφειας πρότεινε τη χορήγηση προσωρινού βιβλιαρίου ασθενείας σε αλλοδαπή ασφαλισμένη που είχε καταθέσει εμπρόθεσμα αίτηση ανανέωσης της άδειας παραμονής της.

Ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε την έκδοση εγκυκλίου, ώστε οι υπηρεσίες του ΙΚΑ να εφαρμόζουν ενιαία πρακτική απέναντι σε όσους αναμένουν την ανανέωση της άδειας παραμονής, κατά το πρότυπο της αρ. 58/4.5.99 εγκυκλίου του ΙΚΑ,

σύμφωνα με την οποία οι υπηρεσίες του νόμιμα εξετάζουν αιτήματα και χορηγούν παροχές στους αλλοδαπούς, εφόσον προκύπτει ότι έχουν κατατεθεί όλα τα δικαιολογητικά για την έκδοση της «πράσινης κάρτας» από τον ΟΑΕΔ. Στην πρόταση αυτή, που υποβλήθηκε στις 20.10.2000, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων δεν είχε απαντήσει ως τις 31.12.2000.

Η αρχή όμως της χρηστής διοίκησης απαγορεύει την εξομοίωση αλλοδαπών που επιδιώκουν να ανανεώσουν την άδεια παραμονής τους στη χώρα και των οποίων σχετικό αίτημα ήδη εκκρεμεί ενώπιον της αρμόδιας αρχής με τους αλλοδαπούς που βρίσκονται παράνομα στη χώρα. Η σχετική απαγόρευση συναλλαγής των δημόσιων υπηρεσιών με όσους δεν διαθέτουν νόμιμο τίτλο διαμονής (άρθρο 31, παράγρ. 2 του Ν. 1975/1991) πρέπει να εφαρμόζεται υπό το φως αυτής της διάκρισης, σε αρμονία άλλωστε και με τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (άρθρο 10, παράγρ. 4), που προβλέπει ότι ο διοικούμενος δεν φέρει συνέπειες, εάν αποδεικνύει ότι δεν μπορεί να προσκομίσει ένα δικαιολογητικό για λόγους που αφορούν την αρμόδια προς έκδοσή του αρχή (βλ. κεφ. ΣΤ').

3.4.1.3 «Πράσινη κάρτα»

Με σχέδιο νόμου που κατατέθηκε προς ψήφιση κατά τη διάρκεια του φθινοπώρου του 2000 προβλέπεται νέο σύστημα χορήγησης αδειών εργασίας. Ωστόσο, η εμπειρία από την εφαρμογή του προγενέστερου καθεστώτος της «πράσινης κάρτας» (κάρτα παραμονής περιορισμένης χρονικής διάρκειας, ΠΔ 358 και 359/1997) εκ μέρους του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) μπορεί να προσφέρει χρήσιμα διδάγματα. Η διαδικασία της «πράσινης κάρτας» είχε μεταβατικό χαρακτήρα και αποσκοπούσε στη νομιμοποίηση της παραμονής και της εργασίας των αλλοδαπών που εισήλθαν παράνομα στη χώρα έως τις 28.11.1997.

Η ελλιπής υποδομή του ΟΑΕΔ για την υποστήριξη μιας επιχείρησης τόσο ευρείας κλίμακας και η απουσία συντονισμού μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων οδήγησαν σε πολύμηνες καθυστερήσεις και σε ανασφάλεια δικαίου ως προς τις επιμέρους νομοθετικές ρυθμίσεις και τις συνέπειές τους. Ήδη στην *Ετήσια έκθεση 1999* (σ. 73), ο Συνήγορος του Πολίτη είχε επισημάνει το φαινόμενο της προφορικής άρνησης εκ μέρους υπηρεσιών του ΟΑΕΔ να παραλαμβάνουν δικαιολογητικά που θεωρούσαν ελλιπή, μολονότι η υπαιτιότητα της έλλειψης δεν βάραινε τον αιτούντα, αλλά την εκδούσα αρχή.

Από πλήθος αναφορών ο Συνήγορος του Πολίτη συμπεραίνει ότι οι αρμόδιες επιτροπές του Ορ-

γανισμού έχουν εφαρμόσει (ενδεχομένως χωρίς να φέρουν οι ίδιες την αποκλειστική ευθύνη) με υπερβάλλουσα αυστηρότητα τις νόμιμες προϋποθέσεις για τη χορήγηση της «πράσινης κάρτας». Η αυστηρότητα αυτή είχε ως συνέπεια να κατακλυστεί από αιτήσεις η Ειδική Επιτροπή του ΟΑΕΔ (του άρθρου 5 του ΠΔ 359/1997), αρμόδια για την κατ' εξαίρεση χορήγηση αδειών εργασίας. Οι καθυστερήσεις στη λειτουργία της Ειδικής Επιτροπής (δώδεκα μήνες κατά μέσο όρο το 2000), σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η υποβολή αίτησης ενώπιον της επιτροπής αυτής δεν νομιμοποιεί αυτομάτως και την παραμονή του αιτούντος στη χώρα, έχουν ως αποτέλεσμα ότι οι ενδιαφερόμενοι τελούν υπό τον διαρκή κίνδυνο σύλληψης και απέλασης.

Ειδικότερα, δεδομένου ότι οι αλλοδαποί που απασχολούνται παράνομα δεν μπορούν να αποδείξουν την εργασία τους παρά μόνο μέσω καταγγελίας στο ΙΚΑ, εμπλέκονται σε πολύμηνη διαδικασία, με συνέπεια να κινδυνεύουν να χάσουν τις προθεσμίες για τη νομιμοποίησή τους, καθώς ο ΟΑΕΔ δεν αναστέλλει τις προθεσμίες ούτε δέχεται ως δικαιολογητικό την καταγγελία προς το ΙΚΑ. Η συνήθης πρακτική του ΟΑΕΔ στις περιπτώσεις αυτές είναι η απόρριψη της αίτησης, εάν δε ο ενδιαφερόμενος δικαιωθεί από το ΙΚΑ, μπορεί να προσφύγει στη δευτεροβάθμια Ειδική Επιτροπή. Ωστόσο, οι επιπτώσεις της πρακτικής αυτής είναι ιδιαίτερα επαχθείς, δεδομένου ότι η αρχική απόρριψη συνεπάγεται την έκπτωση από το καθεστώς της νόμιμης παραμονής και την ενεργοποίηση της διάταξης του άρθρου 31 του Ν. 1975/1991, η οποία απαγορεύει οποιαδήποτε συναλλαγή του παράνομα ευρισκόμενου στην επικράτεια αλλοδαπού με δημόσιες υπηρεσίες. Εφόσον η χορήγηση ή η ανανέωση της άδειας παραμονής και εργασίας εξαρτάται από την προσκόμιση ενσήμων ασφαλιστικού φορέα και δεδομένης της σημασίας που αποδίδει το κράτος στην πάταξη της παραοικονομίας, η αίτηση θα έπρεπε να γίνεται κατ' αρχήν αποδεκτή, με την προσκόμιση πιστοποιητικού καταγγελίας προς το ΙΚΑ. Σε περίπτωση δε που ο αλλοδαπός δεν δικαιωθεί από το ΙΚΑ, η άδεια θα μπορεί να ανακληθεί.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ασχολήθηκε με την υπόθεση αλλοδαπής που κινδύνευε να χάσει τη δυνατότητα ανανέωσης της κάρτας της, μολονότι το ΙΚΑ την είχε δικαιώσει σε πρώτο βαθμό, διότι εκκρεμούσε η κρίση επί της έφεσης του εργοδότη. Ο Συνήγορος του Πολίτη μεσολάβησε προς το ΙΚΑ, που δέχθηκε να συζητηθεί κατά προτεραιότητα η έφεση εκτός ημερησίας διάταξης (υπόθεση 5695/2000).

Η δυνατότητα προσφυγής σε δεύτερο βαθμό στην Ειδική Επιτροπή του ΟΑΕΔ προβλέπεται σε

ειδική διάταξη. Όμως, κατά την άκρως αμφίβολη ερμηνεία του ΟΑΕΔ, η κατάθεση της προσφυγής δεν νομιμοποιεί την παρουσία του αλλοδαπού στη χώρα προσωρινά, έως ότου δηλαδή κριθεί η προσφυγή του. Οποιαδήποτε στιγμή, λοιπόν, ο αλλοδαπός αυτός μπορεί να συλληφθεί και να απελαθεί, οπότε το δικαίωμα προσφυγής του στην Ειδική Επιτροπή καθίσταται δώρον άδωρον. Η κατάσταση αυτή αντιβαίνει προφανώς στην αρχή του κράτους δικαίου, καθώς ισοδυναμεί με ουσιαστική ματαίωση του συνταγματικού δικαιώματος της αναφοράς.

Ο κίνδυνος αυτός της σύλληψης και απέλασης των αιτούντων επιτείνεται από τη σημαντική καθυστέρηση που παρατηρείται κατά την εξέταση των αιτημάτων από την Ειδική Επιτροπή. Η υπόθεση που ακολουθεί αποτελεί ακραίο δείγμα ανεπιεικειας και κακοδιοίκησης.

Αίτηση αλλοδαπού απορρίφθηκε από την πρωτοβάθμια επιτροπή του ΟΑΕΔ στη Ρόδο, με παράνομη αιτιολογία. Ο ενδιαφερόμενος προσέφυγε σε δεύτερο βαθμό στην Ειδική Επιτροπή και επτά μήνες αργότερα συνελήφθη λόγω έλλειψης τίτλου νόμιμης παραμονής. Η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη απέτρεψε την επαναπροώθησή του στην Αλβανία. Εν τω μεταξύ, η Ειδική Επιτροπή, αφού αναζήτησε μάταια στο τηλέφωνο τον πρόεδρο της πρωτοβάθμιας επιτροπής, αντί να κρίνει επί της ουσίας, ανέπεμψε το θέμα στην πρωτοβάθμια, με μνεία της διάταξης που έπρεπε να εφαρμοστεί. Η διεκπεραίωση της αναπομπής διήρκεσε σχεδόν έναν μήνα.

Η πρωτοβάθμια επιτροπή προέβη σε νέα, παράνομη και πάλι, απορριπτική απόφαση, ο δε ενδιαφερόμενος –κρατούμενος πλέον– υπέβαλε νέα ένσταση. Η Ειδική Επιτροπή ανέβαλε την απόφασή της και απέστειλε νέο έγγραφο προς την πρωτοβάθμια, που ανακάλεσε τελικά την απόφαση. Ύστερα από συνεχή πίεση του Συνηγόρου του Πολίτη και αφού υπήρξαν και σχετικά δημοσιεύματα στον ημερήσιο Τύπο, ο αλλοδαπός αναγνωρίστηκε ως δικαιούχος «πράσινης κάρτας», αφού όμως παρέμεινε άδικα υπό αστυνομική κράτηση επί δύο μισι μήνες (υπόθεση 14824/2000).

3.4.1.4 Ασυλο και επαναπροώθηση

Αναγνωρισμένος πολιτικός πρόσφυγας, που διαμένει εδώ και τέσσερα χρόνια στην Ελλάδα, απηύθυνε έκκληση στον Συνήγορο του Πολίτη προκειμένου να αποτραπεί η άμεσα επικείμενη επαναπροώθηση στην Τουρκία της κουρδικής καταγωγής συζύγου του και του εξάχρονου γιου του.

Παρά τα ελάχιστα χρονικά περιθώρια, τη δυσκολία εντοπισμού των ενδιαφερομένων και την αρχική αποστασιοποίηση των εμπλεκόμενων

αστυνομικών οργάνων, η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, σε συνδυασμό με τη συνεργασία που ακολούθησε με τους υπεύθυνους της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αλεξανδρούπολης, είχε ως αποτέλεσμα τη θετική έκβαση της υπόθεσης. Αφού ο Συνήγορος του Πολίτη διευκρίνισε την υποχρέωση των ελληνικών αρχών να διευκολύνουν την πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου σε όσους το ζητούν, καθώς και τα δικαιώματα που έχουν οι αιτούντες άσυλο (ΠΔ 61/1999), οι ενδιαφερόμενοι αφέθηκαν ελεύθεροι (υπόθεση 8626/2000).

3.4.1.5 Πολιτογράφηση

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη επισημάνει στις δύο προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του (βλ. *Ετήσια έκθεση 1998* και *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 31 κ.ε. και 66 κ.ε. αντίστοιχα) σημαντικές δυσλειτουργίες στη διαδικασία πολιτογράφησης (υπέρμετρη καθυστέρηση, έλλειψη τακτικής έγγραφης ενημέρωσης των αιτούντων κ.λπ.).

Από πληθώρα αναφορών συνάγεται με βεβαιότητα η αφόρητη ταλαιπωρία που υφίστανται οι αιτούντες πολιτογράφηση, από τους οποίους ζητούνται συνεχώς όχι μόνο συμπληρωματικά δικαιολογητικά, αλλά και πιστοποιητικά που έχουν μεν επανειλημμένα προσκομίσει, πλην όμως η ισχύς τους έχει λήξει κατά τον χρόνο που η αρμόδια υπηρεσία αρχίζει επιτέλους να εξετάζει την υπόθεσή τους (το απόσπασμα ποινικού μητρώου αποτελεί εν προκειμένω χαρακτηριστικό παράδειγμα). Η υπέρμετρη καθυστέρηση της εξέτασης των αιτήσεων πολιτογράφησης βαρύνει τελικά τους ίδιους τους ενδιαφερομένους, οι οποίοι καλούνται να μεριμνούν συνεχώς για την επανειλημμένη επανέκδοση των ίδιων πιστοποιητικών, υποβαλλόμενοι κάθε φορά στην αντίστοιχη δαπάνη (π.χ. πιστοποιητικά εκδιδόμενα στο εξωτερικό) αλλά και σε απώλεια χρόνου που επιβαρύνει περαιτέρω το χρονικό διάστημα εξέτασης του αιτήματός τους για πολιτογράφηση.

Ο Συνήγορος του Πολίτη υπέβαλε προς το Υπουργείο Εσωτερικών προτάσεις για τη βελτίωση της διαδικασίας. Σε αυτές περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η επισύναψη στις αιτήσεις πολιτογράφησης ενημερωτικού φυλλαδίου με όλα τα απαραίτητα δικαιολογητικά, καθώς και η εκ νέου έκδοση πιστοποιητικών που έχουν λήξει με μέριμνα της ίδιας της υπηρεσίας που εξετάζει το αίτημα πολιτογράφησης. Για την οικονομία της διαδικασίας, η επιβεβαίωση των στοιχείων θα μπορούσε να γίνεται κατά την τελική φάση, δηλαδή όταν όλες οι υπόλοιπες προϋποθέσεις έχουν ήδη ερευνηθεί, και με χρήση τεχνολογιών που εξασφαλίζουν ταχύτατη απόκριση (π.χ. fax).

Παρά τη γενική διάθεση συνεργασίας της Διεύθυνσης Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης με τον Συνήγορο του Πολίτη, η συγκεκριμένη πρόταση δεν έγινε αποδεκτή (υποθέσεις 13372/2000, 14783/2000 κ.ά.).

3.4.2 Κράτηση και φυλάκιση

Οι συνθήκες κράτησης σε αστυνομικά τμήματα και φυλακές απασχόλησαν και πάλι τον Συνήγορο του Πολίτη, ο οποίος υπέβαλε σχετικές προτάσεις για τη βελτίωσή τους, που συνάντησαν περιορισμένη όμως ανταπόκριση (βλ. παρακάτω 3.4.2.2). Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε επίσης το πρόβλημα της παρατεταμένης στέρησης της ελευθερίας αλλοδαπών που τελούν υπό απέλαση, η οποία έχει διαταχθεί με δικαστική απόφαση (βλ. παρακάτω 3.4.2.1).

3.4.2.1 Χρονικά όρια κράτησης των υπό δικαστική απέλαση αλλοδαπών

Ύστερα από διαβήματα αλλοδαπών κρατουμένων στις Δικαστικές Φυλακές (ΔΦ) Κορυδαλλού και Ιωαννίνων, ο Συνήγορος του Πολίτη άρχισε να διερευνά το ζήτημα της επί πολλούς μήνες κράτησής τους εν όψει απέλασης, μολοντί είχαν συμπληρώσει τον χρόνο έκτισης της ποινής τους. Από την έρευνα προέκυψε ότι η επί αόριστον κράτηση των υπό απέλαση αλλοδαπών υπήρξε η πρακτική συνέπεια της προσθήκης (με τον Ν. 2721/1999) της παραγράφου 4 στο άρθρο 74 του Ποινικού Κώδικα (ΠΚ) περί δυνητικής επιβολής από το δικαστήριο του μέτρου της απέλασης.

Η νέα διάταξη προβλέπει ότι «ο αλλοδαπός, μέχρι την απέλασή του, εξακολουθεί να παραμένει κρατούμενος σε ειδικούς χώρους των καταστημάτων κράτησης ή θεραπευτικών καταστημάτων». Στην πράξη πλέον, μετά την έκτιση της ποινής τους, οι υπό απέλαση αλλοδαποί παρέμεναν στη φυλακή, ενώ πριν θεθεί σε ισχύ η παραπάνω διάταξη κρατούνταν στα αστυνομικά τμήματα προς απέλαση.

Για τον λόγο αυτόν ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου γνωμοδότησε (γνωμοδότηση 6/2000) ότι στη δικαστική απέλαση δεν χωρεί πλέον αναλογική εφαρμογή των διατάξεων της ΚΥΑ που παρείχαν στον Υπουργό Δημόσιας Τάξης τη διακριτική ευχέρεια να αντικαταστήσει με περιοριστικούς όρους την κράτηση (σε αστυνομικά κρατητήρια) αλλοδαπών που τελούν υπό διοικητική απέλαση (ΚΥΑ 4803/13/7-α/18.6.92 Εξωτερικών, Δικαιοσύνης, Δημόσιας Τάξης). Έτσι, όμως, το χρονικό διάστημα κράτησης των υπό δικαστική απέλαση αλλοδαπών καθίσταται αβέβαιο και επιμηκύνεται

υπέρμετρα, καθώς η απέλαση συνήθως εμφανίζει σημαντικές δυσκολίες (π.χ. μη εξεύρεση προξενικής αρχής για τη χορήγηση ταξιδιωτικού εγγράφου) ή είναι ανέφικτη (π.χ. διεθνής αποκλεισμός του Ιράν στην περίπτωση των κρατουμένων στη ΔΦ Ιωαννίνων). Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργείται το αντιφατικό φαινόμενο ο αλλοδαπός να καταδικάζεται, για παράνομη είσοδο στη χώρα, σε ολιγοήμερη ποινή φυλάκισης, να παραμένει όμως κρατούμενος επί μήνες εν αναμονή της απέλασής του.

Ο Συνήγορος του Πολίτη παρατήρησε ότι η τελεολογική ερμηνεία της παραγράφου 4 του άρθρου 74 του ΠΚ καταδεικνύει ότι η κράτηση των αλλοδαπών εξυπηρετεί διαδικαστικά τον σκοπό της «άμεσης» απέλασής τους (άρθρο 74, παράγρ. 1 του ΠΚ). Επομένως, όπως έχει ήδη τεκμηριωθεί στην αρ. 2/1993 γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, επιβάλλεται η κράτηση αυτή να είναι βραχύχρονη. Επίσης, η σύμφωνη με το Σύνταγμα ερμηνεία της διάταξης αυτής επιβάλλει ένα εύλογο χρονικό όριο στην κράτηση όσων έχουν ήδη εκτίσει την ποινή τους, δεδομένου ότι η επί μακρόν στέρηση της ελευθερίας είναι ανεκτή από τη συνταγματική τάξη μόνον ως ποινή (άρθρο 7, παράγρ. 1 και άρθρο 96, παράγρ. 1 του Συντάγματος) και μάλιστα υπό την περαιτέρω εγγύηση της αναγκαίας αναλογίας με την αξιόποινη πράξη, διαφορετικά πλήττεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια (άρθρο 2, παράγρ. 1 του Συντάγματος).

Ο Συνήγορος του Πολίτη εισηγήθηκε την τροποποίηση της παραγράφου 4 του άρθρου 74 του ΠΚ, ώστε να θεσπιστεί ανώτατο χρονικό όριο κράτησης των υπό απέλαση αλλοδαπών μετά την έκτιση της ποινής και να προβλεφθεί ρητά η αρμοδιότητα του οικείου Συμβουλίου Πλημμελειοδικών για αντικατάσταση της κράτησης με περιοριστικούς όρους ύστερα από το πέρας της προθεσμίας αυτής. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης δεν απάντησε στο σχετικό πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη. Ωστόσο, η ΚΥΑ 137954/12.10.00, που εκδόθηκε μετά το πόρισμα της Αρχής, προέβλεψε τη δυνατότητα επιβολής περιοριστικών όρων από το Τριμελές Πλημμελειοδικείο, σε περίπτωση που η απέλαση δεν είναι εφικτή (υποθέσεις 13821/1999, 12213/2000 κ.ά.).

3.4.2.2 Συνθήκες διαβίωσης σε κρατητήρια και φυλακές

Συνεχίζοντας τις επισκέψεις του σε αστυνομικά κρατητήρια (βλ. *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 79), ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε την ανεπάρκεια, λόγω παλαιότητας και στενότητας χώρου, του κτιρίου όπου στεγάζεται το κρατητήριο του Β'

Αστυνομικού Τμήματος Ηρακλείου Κρήτης. Έως ότου μεταστεγαστεί το κρατητήριο, διατυπώθηκαν προς το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και βραχυπρόθεσμες προτάσεις για τη βελτίωση της διαβίωσης των κρατουμένων, όπως η αύξηση των τροφείων και ο καλύτερος καθαρισμός του χώρου, στις οποίες το Υπουργείο ανταποκρίθηκε (υπόθεση 12580/1999).

Ύστερα από αναφορές τριών αλλοδαπών κρατουμένων στη Δικαστική Φυλακή (ΔΦ) Ιωαννίνων, οι οποίοι διαμαρτύρονταν για τις συνθήκες κράτησής τους και ιδιαίτερα για την έλλειψη ιατρικής περίθαλψης, την έλλειψη θέρμανσης, την κακή σίτιση και τον επικρατούντα συνωστισμό, ο Συνήγορος του Πολίτη διενήργησε επιτόπια αυτοψία, για να διακριβώσει τους ισχυρισμούς αυτούς. Η σίτιση των κρατουμένων και η θέρμανση των κοιτώνων αποδείχθηκαν, κατά την ημέρα της αυτοψίας, επαρκείς. Επίσης, το κλιμάκιο της Αρχής διαπίστωσε ότι υπήρχε μόνιμη ιατρός στο σωφρονιστικό κατάστημα και ότι είχαν καταγραφεί στα ιατρικά αρχεία επισκέψεις και φαρμακευτική αγωγή των πολιτών που είχαν προσφύγει στον Συνήγορο του Πολίτη. Πληροφορούμενος ότι υπήρξαν κρούσματα μεταδοτικής ασθένειας, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέστησε τον εμβολιασμό των κρατουμένων και πρότεινε την υπηρεσία επισκέπτη ψυχιάτρου στο σωφρονιστικό κατάστημα για την επιτόπια κάλυψη των συγχών, όπως αναφέρθηκε, σχετικών περιστατικών.

Η βασική πάντως διαπίστωση του Συνηγόρου του Πολίτη από την επίσκεψη στους χώρους της ΔΦ Ιωαννίνων ήταν ότι η υπερπλήρωση της φυλακής δημιουργεί συνθήκες αφόρητου συνωστισμού, σε τέτοιο βαθμό που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι συνιστά απάνθρωπη μεταχείριση των κρατουμένων κατά την έννοια του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ενώ η δυναμικότητα του κτιρίου είναι για 80 κρατουμένους, ο πληθυσμός της φυλακής υπερβαίνει τους 240. Οι θάλαμοι δεν επαρκούν, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιούνται ως κοιτώνες οι διάδρομοι, στους οποίους είναι τοποθετημένα αντικριστά διώροφα κρεβάτια που στη μέση αφήνουν ένα στενό πέρασμα, μέσω του οποίου η διέλευση είναι εφικτή μόνον εφόσον ο διερχόμενος στραφεί πλάγιως.

Ο Συνήγορος του Πολίτη εισηγήθηκε προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης την άμεση αποσυμφόρηση της ΔΦ Ιωαννίνων και την ενίσχυσή της με προσωπικό προς μεγαλύτερη ασφάλεια των εγκλειστών κατά τη διάρκεια της νύχτας. Επισήμανε επίσης την ανάγκη αυστηρής τήρησης από τις σωφρονιστικές αρχές των κανόνων του Σωφρονιστικού Κώδικα (άρθρο 15, παράγρ. 1 του Ν. 2776/1999) για διαχωρισμό των υπόδικων από τους υπόλοιπους κρατουμένους και για ισότιμη μεταχείριση των κρατουμένων κατά την τοποθέτησή τους σε

εργασία ή σε θέσεις επαγγελματικής κατάρτισης (άρθρο 40, παράγρ. 4 και 6 του Ν. 2776/1999). Δεν υπήρξε απάντηση στις σχετικές προτάσεις που περιείχε η έκθεση αυτοψίας, η οποία διαβιβάστηκε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και στις σωφρονιστικές αρχές Ιωαννίνων στις 25.9.2000 (υποθέσεις 11583/1999, 11585/1999 κ.ά.).

Συνεργασία των σωφρονιστικών αρχών με τον Συνήγορο του Πολίτη επιτεύχθηκε σε μεμονωμένες περιπτώσεις, όπως π.χ. στην περίπτωση κρατουμένου που είχε μεταχθεί, ύστερα από απεργία πείνας και σχετική ιατρική γνωμάτευση, στο Ψυχιατρείο Κρατουμένων Κορυδαλλού. Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατόπιν αιτήματος του κρατουμένου, ζήτησε να πληροφορηθεί εάν δυόμισι μήνες μετά την προαναφερθείσα μεταγωγή, εξακολουθούσε να συντρέχει ιατρικός λόγος για την κράτησή του στο ψυχιατρείο ή αντίθετα εάν μπορούσε να μεταχθεί σε άλλο σωφρονιστικό κατάστημα, πλησίον του τόπου κατοικίας του, ώστε να διευκολυνθούν οι επισκέψεις μελών της οικογένειάς του, όπως ζητούσε ο ίδιος. Η θέση του Συνηγόρου του Πολίτη ήταν ότι εάν δεν ήταν ιατρικά επιβεβλημένη η ψυχιατρική νοσηλεία του κρατουμένου, η συνεχιζόμενη παραμονή του στο ψυχιατρείο αποτελούσε περιορισμό του δικαιώματός του να εκτίσει την ποινή του υπό ομαλές συνθήκες. Το αίτημα του κρατουμένου έγινε δεκτό (υπόθεση 7740/1999).

3.4.3 Ελευθερία κίνησης και αποδημίας

Βασικές εκφάνσεις της φυσικής ελευθερίας του προσώπου (άρθρο 5, παράγρ. 3 του Συντάγματος) είναι η ελευθερία κίνησης χωρίς παρεμπόδιση από δημόσια όργανα (βλ. παρακάτω 3.4.3.1) και η δυνατότητα ελεύθερης εξόδου από τη χώρα (βλ. παρακάτω 3.4.3.2).

3.4.3.1 Ελευθερία χρήσης κοινωφελών χώρων που δεν ανήκουν στο δημόσιο

Το έντονο πρόβλημα της κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των πολιτών απέναντι σε ιδιωτικούς φορείς, στους οποίους ανατίθεται ολοένα και συχνότερα η άσκηση παροχικής διοίκησης, προσέγγισε ο Συνήγορος του Πολίτη στην περίπτωση της ελεύθερης κίνησης και της ανεμπόδιστης άσκησης της οικονομικής ελευθερίας των πολιτών στους χώρους του νέου μετρό της Αθήνας, που τυπικά δεν ανήκουν μεν στο δημόσιο, είναι όμως κοινωφελείς.

Πλανόδιος λαχειοπώλης της πλατείας Ομονοίας στην Αθήνα διαμαρτυρήθηκε για την κατ' επανάληψη σύλληψή του από ειδικούς φρουρούς της Ελληνικής Αστυνομίας μέσα στους υπόγειους χώρους της πλατείας, οι οποίοι ανήκουν πλέον κατά

κυριότητα στην Αττικό Μετρό ΑΕ, και την απομάκρυνση του από εκεί, με την απειλή ότι την επόμενη φορά θα διωχθεί για αυτοδικία και διατάραξη της οικιακής ειρήνης της επιχείρησης. Ο Συνήγορος του Πολίτη έκρινε ότι η υπόθεση εμπίπτει στην αρμοδιότητά του, διότι η Αττικό Μετρό ΑΕ αποτελεί μιν ανώνυμη εταιρεία, εξαιρούμενη (Ν. 1955/1991) από τις διατάξεις που διέπουν τις επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα, αλλά χαρακτηρίζεται ρητά ως «επιχείρηση κοινής ωφέλειας και ισχύουν και σε αυτήν οι κείμενες διατάξεις για τις επιχειρήσεις αυτές» (άρθρο 2). Εν όψει αυτού του χαρακτηρισμού της και του γεγονότος ότι κύριο αντικείμενο της αποστολής της είναι η μεταφορά προσώπων, υπάγεται στις περιγραφόμενες από το άρθρο 3, παράγρ. 1 του Ν. 2477/1997 κατηγορίες κοινωφελών επιχειρήσεων, ο έλεγχος της δράσης των οποίων ανατέθηκε από τον νομοθέτη στην αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη.

Η ιδιοκτησία των εγκαταστάσεων και των χώρων από την Αττικό Μετρό ΑΕ δεν συνεπάγεται ότι αυτά αποτελούν ιδιωτικά πράγματα. Αντίθετα, στο πλαίσιο της σύγχρονης παροχικής διοίκησης, ο προορισμός τους επιβάλλει τον χαρακτήρα τους ως δημόσιων πραγμάτων και συγκεκριμένα ως ιδόχρηστων γενικής χρήσης από το κοινό. Πρόκειται δηλαδή για την κατηγορία εκείνων των πραγμάτων που έχουν ταχθεί στην υπηρεσία ενός δημόσιου κοινωφελούς σκοπού (εν προκειμένω της υπόγειας αστικής συγκοινωνίας), ο οποίος προσδιορίζει και τις θεμιτές τους χρήσεις από το γενικό κοινό. Περιορισμοί στις χρήσεις από το κοινό είναι οπωσδήποτε νόμιμοι και αναγκαίοι για την εύρυθμη εκκλήρωση του κοινωφελούς σκοπού. Στο μέτρο όμως που οι περιορισμοί αυτοί –όπως κατ' εξοχήν είναι η αστυνόμευση των χώρων– ή η ρύθμιση εν γένει των χρήσεων άπτονται συνταγματικώς κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των χρηστών των υπηρεσιών, θα πρέπει να προέρχονται ή πάντως να έχουν εγκριθεί από την αρμόδια για την εποπτεία της κοινωφελούς επιχείρησης δημόσια αρχή και βέβαια στο πλαίσιο σχετικής νομοθετικής εξουσιοδότησης. Σε κάθε περίπτωση, η ρύθμιση των χρήσεων και οι πράξεις εφαρμογής της αποτελούν εκδηλώσεις δημόσιας εξουσίας και όχι ιδιωτικές ευχέρειες απορρέουσες από το δικαίωμα κυριότητας της επιχείρησης.

Με τις επισημάνσεις αυτές, ο Συνήγορος του Πολίτη επιδίωξε τη συνεργασία της νομικής υπηρεσίας της επιχείρησης και τελικά ζήτησε από το διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας να διευκρινίσει τη νόμιμη βάση (διάταξη νόμου ή κανονιστική πράξη της διοίκησης της εταιρείας που έχει εκδοθεί με βάση ειδική νομοθετική εξουσιοδότηση) της απαγόρευσης της συγκεκριμένης χρήσης στις εγκαταστάσεις των υπόγειων σταθμών του μετρό.

Έως τις 31.12.2000 η Αττικό Μετρό ΑΕ δεν είχε απαντήσει σχετικά με το θέμα αυτό (υπόθεση 2817/2000).

3.4.3.2 Παράλειψη άρσης της απαγόρευσης εξόδου από τη χώρα

Η απαγόρευση εξόδου από τη χώρα, ως μέτρο διασφάλισης στρατολογικής υποχρέωσης και (έως την υιοθέτηση του Ν. 2873/28.12.00) χρεών προς το δημόσιο, αποτελεί ιδιαίτερα επαχθή περιορισμό της ελευθερίας κίνησης και αποδημίας. Σε κάθε περίπτωση πάντως, όταν εκλείπουν οι λόγοι επιβολής του μέτρου αυτού, είναι επιβεβλημένη η άμεση άρση του από τη διοίκηση, διότι διαφορετικά ο δυνητικά εμπλεκόμενος διοικούμενος θα συνεχίζει να μην μπορεί να ασκήσει το βασικό δικαίωμά του για έξοδο από τη χώρα λόγω γραφειοκρατικών αγκυλώσεων ή άλλων παρελκυστικών τακτικών της διοίκησης, όπως συνέβη στις περιπτώσεις που ακολουθούν.

Δύο αναφορές αφορούσαν τη διαδικασία διαγραφής από τον ηλεκτρονικό κατάλογο στον οποίο η Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας καταχωρίζει τις ισχύουσες απαγορεύσεις εξόδου. Στην πρώτη περίπτωση, το Στρατολογικό Γραφείο Τρίπολης είχε παραλείψει να ενημερώσει τη Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας για την εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων του ενδιαφερομένου. Έτσι, δέκα μήνες μετά την απόλυσή του από τον στρατό, ο ενδιαφερόμενος προσέκρουσε στην άρνηση των αστυνομικών του αεροδρομίου της Αθήνας να του επιτρέψουν την έξοδο από τη χώρα. Στη δεύτερη περίπτωση, το λάθος ήταν της ίδιας της Διεύθυνσης Κρατικής Ασφάλειας, που είχε παραλείψει να διαγράψει τον ενδιαφερόμενο από τον ηλεκτρονικό της κατάλογο, παρά το σχετικό έγγραφο του τελωνείου, με το οποίο είχε προ πολλού αρθεί η απαγόρευση εξόδου.

Σε περιπτώσεις λαθών, η Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας δεν αποδέχεται τη διαδικασία άμεσης τηλεφωνικής συνεννόησης με τα Στρατολογικά Γραφεία και τις υπόλοιπες υπηρεσίες, αλλά απαιτεί πάντοτε τη χρονοβόρα προσκόμιση πιστοποιητικού, με το επιχείρημα ότι το μέτρο της απαγόρευσης εξόδου επιβάλλεται και αίρεται μόνον από την ίδια τη Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας, οπότε δεν έχει καν αρθεί κατά τη στιγμή της προσέλευσης του ενδιαφερομένου στο αεροδρόμιο, ακόμη και αν η εγγραφή του στον σχετικό κατάλογο οφείλεται σε παραδρομή άλλης υπηρεσίας.

Το επιχείρημα αυτό δεν είναι βάσιμο. Θέση διοικητικής πράξης απαγόρευσης εξόδου δεν έχει η εγγραφή στους σχετικούς ηλεκτρονικούς καταλόγους της Διεύθυνσης Κρατικής Ασφάλειας,

αλλά η προγενέστερη πρωτογενής πράξη της αρμόδιας (στρατολογικής, φορολογικής κ.ο.κ.) αρχής, η οποία τηρεί τη διαδικασία που προβλέπεται από τις αντίστοιχες ουσιαστικές διατάξεις. Αντίστοιχα, η άρση της απαγόρευσης εξόδου έχει ήδη συντελεστεί μόλις η προς τούτο αρμόδια (στρατολογική, φορολογική κ.ά.) αρχή προβεί στη σχετική πράξη. Αν για οποιονδήποτε λόγο δεν έχει ακόμη λάβει χώρα η εναπομένουσα διαγραφή από τον ηλεκτρονικό κατάλογο, η Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας πρέπει να αρκείται σε σχετική ειδοποίηση με κάθε πρόσφορο τρόπο, χωρίς να απαιτεί έγγραφο. Κι αυτό γιατί η διοίκηση (και όχι ο πολίτης) φέρει το βάρος της απόδειξης για τη συνδρομή στοιχείων που θεμελιώνουν περιορισμό ατομικού δικαιώματος. Και στις δύο περιπτώσεις, η διαγραφή των ενδιαφερομένων από τον ηλεκτρονικό κατάλογο της Διεύθυνσης Κρατικής Ασφάλειας συντελέστηκε ύστερα από την παρέμβαση του Συνήγορου του Πολίτη, που συνέστησε στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης την αναθεώρηση της παραπάνω άκαμπτης πρακτικής, με στόχο να μην επαναληφθούν παρόμοια φαινόμενα στο μέλλον (υποθέσεις 12766/1999, 3053/2000).

Τον Συνήγορο του Πολίτη απασχόλησε επίσης η εμμονή (βλ. παρακάτω παράγρ. 4 για τον πρόσφατο νόμο) του Υπουργείου Οικονομικών να διατηρεί το μέτρο της απαγόρευσης εξόδου για εξασφάλιση της απαίτησης πολλαπλών τελών λόγω λαθρεμπορίας αυτοκινήτου, ενώ με απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Πειραιώς ανεστάλη προσωρινά η εκτέλεση αυτής της καταλογιστικής πράξης. Σύμφωνα με την αρμόδια διεύθυνση, «η απαγόρευση εξόδου από τη χώρα ελήφθη για ολόκληρη την οφειλή της καταλογιστικής πράξης ανεξαρτήτως του μη ληξιπροθέσμου του 70% αυτής, λόγω ασκήσεως προσφυγής». Ωστόσο, κατά την άποψη του Συνήγορου του Πολίτη, τίθεται ζήτημα νομιμότητας της διατήρησης του μέτρου, λαμβανομένης υπόψη της αναστολής είσπραξης του (υπολειπόμενου) ποσοστού 30% της οφειλής από το δικαστήριο επιπλέον του ποσοστού 70% που ανεστάλη λόγω άσκησης προσφυγής. Από την έκδοση της εν λόγω απόφασης δηλαδή, ανεστάλη ολικώς η εκτέλεση της καταλογιστικής πράξης επί της οποίας ερείδεται η οφειλή, ώστε η εκκαθαρισμένη οφειλή κατέστη στο σύνολό της μη απαιτητή.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε από τη Γενική Διεύθυνση Τελωνείων να απαντήσει αιτιολογημένα εάν στις έννομες συνέπειες της δικαστικής απόφασης, με την οποία χορηγείται (ολική) αναστολή είσπραξης της οφειλής, περιλαμβάνεται και η αναστολή της ισχύος της πράξης με την οποία επιβλήθηκε η απαγόρευση εξόδου, ως διοικητικό μέτρο που ελήφθη για τη διασφάλιση της είσπραξης της εν

λόγω οφειλής, εν όψει και του σεβασμού της προσωρινής δικαστικής προστασίας (άρθρο 20, παράγρ. 1 του Συντάγματος, άρθρο 200 επ. Ν. 2717/1999). Η υπηρεσία ενημέρωσε τον Συνήγορο του Πολίτη ότι θα προκαλέσει γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (υπόθεση 5777/2000).

3.5 ΠΑΙΔΕΙΑ

Ο Συνήγορος του Πολίτη ασχολήθηκε με πλήθος υποθέσεων που αφορούν την τριτοβάθμια εκπαίδευση, με αντικείμενο τόσο τη διαδικασία εισαγωγής στην ανώτατη και ανώτερη εκπαίδευση (επιμέρους κατηγορίες υποψηφίων, εξεταστική διαδικασία) όσο και τα επιμέρους δικαιώματα σπουδαστών (υποτροφίες, μετεγγραφές) ή αποφοίτων (αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων αλλοδαπής), ενώ δεν έλειψαν και υποθέσεις που έθιγαν τα όρια της ακαδημαϊκής ελευθερίας της πανεπιστημιακής κοινότητας απέναντι στην εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας. Όπως αποτυπώνεται ενδεικτικά στις περιπτώσεις που ακολουθούν, το κύριο αίτημα των υποψηφίων ή των σπουδαστών στις σχετικές αναφορές ήταν η έγκαιρη ενημέρωση για τα προβλεπόμενα δικαιώματά τους και η δίκαιη και ισότιμη μεταχείρισή τους από το Υπουργείο Παιδείας και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα αντίστοιχα.

3.5.1 Ειδικές ρυθμίσεις πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Οι κατά καιρούς ρυθμίσεις της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση καλούνται να ανταποκριθούν στο αίτημα της ισότιμης μεταχείρισης των υποψηφίων, δεδομένου ότι η παιδεία συνιστά βασικό αγαθό που κατοχυρώνεται για όλους στο Σύνταγμα (άρθρο 16). Ωστόσο, η συνταγματική αρχή της ισότητας επιβάλλει, κατά την πάγια ερμηνεία της, την όμοια μεταχείριση των όμοιων καταστάσεων και τη διάφορη ρύθμιση των ανόμοιων καταστάσεων. Η πρόβλεψη ειδικών εξεταστικών διαδικασιών για κάποιες κατηγορίες υποψηφίων στα ΑΕΙ (βλ. παρακάτω 3.5.1.1) και το εύρος των εξαιρέσεων ευνοϊκότερης εισαγωγής στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (βλ. παρακάτω 3.5.1.2) ανέδειξαν τη δυσχέρεια της αναζήτησης της ισότητας στην πράξη και επιβεβαίωσαν τη διαπίστωση ότι ένα ενιαίο σύστημα πρόσβασης στην εκπαίδευση κρίνεται τελικά και από την ορθολογικότητα των εξαιρέσεών του.

3.5.1.1 Ειδικές κατηγορίες υποψηφίων

Η ισότητα απέναντι στον νόμο των μαθητών που επιθυμούν να εισαχθούν στα ανώτατα και ανώτερα

εκπαιδευτικά ιδρύματα αποτέλεσε τη δικαιολογητική βάση της εισαγωγής του Ενιαίου Λυκείου του Ν. 2525/1997 και της κατάργησης των επιμέρους εξεταστικών ρυθμίσεων. Ωστόσο, η κατάργηση αυτή δεν έλαβε υπόψη κάποιες ιδιαιτερότητες του σχολικού συστήματος (ελληνικά σχολεία εξωτερικού, ξένα σχολεία της ημεδαπής) ή της εξεταστέας ύλης (εισαγωγή στο Τμήμα Μετάφρασης και Διερμηνείας), με αποτέλεσμα ορισμένοι υποψήφιοι να πλήττονται από την άκαμπτη εφαρμογή του νέου συστήματος.

Συγκεκριμένα, η υπερβολικά καθυστερημένη κατάργηση του ειδικού καθεστώτος που διείπε τους μαθητές ελληνικών λυκείων του εξωτερικού, μόλις τρεις μήνες πριν από το τέλος της σχολικής χρονιάς, δεν παρέσχε στους θιγόμενους μαθητές το παραμικρό περιθώριο προσαρμογής στις νέες συνθήκες (κατευθύνσεις, επιλεγόμενα μαθήματα, ύλη, ξεχωριστές εξετάσεις, ποσοτώσεις). Σε ορισμένα μάλιστα λύκεια της Γερμανίας οι σχετικές ρυθμίσεις γνωστοποιήθηκαν στους τελειόφοιτους μόλις έναν μήνα πριν από την έναρξη των εξετάσεων.

Κατά το στάδιο επεξεργασίας της σχετικής υπουργικής απόφασης, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι η άμεση θέση σε ισχύ των αλλαγών αυτών, στο μέτρο που έθιγε υποψηφίους οι οποίοι πιθανώς να είχαν προβεί σε διαφορετικές επιλογές εάν γνώριζαν τις προθέσεις του Υπουργείου Παιδείας, συνιστά δυσμενή αναδρομική ρύθμιση που εκφεύγει της νομοθετικής εξουσιοδότησης. Με βάση αυτό το σκεπτικό, η Αρχή απηύθυνε έγκαιρα σχετικές εναλλακτικές εισηγήσεις στο Υπουργείο Παιδείας που θα μπορούσαν να μετριάσουν τις ανεπιεικείς καταστάσεις. Συνάντησε όμως παντελή έλλειψη κατανόησης εκ μέρους της Διεύθυνσης Οργάνωσης και Διεξαγωγής Εξετάσεων. Μετά την έναρξη των εξετάσεων όλων των κατηγοριών, ο Συνήγορος του Πολίτη δεν είχε πλέον άλλα περιθώρια διαμεσολαβητικής παρέμβασης και κατέστησε σαφές στους θιγόμενους ότι η περαιτέρω αμφισβήτηση της νομιμότητας ολόκληρου του πλέγματος των εισαγωγικών εξετάσεων είναι πλέον δυνατή μόνο με παρέμβαση της διοικητικής δικαιοσύνης (υποθέσεις 10547/1999, 2100/2000, 5870/2000 κ.ά.).

Την ίδια τύχη είχε και η επισήμανση του Συνηγόρου του Πολίτη ότι η υπουργική απόφαση με την οποία διατηρήθηκαν κάποιες ειδικές περιπτώσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση περιείχε πρόβλεψη μόνο για τους αλλογενείς και όχι για τους ομογενείς αλλοδαπούς, οι οποίοι είναι απόφοιτοι ξένων λυκείων (Ιταλικής, Γερμανικής και Γαλλικής Σχολής) που λειτουργούν στην Ελλάδα. Παρά το γεγονός της άνησης μεταχείρισής τους και της υποχρέωσης του ελληνικού κράτους να επιφυ-

λάσει ευνοϊκή μεταχείριση στους ομογενείς σε σχέση με τους αλλογενείς αλλοδαπούς, το Υπουργείο Παιδείας ενέμεινε στην παράλειψη αυτή, αποδίδοντάς τη μάλιστα σε αυθεντική γνώση των στόχων του νομοθέτη (υποθέσεις 10855/2000, 11231/2000, 11278/2000).

Αντίθετα, στην περίπτωση της ειδικής κατηγορίας των υποψηφίων για το Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιόνιου Πανεπιστημίου, η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη έγινε αποδεκτή από τη διοίκηση. Συγκεκριμένα, οι υποψήφιοι του έτους 2000, οι οποίοι είχαν ήδη διαγωνιστεί το προηγούμενο έτος με ειδικές εξετάσεις για το συγκεκριμένο τμήμα, βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τους υποψηφίους για εισαγωγή στα υπόλοιπα ΑΕΙ, στους οποίους ο Ν. 2525/1997 (άρθρο 2, παράγρ. 7) παρείχε τη δυνατότητα κατοχύρωσης βαθμολογίας σε ορισμένα μαθήματα. Η αυτόματη μετάβαση των διαγωνισθέντων για το παραπάνω τμήμα στο νέο σύστημα χωρίς μεταβατικές διατάξεις ανάλογες εκείνων που είχαν θεσπιστεί για τους υποψηφίους των γενικών εξετάσεων συνιστούσε άνιση μεταχείριση.

Για να αρθεί η ανισότητα αυτή, ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε, κατ' ανάλογη εφαρμογή του συστήματος των γενικών εξετάσεων, τη διενέργεια ειδικών εισαγωγικών εξετάσεων και την κατοχύρωση βαθμολογίας για τους εξετασθέντες των δύο προηγούμενων ετών, ζητώντας παράλληλα την έγκαιρη ενημέρωση των υποψηφίων, δεδομένου ότι κατά τα μέσα του σχολικού έτους δεν γνώριζαν ακόμη σε ποια μαθήματα θα εξετάζονταν. Το Υπουργείο Παιδείας απάντησε στον Συνήγορο του Πολίτη ότι προέβη τελικά σε ρύθμιση (άρθρο 14, παράγρ. 36 του Ν. 2817/2000, ΦΕΚ 78 Α'), με την οποία προβλέφθηκε η διεξαγωγή ειδικών εισαγωγικών εξετάσεων κατά το παλαιό σύστημα για το Τμήμα Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιόνιου Πανεπιστημίου (υπόθεση 12859/1999).

3.5.1.2 Ευνοϊκή ρύθμιση εισαγωγής στο Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο

Οι ενδιαφερόμενοι, μόνιμοι κάτοικοι ακριτικών περιοχών (Καλύμνου και Καστοριάς αντίστοιχα), υπέβαλαν αίτηση προς το Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ), προκειμένου να μετάσχουν στη διαδικασία επιλογής φοιτητών σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό πρόγραμμα του εν λόγω ιδρύματος, σύμφωνα με την οριζόμενη στο άρθρο 5 του Ν. 2552/1997 διαδικασία, η οποία προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι κατά την επιλογή προηγούνται όσοι έχουν μόνιμη κατοικία και διαμονή σε ακριτική

περιοχή, εφόσον σε αυτή δεν εδρεύει ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το αίτημά τους όμως δεν έγινε δεκτό από τη Διοικούσα Επιτροπή του ιδρύματος, η οποία, προβαίνοντας σε ερμηνεία της παραπάνω διάταξης νόμου, αποφάσισε ότι «μόνο οι Δήμοι Αριδαίας, Βεγορίτιδος και Εξαπλατάνου του Νομού Πέλλας είναι ακριτικές περιοχές υψηλής προτεραιότητας για την επιλογή», με το σκεπτικό ότι μόνον αυτές οι περιοχές είναι ακριτικές περιοχές στις οποίες δεν εδρεύει ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε επίπεδο νομού.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ύστερα από αλληλογραφία που είχε με τη Διοικούσα Επιτροπή του ΕΑΠ, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η παραπάνω απόφασή της είναι αμφισβητούμενης νομιμότητας, διότι περιορίζει σε τέτοιο βαθμό το πεδίο εφαρμογής της επίμαχης διάταξης, ώστε ουσιαστικά καταργεί την εννοϊκή ρύθμιση που περιέχεται σε αυτή και ματαιώνει τη βούληση του νομοθέτη, που είναι η πρόταξη των υποψηφίων, μόνιμων κατοίκων ακριτικών περιοχών έναντι των υπόλοιπων υποψηφίων.

Η εισήγηση του Συνηγόρου του Πολίτη προς το Υπουργείο Παιδείας ήταν να διευκρινιστεί ή να τροποποιηθεί η επίμαχη διάταξη, έτσι ώστε να καλυφθούν οι περιπτώσεις των ακριτικών νησιών και των υπόλοιπων ακριτικών περιοχών όπου δεν παρέχονται μεταπτυχιακά προγράμματα σε επίπεδο νομού. Δεν υπήρξε απάντηση του Υπουργού Παιδείας (υποθέσεις 13947/1999, 7547/2000) και ο Συνήγορος του Πολίτη κατέληξε σε αντίστοιχη νομοθετική πρόταση (βλ. κεφ. ΣΤ').

3.5.2 Εξεταστική διαδικασία και δικαίωμα αναβαθμολόγησης

Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχθηκε πολλές αναφορές συμμετασχόντων στις γενικές εξετάσεις, που προέβλεπαν το θέμα της μη προσήκουσας ενημέρωσής τους (3.5.2.1) καθώς και διάφορες πλημμελίες της εξεταστικής διαδικασίας, οι οποίες αφορούσαν κυρίως τον τρόπο αναβαθμολόγησης των γραπτών τους (3.5.2.2).

3.5.2.1 Ελλιπής ενημέρωση υποψηφίων εξωτερικού

Το Υπουργείο Παιδείας ενημέρωσε με τέσσερις μήνες καθυστέρηση τα ελληνικά σχολεία της αλλοδαπής ότι οι υποψήφιοι της Δ' Δέσμης δεν μπορούσαν να εισαχθούν στη Σχολή Αξιωματικών της Αστυνομικής Ακαδημίας. Στον Συνήγορο του Πολίτη προσέφυγε μαθητής της Δ' Δέσμης στη Στουτγάρδη Γερμανίας, ο οποίος είχε δηλώσει δύο μήνες μετά τη σχετική προκήρυξη του Υπουργείου Δημοσίας Τάξης τη σχολή αυτή ως πρώτη προτίμηση,

πληροφορήθηκε όμως ότι δεν μπορούσε να εισαχθεί σε αυτή μόλις την πρώτη ημέρα των εξετάσεων, κατά την οποία κλήθηκε από τον επιτηρητή να δηλώσει εγγράφως παραίτηση από τη συγκεκριμένη επιλογή, επί ποινή αποκλεισμού του από τις εξετάσεις.

Το Υπουργείο Παιδείας δεν διέγινωε πρόβλημα, δεδομένου ότι ο υποψήφιος είχε και δεύτερη προτίμηση. Αντίθετα, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε προς το Υπουργείο Παιδείας ότι η πρωτοφανής αυτή έλλειψη έγκαιρης ενημέρωσης, ανεξάρτητα από την τυχόν ύπαρξη δεύτερης προτίμησης των εξετασθέντων, επέφερε προφανή ηθική βλάβη στους ενδιαφερόμενους για τη συγκεκριμένη σχολή υποψηφίους εξωτερικού, ανατρέποντας τον προγραμματισμό των σπουδών τους και τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό, αλλά και ενδεχομένως υλική βλάβη που αντιστοιχούσε στη δαπάνη μετάβασης από το εξωτερικό και διαμονής τους στον τόπο εξετάσεων. Με βάση το σκεπτικό αυτό, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέστησε στο Υπουργείο Παιδείας την έγκαιρη ενημέρωση των υποψηφίων εξωτερικού στο μέλλον (υπόθεση 14083/1999).

3.5.2.2 Πλημμελίες στη διαδικασία εξετάσεων

Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχθηκε πολλές διαμαρτυρίες για την κρίση του αναβαθμολογητή στις εξετάσεις εισαγωγής στα ΑΕΙ, αλλά και για τη διαδικασία της αναβαθμολόγησης (υποθέσεις 11365/2000, 11781/2000 κ.ά.).

Ως προς την ουσία του θέματος, εξηγήθηκε στους ενδιαφερομένους ότι ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο του ελέγχου νομιμότητας που του έχει εμπιστευθεί ο Ν. 2477/1997, αδυνατεί να υπεισέλθει στις τεχνικού-επιστημονικού χαρακτήρα κρίσεις που προϋποθέτει η αξιολόγηση ενός γραπτού δοκιμίου, ώστε να ελέγξει την ορθότητα αυτής της αξιολόγησης από τους βαθμολογητές ή τον αναβαθμολογητή.

Ως προς τη διαδικασία, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι κακώς αμφισβητήθηκε η ευχέρεια του αναβαθμολογητή να αξιολογεί τα γραπτά δοκίμια των υποψηφίων δίχως δέσμευση από την κρίση των δύο πρώτων βαθμολογητών, την οποία άλλωστε οφείλει να αγνοεί, αφού η αναβαθμολόγηση (άρθρα 24 και 25 του ΠΔ 246/1997) προϋποθέτει την κάλυψη των δύο πρώτων βαθμών.

Όμως, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι κατά την αναβαθμολόγηση υπήρξε άνιση μεταχείριση των υποψηφίων, καθώς δεν εφαρμόστηκαν οι ίδιοι κανόνες αναβαθμολόγησης σε όλα τα βαθμολογικά κέντρα (ΒΚ). Ειδικότερα, στον Συνήγορο του Πολίτη αναφέρθηκε ότι η άνιση αυτή μεταχεί-

ριση των εξετασθέντων πράγματι έλαβε χώρα κατά την αναβαθμολόγηση των γραπτών δοκιμών του μαθήματος της ιστορίας στο 205ο ΒΚ Αιγάλεω, όπου οι δύο πρώτοι βαθμοί είχαν μεν καλυφθεί, όπως ακριβώς απαιτούν οι σχετικές διατάξεις, με σκοπό τη διασφάλιση της ανεξάρτητης κρίσης του αναβαθμολογητή, αυτό όμως δεν συνέβη στο σύνολο σχεδόν των υπόλοιπων βαθμολογικών κέντρων, καθώς η Κεντρική Επιτροπή Εξετάσεων Ενιαίου Λυκείου είχε ήδη επιτρέψει την αποκάλυψη των δύο πρώτων βαθμών με τηλεομοιοτυπία (fax) της 8ης Ιουνίου 2000, που αναιρούσε προηγούμενη της 8ης του ίδιου μήνα. Το Υπουργείο Παιδείας δεν έδωσε σαφή απάντηση στον Συνήγορο του Πολίτη ούτε ως προς το βάσιμο των καταγγελλομένων ούτε ως προς τις δυνατότητες επανόρθωσης των πραγμάτων, ώστε να αποκατασταθεί η νομιμότητα και η ίση μεταχείριση των υποψηφίων (υποθέσεις 11232/2000, 1147/2000).

Επίσης, στον Συνήγορο του Πολίτη αναφέρθηκε η απουσία αναβαθμολογητή κατά την προφορική εξέταση υποψηφίου στην ιταλική γλώσσα, παρά τη ρητή διάταξη του σχετικού διατάγματος (άρθρο 27, παράγρ. 3 του ΠΔ 197/1993) και το γεγονός ότι τυχόν μεταγενέστερη εμπλοκή του αναβαθμολογητή θα μετέτρεπε αναγκαστικά την αναβαθμολόγηση σε επανεξέταση. Το Υπουργείο Παιδείας παρέλειψε να επιβεβαιώσει την απουσία αναβαθμολογητή (υπόθεση 12906/1999).

Εκτός όμως από τη διαδικασία αναβαθμολόγησης, στον Συνήγορο του Πολίτη αναφέρθηκαν και άλλα θέματα της εξεταστικής διαδικασίας, όπως η συντριπτική αποτυχία υποψηφίων για μουσικές σπουδές λόγω του υπερβολικά γρήγορου και χωρίς τονικότητα ρυθμού υπαγόρευσης του μουσικού κειμένου. Το Υπουργείο Παιδείας αρνήθηκε το συγκεκριμένο πρόβλημα, ενημέρωσε όμως τον Συνήγορο του Πολίτη ότι θα ζητήσει τις προτάσεις των οικείων τμημάτων ΑΕΙ για την αναμόρφωση των σχετικών εξετάσεων (υπόθεση 13051/2000).

3.5.3 Δικαιώματα σπουδαστών και αποφοίτων

Θέματα υποτροφιών, μετεγγραφών και μη αναγνώρισης αλλοδαπών ακαδημαϊκών τίτλων (3.5.3.1, 3.5.3.2 και 3.5.3.3 αντίστοιχα) αναφέρθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη, αναδεικνύοντας περιπτώσεις κακοδιοίκησης εκ μέρους των εμπλεκόμενων, ως επί το πλείστον πανεπιστημιακών, αρχών.

3.5.3.1 Υποτροφίες

Αναφέρονται δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις, από τις οποίες στην πρώτη η άρνηση χορήγησης

υποτροφίας οφειλόταν σε πλημμελή ενημέρωση του δικαιούχου, ενώ στη δεύτερη η αιτιολογία της απόρριψης του σχετικού αιτήματος ήταν ελλιπής.

Στην πρώτη περίπτωση, σε διαμαρτυρία πρωτεύουσας φοιτήτριας ότι δεν ενημερώθηκε για τη δυνατότητα λήψης υποτροφίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο, ο Συνήγορος του Πολίτη, ερευνώντας τα γεγονότα και τη σχετική πρακτική του Πανεπιστημίου, διαπίστωσε ότι υπήρχε στην ίδια ακριβώς κατηγορία με την ενδιαφερόμενη τουλάχιστον μία ακόμη επιτυχούσα από τη Βόρεια Ελλάδα, η οποία επίσης δεν ενημερώθηκε για την υποτροφία που θα μπορούσε να διεκδικήσει. Με αυτά τα δεδομένα, ο Συνήγορος του Πολίτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πράγματι η διαδικασία που ακολουθούσε το Πάντειο Πανεπιστήμιο δεν ανταποκρινόταν στις θεμελιώδεις αρχές της χρηστής διοίκησης και πρότεινε:

α) να συμπεριληφθεί στον κανονισμό υποτροφιών η δυνατότητα ένστασης των επιτυχόντων για την τυχόν άρνηση χορήγησης υποτροφίας, και

β) να ενημερώνονται με επιστολή όλοι οι επιτυχόντες και επιλαχόντες για τη θέση τους στον κατάλογο υποψήφίων υποτρόφων, στην οποία να περιλαμβάνεται και κάθε απαραίτητη πληροφορία για τη διεκδίκηση της υποτροφίας.

Το Πανεπιστήμιο δεν επέδειξε προθυμία να επιλύσει το πρόβλημα της συγκεκριμένης επιτυχούσας, για την οποία ο Συνήγορος του Πολίτη, ύστερα από σχετική σύσταση του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ), είχε υποδείξει να προστεθεί συμπληρωματικά στον πίνακα υποψήφίων υποτρόφων, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εξέταση του αιτήματός της από το Διοικητικό Συμβούλιο του ΙΚΥ. Ωστόσο, η γενική πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη για έγγραφη ενημέρωση των υποψηφίων έγινε δεκτή εν μέρει, δηλαδή για τους δικαιούχους που διαμένουν εκτός Αθηνών (υπόθεση 10686/1999).

Στη δεύτερη περίπτωση, η Επιτροπή Υποτροφιών του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) χορήγησε τέσσερις από τις πέντε υποτροφίες που είχαν προκηρυχθεί, απορρίπτοντας την αίτηση της ενδιαφερομένης, με την απλή μνεία στα πρακτικά ότι η αίτησή της ήταν αόριστη και παρά το γεγονός ότι η αίτηση πληρούσε τις προϋποθέσεις της προκήρυξης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη παρατήρησε ότι η επαρκής, σαφής και ειδική αιτιολογία αποτελεί απαραίτητο στοιχείο των διοικητικών πράξεων, ιδιαίτερα όταν επιφέρουν δυσμενείς για τον δικαιούχο συνέπειες. Εν προκειμένω, στα πρακτικά της επιτροπής θα έπρεπε, όπως συνέβη κατά την απόρριψη άλλων υποψηφιοτήτων, να είχαν καταγραφεί με σαφήνεια οι πραγματικοί και νομικοί

λόγοι που προκάλεσαν την απόφασή της. Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε να επανεξεταστεί η αίτηση της ενδιαφερομένης και πρότεινε να μη στερηθεί την υποτροφία, που δεν είχε χορηγηθεί τελικά σε κανέναν υποψήφιο, εάν πράγματι πληρούσε τις τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις.

Ο ΟΑΕΔ χορήγησε την υποτροφία στην αναφερόμενη, επιπλέον αυτών που είχε προκηρύξει για το επόμενο ακαδημαϊκό έτος, κρίνοντας επί της ουσίας την αίτησή της με βάση την προκήρυξη (υπόθεση 78/2000).

3.5.3.2 Μετεγγραφές

Αρκετές αναφορές σπουδαστών και φοιτητών που περιήλθαν στον Συνήγορο του Πολίτη ανέδειξαν το πρόβλημα της αόριστης και ελλιπούς αιτιολογίας, που κατά κανόνα συνοδεύει την απόρριψη των αιτημάτων μετεγγραφής. Η πλημμέλεια αυτή φαίνεται να εννοείται από το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο των λόγων μετεγγραφής ή των ρυθμίσεων περί αντιστοιχίας ορισμένων σπουδών.

Κατ' αρχήν, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι η σωρευτική απόρριψη των αιτημάτων μετεγγραφής με γενική και αόριστη διατύπωση περί αναντιστοιχίας των προγραμμάτων σπουδών μεταξύ των τμημάτων προέλευσης και υποδοχής δεν συνιστά την προσήκουσα αιτιολογία κατά το άρθρο 10, παράγρ. 1 του Συντάγματος. Ύστερα από αναφορά φοιτήτριας του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών και Πολιτικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, της οποίας απορρίφθηκε η μετεγγραφή στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε διευκρινίσεις για την έλλειψη αντιστοιχίας μεταξύ των προγραμμάτων σπουδών των δύο τμημάτων, επισημαίνοντας την έλλειψη αιτιολογίας της απορριπτικής πράξης. Το Πρωτανικό Συμβούλιο και η Γενική Συνέλευση του Τμήματος συνεδρίασαν εκ νέου και ενέμειναν στην απόρριψη, προβαίνοντας, τέσσερις μήνες μετά την αρχική απάντηση στην αιτούσα, σε συγκριτική αξιολόγηση της κατεύθυνσης των προγραμμάτων σπουδών των δύο τμημάτων.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, μετά την αιτιολογημένη αυτή απάντηση, την ουσία της οποίας ήταν αναρμόδιος να αξιολογήσει, θεώρησε ότι η έρευνα της αναφοράς περατώθηκε, επισημαίνοντας, ωστόσο, ότι πλήρης και εξατομικευμένη αιτιολογία πρέπει να παρέχεται στους ενδιαφερομένους ήδη με την πράξη της απόρριψης των αιτήσεών τους για μετεγγραφή (υπόθεση 4921/2000).

Ωστόσο, ακόμη και όταν η διακριτική ευχέρεια του τμήματος υποδοχής περιορίζεται από την

ύπαρξη ειδικών ρυθμίσεων αντιστοιχίας πτυχίων, δεν αποκλείονται τα προβλήματα ορθής αιτιολόγησης των σχετικών απορριπτικών πράξεων. Το ΠΔ 299/1997 (άρθρο 2, παράγρ. 1) προβλέπει ότι «...ο τίτλος 'Κλασικών Σπουδών' που αποκτούν οι εγγραφέντες στο Πανεπιστήμιο της Κύπρου μέχρι και το ακαδημαϊκό έτος 1997-1998 αναγνωρίζεται ως αντίστοιχος με τον τίτλο σπουδών που απονέμεται από τα Τμήματα Φιλολογίας με ειδίκευση στην Κλασική Φιλολογία των ελληνικών ΑΕΙ». Η ρύθμιση αυτή αποτέλεσε την αφορμή για την απόρριψη από το Τμήμα Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) αιτημάτων μετεγγραφής που προήλθαν από το Πανεπιστήμιο της Κύπρου έπειτα από το χρονικό σημείο που αναφέρεται στη διάταξη.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι η αναφορά της διάταξης στη συγκεκριμένη χρονολογία οφείλεται στη μη ύπαρξη αυτόνομου πλέον τμήματος φιλολογίας ύστερα από τη συγχώνευση του Τμήματος Κλασικών Σπουδών με το Τμήμα Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Κύπρου και, επομένως, δεν θέτει ζήτημα περιορισμένης χρονικής ισχύος ως προς την ουσία του θέματος της ρυθμιζόμενης αντιστοιχίας. Όμως, το Τμήμα Φιλολογίας του ΑΠΘ ενέμεινε στη γραμματική ερμηνεία της διάταξης. Κατόπιν τούτου, ο Συνήγορος του Πολίτη στράφηκε προς το Υπουργείο Παιδείας, το οποίο ανταποκρίθηκε θετικά και ζήτησε από το Πανεπιστήμιο της Κύπρου στοιχεία:

α) για τα επίμαχα προγράμματα σπουδών, ούτως ώστε να διαπιστωθεί από τον αρμόδιο φορέα η αντιστοιχία τους με ελληνικά πτυχία, και

β) για τμήματα που δεν καλύπτονταν από το υφιστάμενο διάταγμα, προκειμένου να προβεί σε τροποποίησή του. Το Πανεπιστήμιο της Κύπρου στη συνέχεια απευθύνθηκε στο ΔΙΚΑΤΣΑ, το οποίο αποφάσισε ομόφωνα να αναγνωρίζονται ως ισότιμοι και αντίστοιχοι προς τα πτυχία που απονέμονται από τα τμήματα φιλολογίας των ελληνικών ΑΕΙ οι τίτλοι σπουδών του Τμήματος Κλασικών Σπουδών και Φιλοσοφίας καθώς και του Τμήματος Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Κύπρου (υπόθεση 8788/2000).

Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε επίσης την ευκαιρία να διαπιστώσει την αοριστία του νομοθετικού πλαισίου των μετεγγραφών εσωτερικού που πραγματοποιούνται για οικονομικούς, κοινωνικούς και οικογενειακούς λόγους (άρθρο 2 του Ν. 1966/1991, σε συμπλήρωση του Ν. 1865/1989). Το νομοθετικό αυτό πλαίσιο επιτρέπει τη μετεγγραφή σε ποσοστό έως 8% των εισακτέων στο τμήμα υποδοχής, με αποτέλεσμα να προκαλεί αιτιάσεις πολλών παραλειφθέντων για κακή συνεκτίμηση των περιστάσεων που συνέτρεχαν στην περίπτωση τους.

Λόγω της ύπαρξης δικαιωμάτων τρίτων (άρθρο 4, παράγρ. 2 του Ν. 2477/1997), ο Συνήγορος του Πολίτη απέσχε από τη συγκεκριμένη διερεύνηση των σχετικών καταγγελιών, ενημέρωσε όμως τους ενδιαφερομένους ότι είχαν το δικαίωμα να ζητήσουν τα στοιχεία της πρόκρισης των συνυποψηφίων τους και επισήμανε ότι ο συνυπολογισμός οικονομικών, οικογενειακών και κοινωνικών λόγων μετεγγραφής χωρίς την εξειδίκευση και την ιεράρχησή τους αποκλείει στην πράξη κάθε έλεγχο νομιμότητας και ανοίγει διάπλατα την οδό της αδιαφάνειας και της αυθαιρεσίας (υποθέσεις 5126/2000, 5384/2000, 4383/2000 κ.ά.).

3.5.3.3 Αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων της αλλοδαπής

Διάφορα ΑΕΙ αμφισβητούν έμμεσα ή άμεσα την κρίση του ΔΙΚΑΤΣΑ (Διαπανεπιστημιακού Κέντρου Αναγνώρισης Τίτλων Σπουδών της Αλλοδαπής). Συγκεκριμένα, αρνούνται να δεχθούν τον αναγνωρισμένο ως ισότιμο από το ΔΙΚΑΤΣΑ τίτλο υποψηφίων για κατάταξη σε ορισμένο εξάμηνο ή την εξέταση των υποψηφίων σε ορισμένα μαθήματα – που έχει επίσης καθοριστεί από το ΔΙΚΑΤΣΑ. Το αποτέλεσμα είναι ιδιαίτερα ανεπιεικές για τους αιτουμένους την αναγνώριση του τίτλου τους, αλλά και αντιφατικό για την έννομη τάξη, δεδομένου ότι το ΔΙΚΑΤΣΑ έχει θεσπιστεί ως ο μόνος αρμόδιος φορέας με βάση τον Ν. 741/1977 για την αναγνώριση της ισοτιμίας και της αντιστοιχίας ακαδημαϊκών τίτλων της αλλοδαπής με τους χορηγούμενους από τα ελληνικά ΑΕΙ. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω παραδείγματα:

Κάτοχος πτυχίου ΑΕΙ της Μεγάλης Βρετανίας, αναγνωρισμένου ως ισότιμου από το ΔΙΚΑΤΣΑ, υπέβαλε αίτηση κατάταξης στο Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το τμήμα αυτό απέρριψε την αίτηση της ενδιαφερομένης, με την αιτιολογία ότι ο τίτλος σπουδών της είναι μεν ισότιμος αλλά όχι αντίστοιχος προς τους χορηγούμενους από τα ελληνικά ΑΕΙ τίτλους, μολονότι η αντιστοιχία δεν τίθεται ως προϋπόθεση στον Ν. 1865/1989, που ορίζει τις προϋποθέσεις συμμετοχής σε κατατακτήριες εξετάσεις αποφοίτων πανεπιστημίου.

Το ΔΙΚΑΤΣΑ (ως αρμόδιος φορέας με βάση τις διατάξεις του άρθρου 4 του Ν. 741/1977), έπειτα από αίτηση για αναγνώριση ισοτιμίας και αντιστοιχίας πτυχίου ΑΕΙ των ΗΠΑ, όρισε 10 μαθήματα στα οποία η αιτούσα όφειλε να εξεταστεί επιτυχώς σε οποιοδήποτε τμήμα ΑΕΙ περιλάμβανε τα μαθήματα αυτά στον οδηγό σπουδών του. Η ενδιαφερόμενη υπέβαλε διαδοχικά αιτήσεις εγγραφής σε ημεδαπά ΑΕΙ (Πανεπιστήμια Αιγαίου, Μακεδονίας,

Πειραιά, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών) που διέθεταν τμήμα διοίκησης επιχειρήσεων. Ωστόσο, όλες οι αιτήσεις της απορρίφθηκαν, με ποικίλες αιτιολογίες, όλες παράνομες. Ορισμένα τμήματα, αναφερόμενα στο «επίπεδο σπουδών» της ενδιαφερομένης, αμφισβητούσαν ουσιαστικά την κρίση του ΔΙΚΑΤΣΑ ως αρμόδιου φορέα για θέματα αντιστοιχίας και ισοτιμίας.

Σε άλλη περίπτωση, το ΔΙΚΑΤΣΑ αποφάσισε την κατάταξη πτυχιούχου πανεπιστημίου της Μεγάλης Βρετανίας στο έβδομο εξάμηνο σπουδών του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Όμως, παρά την ύπαρξη σχετικής πράξης του ΔΙΚΑΤΣΑ, η ένταξη του ενδιαφερομένου προσέκρουσε στην άρνηση του Τμήματος.

Και στις τρεις παραπάνω περιπτώσεις είναι σαφές ότι, ενώ εκδόθηκαν πράξεις από τον μοναδικό αρμόδιο φορέα για την αναγνώριση ισοτιμίας και αντιστοιχίας τίτλων σπουδών ΑΕΙ της αλλοδαπής προς τους χορηγούμενους από ΑΕΙ της ημεδαπής, δηλαδή το ΔΙΚΑΤΣΑ, οι πράξεις αυτές δεν εφαρμόστηκαν, διότι η σχετική κρίση αμφισβητήθηκε από τα εμπλεκόμενα τμήματα ΑΕΙ.

Απευθυνόμενος στα οικεία ΑΕΙ, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε την υποχρέωση συμμόρφωσής τους στο περιεχόμενο των πράξεων που εκδίδει το ΔΙΚΑΤΣΑ και πρόσθεσε ότι, σύμφωνα με πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η υποχρέωση αυτή δεν αποδυναμώνεται από την ελευθερία λήψης αποφάσεων για θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των ΑΕΙ που κατοχυρώνεται στον Ν. 1268/1982.

Η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας (Διεύθυνση Σπουδών και Φοιτητικής Μέριμνας) απέφυγε, μολονότι είναι η εποπτεύουσα αρχή, να υποδείξει στα εμπλεκόμενα τμήματα να τηρήσουν τη νομιμότητα, επικαλούμενη τη διοικητική και οργανωτική αυτοτέλεια των ΑΕΙ, στη δε δεύτερη από τις παραπάνω περιπτώσεις διαβίβασε το θέμα στο ΔΙΚΑΤΣΑ, επικαλούμενη εσφαλμένα δική του αρμοδιότητα. Ο Συνήγορος του Πολίτη συνέστησε στο Υπουργείο Παιδείας να ασκήσει την προβλεπόμενη εποπτεία στις σχετικές πράξεις των τμημάτων ΑΕΙ, ωστόσο το Υπουργείο δεν απάντησε (υποθέσεις 1170/2000, 3957/2000 και 10703/2000).

3.5.4 Ακαδημαϊκή ελευθερία

Σύμφωνα με πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η «πλήρης αυτοδιοίκηση» των ΑΕΙ (άρθρο 16, παράγρ. 5 του Συντάγματος) εξαντλείται στην εξουσία τους να λαμβάνουν τις αποφάσεις για υποθέσεις τους, μεταξύ των οποίων και αυτές της επιλογής και της απομάκρυνσης του διδακτι-

κού προσωπικού τους, υπό την προϋπόθεση όμως ότι κινούνται στο πλαίσιο των γενικών κανόνων που διέπουν την οργάνωση και τη λειτουργία των ΑΕΙ, όπως αυτοί διαμορφώνονται από τον νόμο και το Σύνταγμα. Στον σεβασμό αυτών των κανόνων αποσκοπεί η συνταγματικώς προβλεπόμενη άσκηση κρατικής εποπτείας.

Το θέμα των ορίων της αυτοδιοίκησης, ως θεσμικής εγγύησης της ακαδημαϊκής ελευθερίας σε θέματα ελέγχου νομιμότητας της κρίσης των πανεπιστημιακών διδασκάλων, τέθηκε προς τον Συνήγορο του Πολίτη με αφορμή απόφαση του Υπουργού Παιδείας, η οποία έκρινε ως μη νόμιμη αρνητική κρίση για μονιμοποίηση επίκουρου καθηγητή στο Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης, επειδή δεν τηρήθηκαν οι διατάξεις του νόμου ως προς τη συμπλήρωση μελών του εκλεκτορικού σώματος. Στη συνέχεια ο φάκελος αναπέμφθηκε προς επανάληψη της διαδικασίας, ωστόσο η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου αποφάσισε την εκτέλεση της αρνητικής απόφασης για μονιμοποίηση και απέστειλε προς δημοσίευση την πράξη λήξης της θητείας του ενδιαφερομένου, επειδή η προαναφερόμενη υπουργική απόφαση εκδόθηκε ύστερα από την εκπνοή της τρίμηνης προθεσμίας μέσα στην οποία, κατά την άποψή της, έπρεπε να είχε ασκηθεί ο έλεγχος νομιμότητας από τον αρμόδιο υπουργό.

Εν τω μεταξύ, με έγγραφο του αρμόδιου Ειδικού Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας είχε εξηγηθεί διεξοδικά στον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Κρήτης ότι οι διατάξεις για άσκηση ελέγχου νομιμότητας μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριών μηνών από την περιέλευση της ελεγχόμενης πράξης στο υπουργείο (άρθρο 2, Ν. 2454/1997) δεν εφαρμόζονται επί αρνητικής κρίσης για μονιμοποίηση μέλους ΔΕΠ, αλλά μόνο ως προς τις θετικές κρίσεις που οδηγούν σε πρυτανική πράξη διορισμού ή μονιμοποίησης.

Ασφαλώς, το θεσμικό πλαίσιο στο οποίο ο νομοθέτης οργανώνει την άσκηση του ελέγχου νομιμότητας από τον αρμόδιο υπουργό δεν επιτρέπεται να πλήττει τη συνταγματικώς κατοχυρωμένη ακαδημαϊκή ελευθερία ούτε γενικότερα τις αρχές οργάνωσης και λειτουργίας των ΑΕΙ που κατοχυρώνει το Σύνταγμα.

Ωστόσο, η διασφάλιση της τήρησης των σχετικών διατάξεων εποπτείας δεν θα μπορούσε να έχει ανατεθεί στα ίδια τα εποπτευόμενα πανεπιστημιακά όργανα. Διαφορετικά, η σχέση ελεγχόμενου και ελεγχόντος θα είχε πλήρως αντιστραφεί, με αποτέλεσμα να εξουδετερωθεί ο έλεγχος νομιμότητας που εναποθέτουν το Σύνταγμα και ο νόμος στον εποπτεύοντα υπουργό, η δε πλήρης αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ να τείνει σε συνταγματικώς ανεπιθύμητη αυτονομία.

Με βάση τις παραπάνω σκέψεις, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε την άρση των συνεπειών της απόφασης με την οποία η Σύγκλητος είχε αποφασίσει να αγνοήσει, επειδή εκδόθηκε εκπρόθεσμα, την προαναφερόμενη υπουργική απόφαση και στη συνέχεια ο Πρύτανης ανακάλεσε την πράξη λήξης της θητείας του ενδιαφερομένου (υπόθεση 966/2000).

3.6 ΕΡΓΑΣΙΑ

Το δικαίωμα στην εργασία και η σύμφυτη ελευθερία επιλογής και άσκησης επαγγέλματος είναι συνταγματικώς κατοχυρωμένα (άρθρο 5 του Συντάγματος). Η επαγγελματική ελευθερία συχνά υπόκειται σε κανονιστικούς περιορισμούς, οι οποίοι πρέπει, ωστόσο, να είναι επαρκώς αιτιολογημένοι και να συνάδουν προς την αρχή της αναλογικότητας.

3.6.1 Επαγγελματική ελευθερία

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης αναφορών που σχετίζονται με την επιβολή από τον νομοθέτη δυσανάλογα επαχθών περιορισμών σε πολίτες, με αποτέλεσμα την προσβολή του δικαιώματός τους να συμμετέχουν στην οικονομική ζωή της χώρας (βλ. παρακάτω 3.6.1.1), ενώ άλλες αναφορές επισημαίνουν οργανωμένα συντεχνιακά συμφέροντα, τα οποία παρεμποδίζουν την εγγραφή επισημόνων σε επαγγελματικούς συλλόγους (βλ. παρακάτω 3.6.1.2).

3.6.1.1 Περιορισμοί ίδρυσης και λειτουργίας φροντιστηρίου

Η Διεύθυνση Ιδιωτικής Εκπαίδευσης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων αρνήθηκε, κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 4 του ΑΝ 2545/1940, να χορηγήσει άδεια ίδρυσης και λειτουργίας φροντιστηρίου ξένων γλωσσών σε συγγενή πρώτου βαθμού δημόσιου εκπαιδευτικού, ο οποίος υπηρετούσε στην ίδια πόλη όπου επρόκειτο να λειτουργήσει το φροντιστήριο (υπόθεση 3364/2000).

Ο Συνήγορος του Πολίτη διαμόρφωσε την άποψη ότι η εν λόγω ρύθμιση, η οποία χρονολογείται από το 1940, αντιστοιχεί σε διαφορετικές συνθήκες παροχής υπηρεσιών παιδείας και σε αστικούς οικισμούς σαφώς μικρότερους από τους σημερινούς. Υπό τις σημερινές συνθήκες η εφαρμογή της ρύθμισης καθίσταται συνταγματικώς προβληματική.

Η ίδρυση και η λειτουργία φροντιστηρίου είναι επιχειρηματική δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών παιδείας, η άσκηση της οποίας αποτελεί ειδι-

κότερη εκδήλωση της οικονομικής και επαγγελματικής ελευθερίας που κατοχυρώνει το άρθρο 5 του Συντάγματος και είναι κατ' αρχήν επιτρεπτή υπό τους όρους και τους περιορισμούς που θέτει ο κοινός νομοθέτης.

Εν τούτοις, η δυνατότητα θέσπισης όρων και περιορισμών στην άσκηση ορισμένης ατομικής ελευθερίας δεν είναι απεριόριστη, καθώς πρέπει να εξυπηρετείται συνταγματικώς θεμιτός σκοπός, χωρίς να παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας ή να θίγεται ο πυρήνας της σχετικής ελευθερίας. Εν προκειμένω, το γεγονός ότι δεν λαμβάνεται υπόψη ούτε η συνάφεια του αντικειμένου διδασκαλίας των εκπαιδευτικών συγγενών και του ιδιοκτητή του φροντιστηρίου ούτε η βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία αυτά τα πρόσωπα δραστηριοποιούνται επιτείνει την ήδη μεγάλη δυσαναλογία του περιορισμού σε σχέση με το προσδοκώμενο δημόσιο συμφέρον.

Επιπλέον, ο παραπάνω περιορισμός φαίνεται να μην είναι καν αναγκαίος, υπό την έννοια ότι το δημόσιο συμφέρον της προστασίας των μαθητών και των γονέων τους, καθώς και των φροντιστηρίων που ήδη λειτουργούν νόμιμα από την αθέμιτη επιρροή που ενδέχεται να ασκήσει ο διδάσκων συγγενής του αιτούντος άδεια, είναι δυνατόν να επιτευχθεί πιο αποτελεσματικά με άλλους τρόπους λιγότερο επαχθείς για τις ατομικές ελευθερίες. Με βάση το παραπάνω σκεπτικό, ο Συνήγορος του Πολίτη προέβη στην υποβολή σχετικής νομοθετικής πρότασης προς το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (βλ. κεφ. ΣΤ').

3.6.1.2 Χορήγηση άδειας άσκησης επαγγέλματος και εγγραφή σε επαγγελματικούς συλλόγους

Διπλωματούχοι μηχανικοί πανεπιστημίων του εξωτερικού, οι τίτλοι σπουδών των οποίων αναγνωρίστηκαν από το ΔΙΚΑΤΣΑ ως ισότιμοι προς τους απονεμόμενους από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της ημεδαπής τίτλους σπουδών, υπέβαλαν, με βάση σχετική προκήρυξη, αίτηση συμμετοχής στις εξετάσεις για τη χορήγηση άδειας άσκησης επαγγέλματος στο ΤΕΕ (υποθέσεις 10430 και 15038/2000). Ωστόσο, ειδοποιήθηκαν προφορικά από το ΤΕΕ να μην προσέλθουν στις εξετάσεις λόγω αμφιβολιών ως προς τη διάρκεια των πανεπιστημιακών τους σπουδών στο εξωτερικό.

Η άρνηση του ΤΕΕ να δεχθεί τους εν λόγω υποψηφίους ως εξεταζόμενους δεν βασίστηκε σε επίσημη απόφαση της διοικούσας επιτροπής του, ενώ, κατά παράβαση του άρθρου 4 του Ν. 2690/1999, οι ενδιαφερόμενοι δεν πληροφορήθηκαν εγγράφως τους λόγους της άρνησης. Παράλληλα, το

ΔΙΚΑΤΣΑ, από το οποίο το ΤΕΕ είχε ζητήσει και είχε λάβει διευκρινίσεις σχετικά με τις σπουδές των υποψηφίων μηχανικών, όντας ο μόνος αρμόδιος φορέας για την ακαδημαϊκή αναγνώριση των τίτλων σπουδών της αλλοδαπής καθώς και για την ουσιαστική κρίση των σπουδών που πραγματοποιήθηκαν, είχε ήδη αποφανθεί για την ισοτιμία των τίτλων και ενέμεινε αιτιολογημένα στην απόφασή του αυτή.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε στο ΤΕΕ ότι, σύμφωνα με την προκήρυξη των εξετάσεων, είχε υποχρέωση να δεχθεί τους υποψηφίους που προσκόμισαν αναγνώριση ισοτιμίας του ακαδημαϊκού τους τίτλου από το ΔΙΚΑΤΣΑ. Ζήτησε δε να ενημερωθούν το συντομότερο δυνατόν εγγράφως οι ενδιαφερόμενοι για τους λόγους αποκλεισμού τους από τις εξετάσεις, διαφορετικά να επιτραπεί η συμμετοχή τους στην εξεταστική διαδικασία.

Ωστόσο, το ΤΕΕ όχι μόνον παρέβη την υποχρέωση απάντησης στους ενδιαφερομένους και στον Συνήγορο του Πολίτη, αλλά συνέχισε την παράνομη πρακτική του, αποκλείοντας για δεύτερη φορά από τις εξετάσεις έναν από τους δύο υποψηφίους, ο οποίος προσήλθε για να συμμετάσχει.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απηύθυνε πόρισμα στον εποπτεύοντα Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ, επισημαίνοντας ότι ο παράνομος και ανατιολόγητος αποκλεισμός των ενδιαφερομένων από τις εξετάσεις για την άδεια άσκησης επαγγέλματος μηχανικού τους στερεί το δικαίωμα να ασκήσουν τη συνταγματικώς κατοχυρωμένη επαγγελματική ελευθερία τους. Εκτιμώντας μάλιστα ότι συντρέχουν αποχρώσεις ενδείξεις για διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρής παρανομίας, ο Συνήγορος του Πολίτη διαβίβασε το πόρισμα στον αρμόδιο εισαγγελέα, προκειμένου να εξεταστεί εάν η συμπεριφορά της διοίκησης του ΤΕΕ συνιστά παράβαση καθήκοντος.

Τον Συνήγορο του Πολίτη απασχόλησε επίσης η άρνηση του Οδοντιατρικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης να εγγράψει ως μέλος του Σύριο, πτυχιούχο οδοντιατρικής ελληνικού πανεπιστημίου και κάτοχο νόμιμης άδειας άσκησης επαγγέλματος (υπόθεση 15573/2000). Χαρακτηριστική είναι η αυθαίρετη εμμονή του παραπάνω συλλόγου στην αρχική του άρνηση, κατά παράβαση του νόμου αλλά και των διεθνών υποχρεώσεων της Ελλάδας σε σχέση με τον όρο της αμοιβαιότητας, στη χορήγηση αδειών άσκησης επαγγέλματος. Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε από τον σύλλογο να εγγράψει τον ενδιαφερόμενο, εφόσον συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις. Ο σύλλογος αρνήθηκε, με την αιτιολογία ότι η αμοιβαιότητα στη χορήγηση αδειών άσκησης επαγγέλματος εξομοιώνει τους αλλοδαπούς με τους έλληνες οδοντιάτρους μόνον όσον αφορά τις ουσιαστικές προϋποθέσεις και όχι όσον αφορά τη

διαδικασία. Ισχυρίστηκε μάλιστα ότι επειδή στη Συρία φέρεται να απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του οικείου επαγγελματικού συλλόγου για τη χορήγηση άδειας άσκησης επαγγέλματος, θα έπρεπε, αντίστοιχα, να απαιτείται σύμφωνη γνώμη του συλλόγου και στην Ελλάδα, προκειμένου περί αλλοδαπών συριακής ιθαγένειας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, απευθυνόμενος εκ νέου στον σύλλογο, επισήμανε ότι η αμοιβαιότητα υποχρεώνει σε πλήρη εξομοίωση των αλλοδαπών με τους ημεδαπούς όσον αφορά τις ουσιαστικές προϋποθέσεις αλλά και τη διαδικασία χορήγησης άδειας άσκησης επαγγέλματος. Ειδάλλως, διά της αμοιβαιότητας θα παρεισαγόταν στη σχετική διαδικασία μια ρύθμιση προερχόμενη από αλλοδαπό δίκαιο και παντελώς άγνωστη στο ελληνικό. Ωστόσο, ο σύλλογος ενέμεινε στην αρχική του άρνηση.

3.6.2 Επίταξη προσωπικής εργασίας

Η ιδιομορφία της πρακτικής στελέχωσης βοηθητικών πλοίων του Πολεμικού Ναυτικού (ΠΝ) με ναυτεργατικό προσωπικό, κατ' εφαρμογήν κοινής υπουργικής απόφασης, η οποία προβλέπει την υπό προϋποθέσεις χρήση του μέσου της επίταξης προσωπικής εργασίας για την εξασφάλιση εργατικού δυναμικού, καθώς και η ασάφεια του εργασιακού καθεστώτος των επιτάκτων, αναδείχθηκε σε σημαντικό ζήτημα που απασχόλησε τον Συνήγορο του Πολίτη. Η έρευνα της Αρχής επικεντρώθηκε στο ενδεχόμενο προσβολής συνταγματικώς κατοχυρωμένων εργασιακών δικαιωμάτων και ελευθεριών και ιδίως του άρθρου 22, παράγρ. 3 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο απαγορεύεται η αναγκαστική εργασία.

Ειδικότερα, εργαζόμενοι ως ναυτεργατικό προσωπικό διαφόρων ειδικοτήτων σε βοηθητικά (υδρογραφικά-ωκεανογραφικά) πλοία του Πολεμικού Ναυτικού, με διαταγές επίταξης εργασίας της Διεύθυνσης Θαλάσσιων Κρατικών Μεταφορών του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας (ΥΕΝ), προσέφυγαν στον Συνήγορο του Πολίτη επισημαίνοντας τα προβλήματα που ανακύπτουν λόγω της ιδιομορφίας του εργασιακού καθεστώτος τους (υποθέσεις 12787, 13017 και 13518/1999). Οι επίτακτοι επισήμαναν ιδίως:

α) Τη δυνατότητα διακοπής της σχέσης εργασίας από τον εργοδότη (ΥΕΝ, ΥΕΘΑ/ΓΕΝ εν προκειμένω) με απλή ανάκληση της σχετικής διαταγής επίταξης –η οποία ως δυσμενής διοικητική πράξη μπορεί να ανακαλείται οποτεδήποτε– ακόμη και όταν οι συγκεκριμένοι επίτακτοι καλύπτουν στην πράξη πάγιες και διαρκείς ανάγκες του ΠΝ, και

β) Την εφαρμογή σε μη στρατιωτικό προσωπικό κανόνων του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα

(ΣΠΚ), ιδίως την εγγραφή σε «ποινολόγιο» και την έμμεση χρήση του μέσου αυτού για την αιτιολόγηση της λύσης της επίταξης.

Το μέτρο της επίταξης εργασίας προβλέπεται σε κοινή υπουργική απόφαση (ΚΥΑ) του έτους 1976 των Υπουργών Εθνικής Άμυνας και Εμπορικής Ναυτιλίας και σε πράξεις του υπουργικού συμβουλίου (ΠΥΣ) των ετών 1991 και 1995, που εκδόθηκαν κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 190 του Ν. 4442/1929, το οποίο προβλέπει την επίταξη λόγω ναυτικής εκτάκτου ανάγκης ως «...παροχή εις το Κράτος της χρησιμοποιήσεως (...) προσωπικής εργασίας απέναντι αποζημιώσεως, οριοθετημένης εκ των υστέρων». Οι εν λόγω ΠΥΣ επέτρεψαν τη συνέχιση του καθεστώτος των επιτάξεων από το 1976 έως σήμερα, παράλληλα δε αύξησαν τον αριθμό των επιτάκτων σε 225.

Από τα στοιχεία που συλλέχθηκαν διαφαίνεται η ύπαρξη συγκεκριμένης πρακτικής στελέχωσης των βοηθητικών πλοίων του ΠΝ με ναυτεργατικό προσωπικό εκτός των νόμιμων διαδικασιών πρόσληψης προσωπικού και χωρίς την παροχή αντίστοιχων εργασιακών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Η πρακτική αυτή παραβιάζει τη διάταξη του άρθρου 22, παράγρ. 3 του Συντάγματος, σύμφωνα με την οποία «οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται», ενώ το ιδιόμορφο καθεστώς της επίταξης προσωπικών υπηρεσιών επιτρέπεται, εφόσον προβλέπεται από ειδικό νόμο και μόνο «σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης ή για την αντιμετώπιση αναγκών της άμυνας της χώρας...».

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 9 της αρ. 29 Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας, που κυρώθηκε με τον Ν. 2079/1952 και υπερισχύει κάθε άλλης αντίθετης νομοθετικής διάταξης, επιτρέπεται η αναγκαστική εργασία «μόνον αν εβεβαιώθη προηγουμένως (...) γ) ότι κατέστη αδύνατος η εξεύρεσις εθελουσίως προσφερομένων εργατικών χειρών διά την εκτέλεσιν της εν λόγω υπηρεσίας ή εργασίας, παρά την προσφοράν μισθών και όρων εργασίας...». Τέλος, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η επίταξη προσωπικής εργασίας, ως προσωρινό μέτρο, πρέπει να αίρεται αμέσως όταν εκλείψουν οι έκτακτες περιστάσεις που την υπαγορεύουν.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε με έγγραφό του προς τους αρμόδιους υπουργούς Εμπορικής Ναυτιλίας και Εθνικής Άμυνας, με αίτημα τη διευθέτηση του ζητήματος της στελέχωσης των βοηθητικών πλοίων του ΠΝ. Το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, το οποίο είναι αρμόδιο να εκδίδει και να αίρει τις διαταγές επίταξης, απάντησε ότι για το σύνολο των σχετικών ζητημάτων είναι αρμόδιο το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (ΥΕΘΑ/ΓΕΝ). Ο Υπουργός Εθνι-

κής Άμυνας με επιστολή του αναγνώρισε «ότι οι επίτακτοι στην πραγματικότητα καλύπτουν πάγιες και διαρκείς ανάγκες του Πολεμικού Ναυτικού, προσφέροντας εργασία που εκφεύγει της φιλοσοφίας του θεσμού της επίταξης εργασίας». Υποστήριξε, ωστόσο, ότι για τη μεταβολή του εργασιακού αυτού καθεστώτος απαιτείται η σύμπραξη διαφόρων συναρμόδιων υπουργείων και κατέληξε στην πρόταση να περιληφθεί σχετική ρύθμιση στον Ν. 2839/2000, στον οποίο όμως δεν περιλήφθηκε τελικά καμία σχετική διάταξη.

Παράλληλα, το ΓΕΝ θεωρεί την κατηγορία του επίτακτου προσωπικού ως υπαγόμενη στις ποινικές και πειθαρχικές διατάξεις που διέπουν το στρατιωτικό προσωπικό του ΠΝ, με αποτέλεσμα την εφαρμογή μέτρων που δεν προσιδιάζουν σε ιδιώτες εργαζομένους. Ωστόσο, η αρ. 144/1996 απόφαση του Ναυτοδικείου Πειραιώς έχει ήδη κρίνει ότι «...οι διατάξεις του άρθρου 230 του Ν. 4442/1929, όπου αναφέρονται στην εφαρμογή των πειθαρχικών και ποινικών διατάξεων του Πολεμικού Ναυτικού στο επίτακτο προσωπικό, [δεν] ευρίσκουν πεδίο εφαρμογής... στους επιτασσόμενους για υποχρεωτική εκτέλεση κάποιας εργασίας της ειδικότητας ή καταλληλότητάς τους (άρθρο 190, παράγρ. 1β του ίδιου ως άνω νόμου)».

Εν τούτοις, η διεξαγωγή της πειθαρχικής διαδικασίας από τα αμέσως ιεραρχικώς προϊστάμενα όργανα πολλές φορές δεν στηρίζεται καν στον ΣΠΚ, αλλά είναι αυθαίρετη, προφορική, χωρίς τη δυνατότητα γνώσης και λήψης αντιγράφων των δυσμενών στοιχείων του φακέλου από τον πειθαρχικά διωκόμενο και χρησιμοποιείται από την υπηρεσία για να δικαιολογεί, έμμεσα, μεμονωμένες λύσεις επιτάξεων.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, εκτιμώντας ότι το μέτρο της επίταξης προσωπικής εργασίας δεν είναι πλέον συνταγματικώς ανεκτό, υπέβαλε σχετική πρόταση προς το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, που έχει τη νομοθετική πρωτοβουλία (βλ. κεφ. ΣΤ').

3.6.3 Επαγγελματική κατοχύρωση αποφοίτων ιδιωτικών σχολών και σχολών που έχουν καταργηθεί

Το ζήτημα της κατοχύρωσης των επαγγελματικών δικαιωμάτων των κατόχων τίτλων σπουδών μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποτέλεσε αντικείμενο ευρείας κατηγορίας αναφορών που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη. Ειδικότερα, η Αρχή διερεύνησε τις δυσμενείς συνέπειες που δημιουργεί για τους αποφοίτους ιδιωτικών σχολών αναγνωρισμένων από το κράτος η χορήγηση αδιαβάθμητων τίτλων σπουδών (βλ. 3.6.3.1), καθώς και την άνιση μισθολογική μεταχείριση που υφίστα-

νται απόφοιτοι κρατικών σχολών που έχουν καταργηθεί (βλ. παρακάτω 3.6.3.2).

3.6.3.1 Κατοχύρωση επαγγελματικών δικαιωμάτων αποφοίτων ιδιωτικών σχολών κινηματογραφίας-τηλεόρασης

Κάτοχοι πτυχίου σκηνοθεσίας ιδιωτικής σχολής κινηματογράφου τριετούς φοίτησης, αναγνωρισμένης από το ελληνικό κράτος και ενταγμένης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σύμφωνα με τον Ν. 1158/1981, υπέβαλαν τους τίτλους σπουδών τους στο Ινστιτούτο Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΙΤΕ), προκειμένου να αναγνωριστούν ως ισότιμοι προς τους απονεμόμενους από σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τίτλους σπουδών (υποθέσεις 556, 1420 και 8268/2000).

Ο Ν. 1158/1981 προβλέπει την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων (ΠΔ) που θα ρυθμίζουν τις διαβαθμίσεις των τίτλων σπουδών που απονέμονται από τις ανώτερες δημόσιες και ιδιωτικές σχολές καλλιτεχνικής εκπαίδευσης. Μολονότι έχουν ήδη εκδοθεί τα ΠΔ που αφορούν τις σχολές δραματικής τέχνης και χορού, δεν έχει ακόμη εκδοθεί το ΠΔ για τις σχολές κινηματογραφίας-τηλεόρασης, με αποτέλεσμα το ΙΤΕ να αναγνωρίζει τους χορηγούμενους από αυτές τίτλους σπουδών ως αδιαβάθμητους και τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων των σχολών αυτών να στερούνται νομοθετικής κατοχύρωσης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απηύθυνε πόρισμα στο Υπουργείο Πολιτισμού, εισηγούμενος την έκδοση των προεδρικών διαταγμάτων, καθώς και τη ρύθμιση του θέματος ισοτίμησης των χορηγούμενων από τις εν λόγω σχολές τίτλων σπουδών. Το τελευταίο θα μπορούσε να γίνει με έκδοση κανονιστικής πράξης που θα αποδεσμεύει την αρμοδιότητα του ΙΤΕ για αναγνώριση ισοτιμίας πτυχίων προερχόμενων από τις παραπάνω σχολές, από την έκδοση των εν λόγω προεδρικών διαταγμάτων. Μολονότι οι υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού θεωρούν ότι το ζήτημα υπάγεται στην ανέλεγκτη διακριτική ευχέρεια της πολιτικής ηγεσίας, το ΙΤΕ επέδειξε τελικά ευελιξία και παρέσχε στους ενδιαφερομένους την αιτούμενη ισοτιμία προς πτυχίο ανώτερης εκπαίδευσης.

3.6.3.2 Άνιση μισθολογική μεταχείριση πτυχιούχων ΚΑΤΕΕ παρά την ισοτιμία των τίτλων σπουδών τους με πτυχία ΤΕΙ

Επικαλούμενη διάταξη της από 10.6.1999 Εθνικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας (ΕΣΣΕ), η διοίκηση του ΟΤΕ Σερρών αρνήθηκε να ικανοποιήσει αίτημα υπαλλήλου της (όμοιο με εκείνο άλλων 24

συναδέλφων του) για ένταξή του σε ανώτερο μισθολογικό κλιμάκιο, παρά την ισοτιμία του πτυχίου που του έχει απονεμηθεί από σχολή των Κέντρων Ανώτερης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΚΑΤΕΕ), που έχει πλέον καταργηθεί, προς τα πτυχία των ΤΕΙ (υπόθεση 6668/1999). Η εν λόγω σύμβαση προβλέπει την κατάταξη των πτυχιούχων ανώτερης διετούς εκπαίδευσης που εργάζονται στην ΟΤΕ ΑΕ σε μισθολογικό κλιμάκιο κατώτερο εκείνου των πτυχιούχων ανώτερης τριετούς εκπαίδευσης.

Η παραπάνω πρόβλεψη εισάγει ως κριτήριο για την υπαγωγή σε ανώτερο μισθολογικό κλιμάκιο τα πραγματικά έτη σπουδών, διάκριση η οποία θέτει ζήτημα ισότητας, στο μέτρο που η διαφορετική διάρκεια σπουδών νοείται ως εκ των υστέρων κριτήριο επιπέδου κατάρτισης, ενώ η ίδρυση και η λειτουργία των ΤΕΙ υπήρξε απλώς ένα μέτρο αναδιοργάνωσης της ίδιας τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης που έως κάποια χρονική στιγμή παρείχαν τα ΚΑΤΕΕ και ΚΑΤΕ, στα οποία είχαν φοιτήσει οι ενδιαφερόμενοι, μη έχοντας τότε άλλη επιλογή. Η ρύθμιση της από 10.6.1999 ΕΣΣΕ δεν μπορεί να έχει εφαρμογή σε όσους έχουν επιτύχει αναγνώριση ισοτιμίας πτυχίων κατ' εφαρμογήν του άρθρου 5 του Ν. 1865/1989. Το πεδίο εφαρμογής της εξαντλείται σε όσους δεν έχουν φροντίσει για την αναγνώριση ισοτιμίας, καθώς και σε αυτούς για τους οποίους ενδεχομένως δεν προβλέπεται τέτοια δυνατότητα.

Με βάση το παραπάνω σκεπτικό, ο Συνήγορος του Πολίτη απηύθυνε προς τη διοίκηση της ΟΤΕ ΑΕ τη σύσταση να κάνει δεκτό το αίτημα του ενδιαφερομένου. Η διοίκηση, ωστόσο, ενέμεινε στην αρχική της άρνηση, επικαλούμενη την άμεση και αναγκαστική ισχύ των ΕΣΣΕ, γεγονός που οδήγησε την Αρχή στη σύνταξη και τη διαβίβαση πορίσματος προς τον εποπτεύοντα υπουργό.

3.7 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ

Το δικαίωμα της σύστασης ενώσεων (δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, άρθρο 12 του Συντάγματος) απασχόλησε τον Συνήγορο του Πολίτη κυρίως στην αρνητική του μορφή, δηλαδή ως ελευθερία μη συμμετοχής σε ένωση (βλ. παρακάτω 3.7.1). Επίσης, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε την ευκαιρία να προσεγγίσει τα όρια της ελευθερίας συμμετοχής στη διοίκηση μιας ένωσης (βλ. παρακάτω 3.7.2).

3.7.1 Ελευθερία μη προσχώρησης σε ενώσεις και αποχώρησης από αυτές

Η υποχρεωτική εγγραφή σε επαγγελματικούς συλλόγους, τους οποίους ο νόμος περιβάλλει με τη νο-

μική μορφή των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δεν θεωρείται ότι προσβάλλει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, διότι αποσκοπεί στην οργάνωση ενός επαγγέλματος. Ωστόσο, τόσο η προσχώρηση όσο και η αποχώρηση από συγκεκριμένο επάγγελμα είναι θέμα της ελεύθερης επιλογής των ενδιαφερομένων και απορρέει από την κατοχύρωση της οικονομικής ελευθερίας (άρθρο 5, παράγρ. 1 του Συντάγματος). Η υποχρέωση συμμετοχής στον οικείο επαγγελματικό σύλλογο καλύπτει μεν τους υποψηφίους να ασκήσουν το συγκεκριμένο επάγγελμα, όχι όμως όσους επιλέγουν άλλη απασχόληση. Αρνούμενοι να δεχθούν την εκούσια διαγραφή μελών τους, οι επαγγελματικοί σύλλογοι παραβλέπουν ότι η επιλογή απουσίας από το αντίστοιχο επάγγελμα συμπαρασύρει και την ιδιότητα του μέλους, όπως συνέβη στα παραδείγματα που ακολουθούν, για τα οποία ο Συνήγορος του Πολίτη κατέληξε σε εισήγηση νομοθετικής ρύθμισης (βλ. κεφ. ΣΤ').

3.7.1.1 Μη διαγραφή μηχανικού από το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ)

Διπλωματούχος μηχανικός μεταλλείων-μεταλλουργός υπέβαλε αίτηση διαγραφής από μέλος του ΤΕΕ και από το Ταμείο Συντάξεως Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων (ΤΣΜΕΔΕ), διότι δεν είχε ασκήσει ούτε είχε πρόθεση να ασκήσει στο μέλλον το επάγγελμα του μηχανικού. Το ΤΕΕ, κατά παράβαση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, παρέλειψε να απαντήσει στην αιτούσα. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε την παράλειψη και το ΤΕΕ προέβη σε απόρριψη του αιτήματος της ενδιαφερομένης, με την αιτιολογία ότι δεν υφίσταται ειδική ρύθμιση για την εκούσια αποχώρηση-διαγραφή μελών από το μητρώο του στις διατάξεις που διέπουν την οργάνωση και τη λειτουργία του (ΠΔ 27/1926 και Ν. 1486/1984).

Ο Συνήγορος του Πολίτη, έχοντας και στο παρελθόν γίνει αποδέκτης σειράς αναφορών που σχετίζονται με το θέμα της διαγραφής μελών από τα μητρώα του ΤΕΕ, ως προϋπόθεση για την επακόλουθη διαγραφή αυτών και από το ΤΣΜΕΔΕ, και έχοντας ήδη προβεί στην έκδοση σχετικού πορίσματος (υπόθεση 4080/1999), απευθύνθηκε εκ νέου εγγράφως στο ΤΕΕ. Στο σχετικό της έγγραφο, η Αρχή επισήμανε ότι η άρνηση διαγραφής μέλους παραβιάζει το συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα της ελευθερίας συμμετοχής σε σωματεία ή σε άλλους συλλογικούς φορείς της επιλογής του πολίτη, καθώς και της δυνατότητας ελεύθερης αποχώρησης μελών από αυτά (άρθρο 12 του Συντάγματος, ΣτΕ 2540/1999). Εν τω μεταξύ η αιτούσα υπέβαλε αίτηση ακύρωσης στο Συμβούλιο της Επι-

κρατείας για την απόρριψη του αιτήματός της, με συνέπεια να διακόψει ο Συνήγορος του Πολίτη την έρευνά του λόγω εκκρεμοδικίας (άρθρο 3, παράγρ. 3 του Ν. 2477/1997) (υπόθεση 8525/2000).

3.7.1.2 Υποχρεωτική εγγραφή πτυχιούχων χημείας στην Ένωση Ελλήνων Χημικών

Η Ένωση Ελλήνων Χημικών (ΕΕΧ) απέρριψε το αίτημα μελών της να προβεί σε διαγραφή τους και εξακολούθησε να τους καταλογίζει τις οφειλόμενες ετήσιες συνδρομές. Ο Ν. 1804/1988 προβλέπει ότι ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και επαγγελματικός σύλλογος, η ΕΕΧ εγγράφει υποχρεωτικά ως μέλη τους πτυχιούχους τμημάτων χημείας των ΑΕΙ, παρέχοντάς τους αποκλειστικά, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγρ. 1 του Συντάγματος, τη δυνατότητα να ασκούν το επάγγελμα του χημικού. Ο νόμος δεν διευκρινίζει σαφώς το καθεστώς διαγραφής ή την περίπτωση αναστολής της ιδιότητας του μέλους, όταν εκφράζεται ανάλογη επιθυμία από μέλος λόγω μη ενασχόλησής του με το επάγγελμα του χημικού. Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι δεν είναι αναγκαία στην περίπτωση αυτή η ύπαρξη ρητών διατάξεων περί αποχώρησης, διαγραφής ή αναστολής της ιδιότητας του μέλους της ΕΕΧ. Το γεγονός ότι κάποιος έχει απλώς λάβει πτυχίο χημικού δεν συνεπάγεται αυτομάτως ότι επέλεξε να ασκήσει το αντίστοιχο επάγγελμα. Εφόσον η εγγραφή καθίσταται υποχρεωτική για τους συγκεκριμένους πτυχιούχους, χωρίς να απαιτείται να έχουν και αντίστοιχη επαγγελματική απασχόληση, τίθεται ζήτημα συνταγματικότητας της σχετικής διάταξης, όσον αφορά την (αρνητική) ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και το δικαίωμα στην παιδεία και στην επιστημονική έρευνα (άρθρα 12 και 16 του Συντάγματος).

Η ΕΕΧ απάντησε στον Συνήγορο του Πολίτη ότι μελετά το ενδεχόμενο να εισηγηθεί νομοθετική πρόβλεψη των περιπτώσεων διαγραφής ή αναστολής της ιδιότητας μέλους της. Πρόσθεσε, ωστόσο, ότι δεν συμφωνεί με την αμφισβήτηση της συνταγματικότητας της υποχρεωτικής εγγραφής των πτυχιούχων χημικών. Ο Συνήγορος του Πολίτη απηύθυνε πόρισμα στο Υπουργείο Ανάπτυξης, εμμένοντας στις αρχικές του θέσεις. Ο αρμόδιος Υφυπουργός ανταποκρίθηκε, ζητώντας από την ΕΕΧ να εισηγηθεί αντίστοιχη νομοθετική συμπλήρωση των καταστατικών της διατάξεων (υποθέσεις 4157/2000, 13786/2000).

3.7.2 Περιορισμοί συμμετοχής σε ενώσεις

Προβληματικός είναι ο καθορισμός των ορίων των περιορισμών συμμετοχής που επιβάλλει ο κατα-

στατικά προβλεπόμενος σκοπός ενώσεων προσώπων, οι οποίες έχουν οργανωθεί με τη μορφή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, διότι τους έχει ανατεθεί δημοσίου δικαίου σκοπός, όπως στην περίπτωση που ακολουθεί.

3.7.2.1 Περιορισμός συμμετοχής στον Σύνδεσμο Εφέδρων Αξιωματικών λόγω ηλικίας

Στον Συνήγορο του Πολίτη κατατέθηκε αναφορά μέλους του Συνδέσμου Εφέδρων Αξιωματικών Νομού Αθηνών (ΣΕΑΝ Αθηνών), το οποίο διαμαρτυρήθηκε για την παράλειψη της αρμόδιας διεύθυνσης του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας να ασκήσει την αρμοδιότητά της διοικητικής εποπτείας επί των συνδέσμων εφέδρων αξιωματικών και της οικείας Ανώτατης Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Εφέδρων Αξιωματικών (ΑΠΟΕΑ). Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του, η παράλειψη αφορούσε την παράνομη συμμετοχή προσώπων στη διοίκηση και τη λειτουργία των ενώσεων αυτών, καθώς και στις αρχαιρεσίες ανάδειξης των οικείων οργάνων διοίκησης. Τα πρόσωπα αυτά, λόγω υπέρβασης του νόμιμου ορίου ηλικίας, είχαν προ πολλού αυτοδικαίως αποβάλει την ιδιότητα του εφέδρου και άρα την ιδιότητα του μέλους στις αντίστοιχες ενώσεις.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1301/1982, ο οποίος ιδρύει τις προαναφερθείσες ενώσεις εφέδρων ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ΝΠΙΔ), για να εκλεγεί κάποιος μέλος του διοικητικού συμβουλίου ενός ΣΕΑΝ ή της ΑΠΟΕΑ απαιτείται οπωσδήποτε να έχει την ιδιότητα του μέλους κάποιου συνδέσμου, δηλαδή του εφέδρου σε εφεδρεία αξιωματικού των Ενόπλων Δυνάμεων. Έφεδροι, «οίτινες απελύθησαν και ενεγράφησαν εις τα στελέχη της εφεδρείας» διαγράφονται «συνεπεία καταλήψεως των υπό του διά τον βαθμόν των προβλεπομένου υπό του περί Ιεραρχίας και Προαγωγών Νόμου ορίου ηλικίας διά τους νομίμους εν ενεργεία αξιωματικούς» (ΝΔ 1400/1973). Ο δε Ν. 2439/1996 («Ιεραρχία και εξέλιξη των μονίμων αξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων και άλλες διατάξεις») προβλέπει αναλυτικά τα όρια ηλικίας για την αποστράτευση των μόνιμων αξιωματικών που αντιστοιχούν σε κάθε βαθμό. Το σχετικό όριο ηλικίας για τους ανθυπολοχαγούς, υπολοχαγούς, λοχαγούς και ταγματάρχες, βαθμούς τους οποίους συνήθως φέρουν τα μέλη των ΣΕΑΝ είναι 53, 53, 54 και 55 χρόνια αντίστοιχα.

Εν όψει των ρυθμίσεων αυτών, ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε δειγματοληπτικά τη σύνθεση των οργάνων διοίκησης της ΑΠΟΕΑ και του ΣΕΑΝ Αθηνών και διαπίστωσε ότι τα περισσότερα μέλη θα έπρεπε να έχουν διαγραφεί προ πολλού

από τις τάξεις των εφέδρων, δεδομένου ότι η ηλικία τους κυμαινόταν μεταξύ των 55 και 90 ετών. Στο πλαίσιο της έρευνας του αυτής ο Συνήγορος του Πολίτη είχε εκτενή συνεργασία με την αρμόδια διεύθυνση του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας για την εποπτεία των ΝΠΔΔ αυτών.

Στο μεταξύ, όμως, οι διοικήσεις της ΑΠΟΕΑ και του ΣΕΑΝ Αθηνών γνωστοποίησαν με έγγραφό τους στον Συνήγορο του Πολίτη ότι η νομιμότητα της εκλογής τους αποτελούσε πλέον αντικείμενο δίκης που εκκρεμούσε ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών. Το δικαστήριο αυτό έκρινε εν τέλει, σε αντίθετη κατεύθυνση από τον Συνήγορο του Πολίτη, ότι στο πλαίσιο των ρυθμίσεων του ιδρυτικού νόμου για τις ενώσεις εφέδρων η έννοια του εφέδρου εν εφεδρεία είναι διαφορετική από αυτή που περιέχεται στις διατάξεις του ΝΔ 1400/1973, στον βαθμό που, κατά την άποψη του δικαστηρίου, στην πρώτη περίπτωση οι ενώσεις διακονούν την «ψυχική ενότητα» όλων όσων διετελέσαν έφεδροι, άρα και των υπέργηρων, ενώ στη δεύτερη, η ρύθμιση του νόμου συνδέει τη διαγραφή από τις τάξεις των εφέδρων με το αξίωμα των συγκεκριμένων προσώπων.

Ωστόσο, κατά την άποψη του Συνηγόρου του Πολίτη, η διάκριση αυτή δεν φαίνεται να βρίσκει έρεισμα στις κείμενες διατάξεις, καθώς οι σκοποί δημοσίου δικαίου που εξυπηρετεί η ύπαρξη αυτών των ενώσεων, όπως αυτοί αναφέρονται στις ίδιες τις ιδρυτικές τους διατάξεις, συνδέουν ευθέως τη λειτουργία των ενώσεων με τη διασφάλιση του αξιώμαχου των μελών τους, μέσω της επαφής τους με το στράτευμα.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, εν όψει της δικαστικής αυτής απόφασης και του γεγονότος ότι αυτή προσβλήθηκε με το ένδικο μέσον της έφεσης ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, ο Συνήγορος του Πολίτη διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση της υπόθεσης.

Ασχέτως, ωστόσο, με την έκβαση της παραπάνω δικαστικής διαμάχης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το πρόβλημα ανακύπτει λόγω του υβριδικού χαρακτήρα των ενώσεων αυτών, οι οποίες αφενός φέρουν χαρακτηριστικά σωματειακής οργάνωσης, στην οποία συμμετέχει κάθε ενδιαφερόμενος έφεδρος αξιωματικός στο πλαίσιο του συνταγματικού δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι, αφετέρου όμως επιδιώκουν δημόσιους σκοπούς που συνδέονται με το μείζον δημόσιο αγαθό της εθνικής άμυνας. Η διπλή αυτή φύση, σε συνδυασμό με την αύξουσα αδιαφορία των μελών των ενώσεων (από περίπου 14.000 μέλη μόλις τα 82 προσήλθαν στις τελευταίες αρχαιρεσίες), τείνει να δημιουργεί εντάσεις μεταξύ όσων μελών έχουν παραμείνει ενεργά και φαίνεται να έχει στην πράξη απονευρώσει την επι-

δίωξη των σκοπών που εξαγγέλλει ο σχετικός νόμος (υπόθεση 5581/2000).

3.8 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Το άρθρο 10 του Συντάγματος κατοχυρώνει το δικαίωμα των διοικουμένων να αναφέρονται προς τις διοικητικές αρχές υποβάλλοντας έγγραφες αιτήσεις. Η δράση της δημόσιας διοίκησης πρέπει να διέπεται από την αρχή της διαφάνειας, ουσιώδες στοιχείο της οποίας αποτελεί ο έγγραφος χαρακτήρας των συναλλαγών των διοικητικών αρχών με τον πολίτη. Εξάλλου, στενά συνυφασμένη με την αρχή του κράτους δικαίου, την αρχή της διαφάνειας και την αρχή της χρηστής διοίκησης είναι η υποχρέωση των διοικητικών αρχών να προβαίνουν σε αιτιολογημένη απάντηση προς τους πολίτες μέσα σε συγκεκριμένες προθεσμίες που προβλέπονται στον Ν. 2690/1999.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επιλήφθηκε αναφορών που έθεταν το πρόβλημα της μη συμμόρφωσης διοικητικών αρχών στις παραπάνω υποχρεώσεις τους. Η παράλειψη αυτή όχι μόνον κλονίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τη διοίκηση, αλλά παρεμποδίζει ουσιαστικά τον έλεγχο νομιμότητας της διοικητικής δράσης. Ειδικότερα, η Αρχή διαπίστωσε την έλλειψη αιτιολογημένης απάντησης και διαφάνειας, άλλοτε με το επιχείρημα ότι συντρέχουν λόγοι εθνικής ασφάλειας (3.8.1.1) και άλλοτε με επίκληση του απόρρητου χαρακτήρα εγγράφων (3.8.1.2). Περαιτέρω, αντιμετώπισε περιπτώσεις έκδοσης δημόσιων εγγράφων αντιφατικού περιεχομένου σε απαντήσεις διοικητικών αρχών προς πολίτες (3.8.1.3).

Τέλος, ο Συνήγορος του Πολίτη ασχολήθηκε με τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των διενεργούμενων πειθαρχικών ελέγχων σε αστυνομικά όργανα, όταν αυτά φέρονται να έχουν παραβιάσει δικαιώματα πολιτών (βλ. παρακάτω 3.8.2).

3.8.1 Έλλειψη αιτιολογημένης απάντησης και αδιαφάνεια

3.8.1.1 Έλλειψη αιτιολογίας και αδιαφάνεια με επίκληση λόγων εθνικής ασφάλειας

Μόνιμη κάτοικος του Νομού Ροδόπης, δημοσιογράφος του τοπικού Τύπου και στέλεχος μη κυβερνητικής οργάνωσης, από την οποία αφαιρέθηκε κατά το παρελθόν η ελληνική ιθαγένεια με βάση το άρθρο 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας –που έχει πλέον καταργηθεί–, προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρούμενη για το ακόλουθο συμβάν: όταν κατά την επιστροφή της από επαγγελματικό ταξίδι διέσχισε τα σύνορα μέσω της συ-

νοριακής διάβασης των Κήπων του Νομού Έβρου και ενώ ανέμενε τη διενέργεια του συνήθους ελέγχου διαβατηρίων, άτομο με πολιτική περιβολή την υποχρέωσε να κατέβει από το λεωφορείο στο οποίο επέβαινε, μόνον αυτή μεταξύ όλων των επιβατών, και αφού την οδήγησε σε κάποιο χώρο του καταστήματος του συνοριακού φυλακίου, διενήργησε εξονυχιστική έρευνα στα προσωπικά αντικείμενα και στις αποσκευές της (υπόθεση 13859/1999).

Μολονότι κατά τη διενέργεια της παραπάνω έρευνας η ενδιαφερόμενη δεν υπέστη σωματική βία ούτε φραστική εξύβριση, από όσα της ελέγχθησαν, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο έλεγχος έγινε μόνο σε εκείνη, συνήγαγε το συμπέρασμα ότι οι δραστηριότητές της τελούν υπό συστηματική μυστική παρακολούθηση από όργανα του κράτους. Ύστερα από τον έλεγχο, που διήρκεσε πάνω από τρεις ώρες, αφέθηκε ελεύθερη να εισέλθει στη χώρα, χωρίς να της γνωστοποιηθεί επισήμως ούτε η ταυτότητα του ατόμου που διενήργησε τον έλεγχο ούτε οι λόγοι του ελέγχου αυτού.

Έπειτα από άκαρπες προσπάθειες να πληροφορηθεί τα στοιχεία αυτά, κατέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη, ο οποίος απευθύνθηκε στον διοικητή του αρμόδιου αστυνομικού τμήματος, αυτός όμως αρνήθηκε να αποκαλύψει την ταυτότητα του προσώπου που διενήργησε τον έλεγχο. Ο Συνήγορος του Πολίτη παραπέμφθηκε στον Αστυνομικό Διευθυντή του Νομού Έβρου, όπου διαπίστωσε ότι το υπό έρευνα συμβάν συνδεόταν με τη δράση οργάνων του κράτους επιφορτισμένων με την προστασία της εθνικής ασφάλειας. Πράγματι, στέλεχος της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΕΥΠ) επιδίωξε επαφή με τον Συνήγορο του Πολίτη και ζήτησε τη διακοπή κάθε περαιτέρω έρευνας σχετικά με την υπόθεση αυτή, επικαλούμενο λόγους εθνικής ασφάλειας.

Περιοριζόμενος από το άρθρο 3, παράγρ. 1 του Ν. 2477/1997, σύμφωνα με το οποίο από την αρμοδιότητά του εκφεύγει η δράση της ΕΥΠ, καθώς και εν γένει της διοίκησης όταν συνδέεται με ζητήματα εθνικής άμυνας, κρατικής ασφάλειας ή διεθνών σχέσεων της χώρας, ο Συνήγορος του Πολίτη διέκοψε την έρευνα της υπόθεσης. Ωστόσο, απαίτησε από τη διοίκηση της ΕΥΠ την έγγραφη διαβεβαίωσή της ότι το εν λόγω συμβάν αποδίδεται σε δική της δράση και επισήμανε ότι, στο πλαίσιο ενός δημοκρατικού κράτους δικαίου, θα ήταν αδιανόητο να υφίσταται ένα πρόσωπο εμφανείς περιορισμούς των ατομικών του δικαιωμάτων, δίχως να γνωρίζει τους νόμιμους λόγους για τους οποίους θα μπορούσε να συμβαίνει αυτό. Πράγματι, η διοίκηση της ΕΥΠ ανταποκρίθηκε, στέλνοντας σχετικό έγγραφο στον Συνήγορο του Πολίτη,

το οποίο κοινοποιήθηκε στη συνέχεια και στην ενδιαφερόμενη.

3.8.1.2 Άρνηση χορήγησης δημόσιων εγγράφων με επίκληση του απορρήτου

Η πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα αποτελεί δικαίωμα του πολίτη, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (Ν. 2690/1999). Η άρνηση των διοικητικών αρχών να χορηγήσουν στοιχεία στον ενδιαφερόμενο πολίτη με επίκληση του απόρρητου χαρακτηρά τους, χωρίς μάλιστα να αναφέρουν συγκεκριμένα, όπως όφειλαν με βάση το άρθρο 5, παράγρ. 6 του Ν. 2690/1999, ποιο απόρρητο παραβιάζεται και ποια ειδική διάταξη το προβλέπει, αντιβαίνει ευθέως στην αρχή της χρηστής διοίκησης. Ένα τέτοιο συμβάν αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας του Συνηγόρου του Πολίτη (υπόθεση 1497/2000). Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο ενδιαφερόμενος είχε ειδικό έννομο συμφέρον να λάβει γνώση των αιτούμενων εγγράφων, διότι αφορούσαν μεταβολή της υπηρεσιακής του κατάστασης ύστερα από αίτησή του για δικαστική προστασία και έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης, η προσήκουσα εφαρμογή της οποίας ήταν δυνατόν να διαπιστωθεί μόνο με την εξέταση των στοιχείων αυτών.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, απευθυνόμενος στη Διεύθυνση Αστυνομικού Προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, επισήμανε τις υποχρεώσεις της, τονίζοντας ότι όφειλε να χορηγήσει τα αιτούμενα στοιχεία στον ενδιαφερόμενο ή να συγκεκριμενοποιήσει το απόρρητο που παραβιάζεται και τις ειδικές διατάξεις που το προβλέπουν. Επειδή τα στοιχεία περιείχαν πίνακα κατανομής οργανικής δύναμης αστυνομικής υπηρεσίας, στον απόρρητο χαρακτήρα του οποίου ενέμενε η διοίκηση, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέστησε τη χορήγηση αποσπασμάτων αυτών, στα οποία κατ' ανάγκην δεν θα συμπεριλαμβάνονταν ο παραπάνω πίνακας. Η υπηρεσία δέχθηκε τη σύσταση αυτή και χορήγησε στον αιτούντα τα σχετικά έγγραφα.

3.8.1.3 Έκδοση δημόσιων εγγράφων αντιφατικού περιεχομένου και ανεπαρκής αιτιολογία

Υπηρετών οπλίτης υπέβαλε αίτηση στο αρμόδιο στρατολογικό γραφείο, προκειμένου, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 9 του Ν. 1763/1988, να υπηρετήσει μειωμένη θητεία λόγω αναπηρίας του πατέρα του. Ο πατέρας του αιτούντος παραπέμφθηκε προς εξέταση στην Ανώτατη Υγειονομική Επιτροπή Ναυτικού (ΑΥΕΝ), η οποία τον έκρινε ικανό για εργασία και απέρριψε το αίτημα του οπλίτη για μετα-

φορά του στους υπόχρεους δωδεκάμηνης μειωμένης θητείας (υπόθεση 6968/2000).

Ωστόσο, με βάση τις ιατρικές γνωματεύσεις δημόσιων νοσοκομείων και κρατικών επιτροπών υγείας που είχαν εκδοθεί νωρίτερα, ο πατέρας του ενδιαφερομένου, μέλος του Πανελληνίου Συνδέσμου Τυφλών, είχε ήδη κριθεί ανίκανος για κάθε εργασία, λόγω εξαιρετικά μειωμένης οπτικής οξύτητας. Μάλιστα, με βάση βεβαίωση που είχε χορηγηθεί από τη Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας της Νομαρχίας Πειραιά, είχε χαρακτηριστεί «τυφλός» κατά την έννοια του άρθρου 1 του Ν. 1904/1951, που συνδέει τον χαρακτηρισμό αυτόν με την ανικανότητα για κάθε εργασία, ενώ παράλληλα η Διεύθυνση Συντάξεων του ΙΚΑ του χορηγούσε ήδη σύνταξη βαριάς αναπηρίας.

Η έλλειψη επαρκούς αιτιολογίας στις γνωματεύσεις τόσο της ΑΥΕΝ όσο και της Αναθεωρητικής Υγειονομικής Επιτροπής Ναυτικού (στην οποία προσέφυγε στη συνέχεια ο ενδιαφερόμενος), που έκριναν τον εξετασθέντα ικανό για εργασία, αντιβαίνει στην αρχή της χρηστής διοίκησης, πολύ περισσότερο μάλιστα εφόσον το περιεχόμενο των γνωματεύσεων αυτών έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το περιεχόμενο των δημόσιων εγγράφων που προαναφέρθηκαν και ήταν επαρκώς αιτιολογημένα.

Εν όψει των παραπάνω, ο Συνήγορος του Πολίτη, απευθυνόμενος προς τα αρμόδια διοικητικά όργανα, επισήμανε ότι οι δημόσιες αρχές οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη την ύπαρξη προγενέστερων δημόσιων εγγράφων που έχουν εκδοθεί από άλλους δημόσιους φορείς ως προς το ίδιο ζήτημα, ενώ σε περίπτωση διατύπωσης αντίθετης κρίσης, η απόφασή τους πρέπει να είναι πλήρως αιτιολογημένη. Η σύσταση του Συνηγόρου του Πολίτη ήταν να γίνει εκ νέου υγειονομική εξέταση και να αιτιολογηθεί πλήρως η σχετική κρίση.

Ο πατέρας του ενδιαφερομένου παραπέμφθηκε εκ νέου σε εξέταση, κρίθηκε «ανίκανος για κάθε εργασία» και ο ενδιαφερόμενος μεταφέρθηκε στους υπόχρεους μειωμένης στρατιωτικής θητείας, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 9 του Ν. 1763/1988.

3.8.2 Αποτελεσματικότητα διοικητικής έρευνας

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης αναφοράς σχετικής με την άρνηση αστυνομικού υπηρεσίας να προβεί σε βεβαίωση του γνήσιου της υπογραφής ιδιωτικών εγγράφων που προσκομίστηκαν από τον πολίτη (υπόθεση 1424/2000). Το εν λόγω αστυνομικό όργανο όχι μόνον αρνήθηκε να εκτελέσει υπηρεσία, αλλά αρνήθηκε και να αποκαλύψει την ταυτότητά του σε σχετική ερώτηση του ενδιαφερομένου.

Έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, ο οποίος ζήτησε τη διεξαγωγή έρευνας της υπόθεσης από τον διοικητή του συγκεκριμένου αστυνομικού τμήματος, διενεργήθηκε άτυπη διοικητική εξέταση, με βάση το άρθρο 21, παράγρ. 1 του Πειθαρχικού Δικαίου Αστυνομικού Προσωπικού (ΠΔ 22/1996). Διαπιστώθηκε η διάπραξη πειθαρχικού παραπτώματος και επιβλήθηκε χρηματικό πρόστιμο 5000 δρχ. στο αστυνομικό όργανο.

Η υπόθεση αυτή αποτελεί και τη μόνη περίπτωση επιβολής πειθαρχικής ποινής σε αστυνομικό όργανο ύστερα από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, αφορά δε μεμονωμένο και ελάχιστο σημασίας θέμα σε σχέση με σημαντικότερες περιπτώσεις καταγγελιών σε βάρος αστυνομικών οργάνων, για τις οποίες έχει διεξαχθεί πειθαρχικός έλεγχος, ο οποίος καταλήγει μόνιμα στο στερεότυπο και λακωνικό συμπέρασμα ότι «... οι ενέργειες-συμπεριφορά των Αστυνομικών Υπαλλήλων ... ήταν άψογες και σύμφωνα [sic] με τους κανονισμούς και τις διατάξεις του Σώματος».

Ειδικότερα, ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο διερεύνησης σημαντικού αριθμού αναφορών, έχει ζητήσει διοικητική έρευνα σε υποθέσεις που σχετίζονται με παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών, κυρίως κατά τη σύλληψη, την προσαγωγή και την κράτησή τους σε αστυνομικά τμήματα. Δεδομένου ότι σε αυτές ακριβώς τις υποθέσεις έχει παρατηρηθεί ιδιαίτερη δυστοκία στην απόδοση πειθαρχικών ευθυνών, παραμένει προς το παρόν αδιευκρίνιστο αν η επιβολή του χρηματικού προστίμου στην παραπάνω περίπτωση αντανακλά μια αποφασιστική στροφή στη γενική στάση του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης προς την κατεύθυνση της ουσιαστικότερης και αποτελεσματικότερης έρευνας των υποβαλλόμενων καταγγελιών.

3.9 ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Στο άρθρο 20 του Συντάγματος κατοχυρώνεται το δικαίωμα του πολίτη στη δικαστική προστασία. Από το άρθρο αυτό απορρέει η υποχρέωση συμμόρφωσης των διοικητικών αρχών προς τις αποφάσεις των δικαστηρίων (άρθρο 95 του Συντάγματος). Η παραβίαση της υποχρέωσης αυτής δημιουργεί ευθύνη για κάθε υπαίτιο όργανο και θεμελιώνει την επιβολή διοικητικών ή ποινικών κυρώσεων.

Παρ' όλα αυτά, για τρίτη συνεχή χρονιά (βλ. *Ετήσια έκθεση 1998*, σ. 44, 3.9 και *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 94, 3.9), ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει με ανησυχία τη συχνότητα με την οποία η διοίκηση δεν προβαίνει σε καμία ενέργεια συμμόρφωσης προς το διατακτικό τελεσίδικων δικαστικών

αποφάσεων (βλ. παρακάτω 3.9.1) ή προβαίνει μεν, αλλά η πράξη που εκδίδει δεν συνιστά προσήκουσα εκτέλεση της απόφασης (βλ. παρακάτω 3.9.2).

3.9.1 Άρνηση εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων

Το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών ακύρωσε διοικητική πράξη που είχε εκδοθεί από το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ), κατά το μέρος που αυτή παρέλειψε να συμπεριλάβει υποψήφια για τη Σχολή Αξιωματικών Νοσηλευτικής ως επιτυχούσα, ύστερα από αίτηση ακύρωσης που εκείνη κατέθεσε, επικαλούμενη την αντισυνταγματικότητα της νομοθετημένης ποσόστωσης φύλων (υπόθεση 12050/2000).

Ωστόσο, το ΓΕΕΘΑ ουδέποτε κάλεσε την αιτούσα προς κατάταξη και, σε μεταγενέστερη όχλησή της, απάντησε ότι η υποψήφια θα έπρεπε να είχε υποβάλει σχετική αίτηση μέσα στην αποκλειστική προθεσμία των 30 ημερών (διάστημα που προβλέπεται στον οργανισμό της Σχολής για την κατάταξη επιλαχόντων σε θέσεις που δεν πληρώθηκαν λόγω μη προσέλευσης επιτυχόντων) και ότι μετά την απώλεια της προθεσμίας αυτής δεν είχε κανένα δικαίωμα.

Σε εκτέλεση της δικαστικής απόφασης, η υποψήφια θα έπρεπε να έχει αντιμετωπιστεί όχι ως επιλαχούσα αλλά ως επιτυχούσα. Η κατάταξή της, ανεξάρτητη από την ύπαρξη κενών θέσεων, δεν υπάγεται στις ρυθμίσεις που διέπουν τους επιλαχόντες. Ακόμη και αν θεωρηθεί εύλογο, χάριν της εύρυθμης λειτουργίας της Σχολής, να τάσσεται προθεσμία μέσα στην οποία όσοι έχουν δικαιωθεί δικαστικά πρέπει να ζητήσουν την κατάταξή τους, το ΓΕΕΘΑ υποχρεούται να γνωστοποιεί εγκαίρως στους ενδιαφερομένους την προθεσμία αυτή, όπως άλλωστε παγίως πράττει σε περιπτώσεις επιλαχόντων.

Στην προκειμένη περίπτωση, για την ενδιαφερόμενη που είχε δικαιωθεί δικαστικά το ΓΕΕΘΑ εφήρμοσε αναλογικά μόνον εκείνη τη διάταξη περί επιλαχόντων που επρόκειτο να αποβεί σε βάρος της (δηλαδή τη διάταξη που ορίζει προθεσμία) και όχι τη διάταξη περί επιλαχόντων που θα απέβαινε υπέρ αυτής (δηλαδή τη διάταξη που προβλέπει αυτεπάγγελτη ειδοποίηση για την προθεσμία).

Σε σχετικό έγγραφό του προς το ΓΕΕΘΑ, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε τα παραπάνω και συνέστησε να κληθεί η ενδιαφερόμενη προς κατάταξη με τους επιτυχόντες του προσεχούς ακαδημαϊκού έτους. Το ΓΕΕΘΑ ακολούθησε την υπόδειξη και κατέταξε την ενδιαφερόμενη, η οποία, όμως, είχε ήδη απωλέσει δύο ακαδημαϊκά έτη, με αποκλειστική υπαιτιότητα της διοίκησης.

3.9.2 Μη προσήκουσα εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων

Η υποχρέωση των διοικητικών αρχών για συμμόρφωση προς τις δικαστικές αποφάσεις συνίσταται στην έκδοση των αναγκαίων διοικητικών πράξεων, σκοπός των οποίων πρέπει να είναι η αποκατάσταση της νομικής και πραγματικής κατάστασης που θα υπήρχε, αν η ακυρωθείσα πράξη δεν είχε εκδοθεί.

3.9.2.1 Μη προσήκουσα εκτέλεση λόγω διαδικαστικών πλημμελειών της υπηρεσίας

Συχνά οι αρμόδιες διοικητικές αρχές δεν εκτελούν δεόντως δικαστικές αποφάσεις, όχι μόνον επιδεικνύοντας σημαντική καθυστέρηση στις οφειλόμενες νόμιμες ενέργειες, αλλά και προβαίνοντας σε έκδοση διοικητικών πράξεων αμφίβολης συμφωνίας προς το σκεπτικό των σχετικών δικαστικών αποφάσεων.

Σημαντική κατηγορία δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο έρευνας του Συνηγόρου του Πολίτη λόγω της απροθυμίας των αρμόδιων διοικητικών οργάνων να τις εκτελέσουν, αφορά ζητήματα υπηρεσιακής κατάστασης. Στις περιπτώσεις αυτές ο Συνήγορος του Πολίτη περιορίζει την παρέμβασή του στον έλεγχο της τήρησης των νόμιμων διαδικασιών, καθώς οι κατ' ουσίαν σχετικές κρίσεις εκφεύγουν της αρμοδιότητάς του (άρθρο 3, παράγρ. 1 του Ν. 2477/1997).

Το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών ακύρωσε απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Οικονομικών, με την οποία υπάλληλος που εκτελούσε χρέη προϊσταμένου διεύθυνσης του Υπουργείου Οικονομικών είχε μετατεθεί σε οργανική θέση προϊσταμένου τμήματος της Νομαρχίας Πειραιά (υπόθεση 13486/1999). Ωστόσο, το υπουργείο καθυστέρησε υπερβολικά να επαναφέρει τον υπάλληλο στην αρχική του θέση, όπως προέβλεπε το διατακτικό της δικαστικής απόφασης.

Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, ο οποίος επισήμανε την υποχρέωση του υπουργείου να εκτελέσει τη δικαστική απόφαση χωρίς ολιγωρία, εκδόθηκε νέα πράξη, που όμως δεν είχε ως αποτέλεσμα την επαναφορά του υπαλλήλου στην αρχική του θέση, αλλά την τοποθέτησή του σε άλλη θέση της ίδιας οργανικής μονάδας.

3.9.2.2 Παράβαση δεδικασμένου

Η δυστοκία και η απροθυμία της διοίκησης να εκτελεί δεόντως δικαστικές αποφάσεις αντικατοπτρίζεται και σε περιπτώσεις κατά τις οποίες συμ-

μορφώνεται μεν στο διατακτικό απόφασης δικαστηρίου, αρνείται όμως να προσαρμόσει επόμενες σχετικές διοικητικές αποφάσεις στο δεδουλευμένο που πηγάζει από τη συγκεκριμένη δικαστική απόφαση, ενώ μάλιστα συντρέχουν οι συνήθεις προϋποθέσεις της ταυτότητας προσώπου και της ταυτότητας διαφοράς, η οποία θεμελιώνεται στα ίδια πραγματικά ή νομικά δεδομένα.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το διατακτικό δικαστικών αποφάσεων, η άρνηση του Ταμείου Ασφάλισης Προσωπικού (ΤΑΠ) του ΟΤΕ να συνυπολογίσει επίδομα ανθυγιεινής εργασίας στις συντάξιμες αποδοχές συνταξιούχου έχει κριθεί παράνομη (υπόθεση 4590/1999). Το ΤΑΠ ΟΤΕ συμμορφώθηκε μεν προς τις συγκεκριμένες δικαστικές αποφάσεις, αποδίδοντας το ποσόν που αντιστοιχούσε στο παραπάνω επίδομα για το διάστημα έως την κατάθεση της αγωγής, αρνήθηκε ωστόσο να προσαρμόσει στο εξής τις αποφάσεις του στο σαφές σκεπτικό της συγκεκριμένης δικαστικής απόφασης, κατά παράβαση του δεδουλευμένου. Πρόκειται για σοβαρότατη περίπτωση κακοδιοίκησης, καθώς ο ενδιαφερόμενος εξαναγκάζεται να προσφεύγει αλλεπάλληλα στη δικαιοσύνη, προκειμένου να λαμβάνει επίδομα που έχει ήδη αναγνωρισθεί δικαστικά ως οφειλόμενο.

4. ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΤΗΣΙΑΣ ΕΚΘΕΣΗΣ 1999

Στην *Ετήσια έκθεση 1999* περιέχονται 31 προτάσεις του Κύκλου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για οργανωτικές και νομοθετικές ρυθμίσεις. Οι προτάσεις αυτές διατυπώθηκαν με αφορμή αναφορές πολιτών και την έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη που επακολούθησε, από την οποία διαπιστώθηκαν προσβολές συνταγματικών δικαιωμάτων, καθώς και οργανωτικές δυσλειτουργίες της διοίκησης, η αντιμετώπιση των οποίων απαιτούσε την παρέμβαση του νομοθέτη ή την έκδοση κανονιστικών διοικητικών πράξεων ή έστω τη λήψη μέτρων οργανωτικής φύσης. Οι προτάσεις αυτές έγιναν τελικά αποδεκτές από τη διοίκηση σε ποσοστό 39%, το οποίο επιμερίζεται ως εξής: οι προτάσεις που αφορούσαν την κατάσταση των αλλοδαπών και των προσφύγων έγιναν αποδεκτές κατά 50%, οι σχετικές με ζητήματα κατοχύρωσης επαγγελματικών δικαιωμάτων εφαρμόστηκαν από τα αρμόδια διοικητικά όργανα σε ποσοστό 42% και, τέλος, η διοίκηση έκανε αποδεκτό το 50% των προτάσεων που αφορούσαν θέματα παιδείας.

Υπήρξαν περιπτώσεις κατά τις οποίες τα αρμόδια διοικητικά όργανα υιοθέτησαν πλήρως τις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη:

- Το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας προέβη στην άμεση καταβολή επιδομάτων για άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) σε αιτούντες πολιτικούς πρόσφυγες, με ευθεία εφαρμογή της Σύμβασης της Γενεύης.

- Ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από τις διαμεσολαβητικές ενέργειες του Συνηγόρου του Πολίτη, εξέδωσε κανονιστική διοικητική πράξη με την οποία προβλέφθηκε η διατήρηση του δικαιώματος εισαγωγής χωρίς εξετάσεις σε ορισμένα τμήματα των ΑΕΙ και ΤΕΙ των αριστούχων της Μαθηματικής Ολυμπιάδας.

- Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης πληροφόρησε τον Συνήγορο του Πολίτη ότι έχει ήδη ξεκινήσει τη διαδικασία τροποποίησης της νομοθεσίας που επιβάλλει υγειονομική εξέταση ως προϋπόθεση της χορήγησης άδειας διαμονής σε πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η τροποποίηση αποσκοπεί στην εναρμόνιση της ελληνικής διοικητικής πρακτικής με αυτή των άλλων κρατών-μελών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε κάποιες περιπτώσεις τα αρμόδια διοικητικά όργανα μετέβαλαν ριζικά την αρχικά αρνητική τους στάση απέναντι σε προτάσεις που υπέβαλε ο Συνήγορος του Πολίτη. Ο Υπουργός Οικονομικών προέβη στην έκδοση απόφασης με την οποία ρυθμίστηκε το ζήτημα της καταβολής των οφειλόμενων συνταξιοδοτικών διαφορών σε συνταξιούχους δικαστικούς λειτουργούς, ενδεχομένως υπό το βάρος των πιέσεων που δημιούργησε στην Ελλάδα η σχετική με το ζήτημα καταδικαστική απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το ίδιο Υπουργείο, μάλιστα, προέβη στην οριστική κατάργηση του μέτρου απαγόρευσης εξόδου από τη χώρα για χρέη προς το δημόσιο, έχοντας διαπιστώσει πραγματική αδυναμία εφαρμογής του, λόγω της έναρξης εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης του Σένγκεν.

Εμφανίστηκε πάντως και το φαινόμενο να μη γίνονται μεν ρητά αποδεκτές οι προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, αλλά το αρμόδιο υπουργείο να υιοθετεί τελικά το περιεχόμενό τους. Ο Υπουργός Παιδείας, αν και ουδέποτε απάντησε σε σχετικό πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, υιοθέτησε επί του πρακτέου τις προτάσεις της Αρχής στο θέμα της μη πρόσληψης των επιτυχόντων εκπαιδευτικών στον διαγωνισμό του Ανωτάτου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ) του έτους 1998, αναβάλλοντας τον επόμενο διαγωνισμό για εκπαιδευτικούς και συμπεριλαμβάνοντας τους παραπάνω στους διορισμούς του έτους 2000.

Ωστόσο, σε ορισμένα ζητήματα βαρύνουσας σημασίας, τα αρμόδια διοικητικά όργανα έχουν επιδείξει εξαιρετική ολιγωρία, μολοντί οι προθέ-

σεις τους εστιάζονται στην επίλυση των προβλημάτων που ανακύπτουν. Οι συνεχιζόμενες διαφωνίες των συναρμόδιων υπουργείων για την έκδοση των προεδρικών διαταγμάτων που θα καθορίζουν τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) έχουν οδηγήσει στη διαιώνιση του προβλήματος, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη συνεργασίας τους. Άμεσα συνδεδεμένη με το θέμα αυτό είναι και η αναγνώριση τίτλων επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατ' εφαρμογήν σχετικής οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος στις εργασίες του αρμόδιου οργάνου για την αναγνώριση των τίτλων, η ολοκλήρωση των εργασιών του αναμένεται να προσκρούσει στη δυσκολία ένταξης των κατόχων τους σε νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα στην Ελλάδα, όσο θα εκκρεμεί η έκδοση των σχετικών προεδρικών διαταγμάτων.

4.1 ΠΑΡΟΧΗ ΕΠΙΔΟΜΑΤΩΝ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Φορέας: Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας

Κατά το έτος 1999, ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε την άρνηση της Διεύθυνσης Κοινωνικής Πρόνοιας της Νομαρχίας Αθηνών να καταβάλει επίδομα ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) βαριάς ψυχικής αναπηρίας σε αναγνωρισμένο πολιτικό πρόσφυγα, λόγω της ιρακινής υπηκοότητάς του (υπόθεση 7188/1999).

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε στο αρμόδιο υπουργείο και επισήμανε τη ρητή διάταξη του άρθρου 23 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951, σύμφωνα με την οποία οι πολιτικοί πρόσφυγες, ανεξαρτήτως εθνικότητας, δικαιούνται της ίδιας μεταχείρισης με τους Έλληνες στα θέματα κοινωνικής πρόνοιας, τονίζοντας ότι η παραπάνω Σύμβαση, από την κύρωσή της από την Ελλάδα με το ΝΔ 3989/1959, υπερισχύει κάθε αντίθετης διάταξης νόμου (άρθρο 28, παράγρ. 1 του Συντάγματος). Με αυτά τα δεδομένα, η Αρχή ζήτησε την άμεση καταβολή του επιδόματος στον αιτούντα πρόσφυγα με ευθεία εφαρμογή του ΝΔ 3989/1959 που κυρώνει τη Συνθήκη της Γενεύης ή τη συμπλήρωση της σχετικής αρ. Γ4α/Φ225/161/3.2.89 ΚΥΑ, ώστε μεταξύ των δικαιούχων επιδομάτων ΑΜΕΑ να συμπεριληφθούν οι πολιτικοί πρόσφυγες (βλ. *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 70, 3.3.3.2 και σ. 102, 4.7.2).

Η πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη έγινε δεκτή. Με εγκύκλιο του Υφυπουργού Πρόνοιας διευκρινίστηκε ότι με βάση το άρθρο 23 της Σύμβασης της Γενεύης, που επιβάλλει την ίδια με τους Έλληνες προνομιακή μεταχείριση των προσφύ-

γων, όλες οι διευθύνσεις κοινωνικής πρόνοιας της χώρας πρέπει να δέχονται εφεξής τις αιτήσεις των πολιτικών προσφύγων για επιδόματα.

4.2 ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΧΩΡΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΥΧΩΝ ΤΗΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑΣ

Φορέας: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Τον Συνήγορο του Πολίτη απασχόλησε κατά το έτος 1999 το θέμα ισχύος ή μη, υπό το νέο σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, της ειδικής ρύθμισης του Ν. 2621/1998 (άρθρο 2, παράγρ. 11) σχετικά με το δικαίωμα εγγραφής χωρίς εξετάσεις σε τμήματα ΑΕΙ και ΤΕΙ όσων μαθητών είχαν διακριθεί, καταλαμβάνοντας μια από τις πρώτες έξι θέσεις στη Βαλκανική ή στη Διεθνή Μαθηματική και Πληροφορική Ολυμπιάδα (βλ. *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 81, 3.5.1.1 και σ. 100, 4.5.1γ). Απευθυνόμενη προς το Υπουργείο Παιδείας, η Αρχή είχε μάλιστα χαρακτηρίσει επιβεβλημένη την επιβεβαίωση της ισχύος της παραπάνω διάταξης. Το Υπουργείο Παιδείας, μολοντί εξέφρασε την πρόθεσή του να διευκρινίσει το θέμα με υπουργική απόφαση, παρέλειψε να προβλέψει ειδική σχετική ρύθμιση στην αρ. Φ152/Β6/198/4-6.4.00 ΥΑ, με την οποία ρυθμίστηκαν ειδικότερα ζητήματα εφαρμογής του νόμου περί εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε εκ νέου στον αρμόδιο υπουργό, συστήνοντας την εισαγωγή ειδικής ρύθμισης για το παραπάνω ζήτημα, και τελικά ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων προέβη στην έκδοση της αρ. Φ152/Β6/1101/6.7.00 απόφασης, με την οποία προβλέπεται πλέον ότι οι τρεις πρώτοι βραβευθέντες στη Βαλκανική ή στη Διεθνή Μαθηματική ή Πληροφορική Ολυμπιάδα «εγγράφονται καθ' υπέρβαση του αριθμού εισακτέων και χωρίς ποσοτικό περιορισμό:

α) στα τμήματα Μαθηματικών και Εφαρμοσμένων Μαθηματικών οι διακριθέντες σε Μαθηματική Ολυμπιάδα, και

β) στα τμήματα Πληροφορικής, Εφαρμοσμένης Πληροφορικής ή συναφών τμημάτων ΑΕΙ ή ΤΕΙ οι διακριθέντες σε Πληροφορική Ολυμπιάδα».

Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι η προϊσχύουσα ρύθμιση του άρθρου 2, παράγρ. 11 του Ν. 2621/1998 ήταν ευνοϊκότερη για τους ενδιαφερομένους σε σχέση με την ΥΑ της 6ης Ιουλίου 2000, στο μέτρο που παρείχε σε αυτούς κατά πολύ μεγαλύτερες δυνατότητες επιλογής Τμημάτων ΑΕΙ και ΤΕΙ.

4.3 Η ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΩΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΔΕΙΑΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΣΕ ΠΟΛΙΤΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Φορέας: Υπουργείο Δημόσιας Τάξης

Στην *Ετήσια έκθεση 1999* (σ. 74, 3.4.3.2 και σ. 102, 4.8.1), ο Συνήγορος του Πολίτη, αφού διαπίστωσε ότι η απαίτηση ιατρικού πιστοποιητικού ως μία από τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας διαμονής σε πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) δεν αντιβαίνει ούτε στο εθνικό ούτε στο κοινοτικό δίκαιο, έθεσε θέμα διατήρησης του παραπάνω ιατρικού ελέγχου, εν όψει των διαφορετικών συνθηκών που επικρατούν μετά την πάροδο 35 ετών από την έκδοση της σχετικής Κοινοτικής Οδηγίας και του γεγονότος ότι τα περισσότερα κράτη-μέλη της ΕΕ δεν εφαρμόζουν πλέον κανέναν ιατρικό έλεγχο σε πολίτες της ΕΕ.

Πράγματι, η απαίτηση ιατρικού πιστοποιητικού για τους αιτούντες άδεια διαμονής πολίτες της ΕΕ δεν φαίνεται να έχει κάποια ιδιαίτερη σημασία για την προστασία της δημόσιας υγείας, εφόσον η είσοδός τους στην Ελλάδα είναι πλέον ελεύθερη. Η έκδοση του πιστοποιητικού αυτού καταλήγει συνεπώς να αποτελεί στην πράξη μια πρόσθετη και ουσιαστικά αδικαιολόγητη ταλαιπωρία για τους εργαζομένους που προέρχονται από χώρες της ΕΕ. Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, ανταποκρινόμενο στην πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη να εναρμονίσει την πρακτική του με αυτή των άλλων κρατών-μελών της ΕΕ, ενημέρωσε εγγράφως την Αρχή ότι έχει ήδη ξεκινήσει η διαδικασία τροποποίησης της σχετικής νομοθεσίας.

4.4 ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΕΠΙΔΙΚΑΣΘΕΝΤΩΝ ΠΟΣΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΣΕ ΔΙΚΑΣΤΕΣ

Φορέας: Υπουργείο Οικονομικών

Σημαντικός αριθμός συνταξιούχων δικαστικών λειτουργών υπέβαλε αναφορές με τις οποίες ζητούσε την απόδοση οφειλόμενων συνταξιοδοτικών διαφορών για το διάστημα 1.12.1991-31.12.1995, με βάση τις εκδοθείσες αμετάκλητες αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Ο Συνήγορος του Πολίτη συνέταξε πόρισμα, στο οποίο επισήμανε την υποχρέωση άμεσης συμμόρφωσης εκ μέρους των αρμόδιων διοικητικών οργάνων προς τις εν λόγω αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις (βλ. *Ετήσια έκθεση 1998*, σ. 44, 3.9.2 και *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 104, 5.2). Το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και ο αρμόδιος Υφυπουργός Οικονομικών αρνήθηκαν κατ' αρχήν να προβούν στην άμεση εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων ως όφειλαν.

Ωστόσο, η έκδοση της από 14.12.1999 απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 6, παράγρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου 1 της ΕΣΔΑ και καταδίκασε την Ελλάδα σε καταβολή αποζημίωσης στους προσφεύγοντες, οδήγησε τους αρμόδιους φορείς σε οριστική αναθεώρηση της στάσης τους. Με την έκδοση της αρ. 71320/11.7.00 απόφασης, ο Υπουργός Οικονομικών προέβη στη ρύθμιση της καταβολής των σχετικών ποσών στο σύνολο των ενδιαφερομένων σε επτά ισόποσες άτοκες εξαμηνιαίες δόσεις στο διάστημα από τις 2.1.2001 έως τις 2.1.2004, οι οποίες, ωστόσο, υπόκεινται σε προβλεπόμενο φόρο και κρατήσεις.

4.5 ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΕΞΟΔΟΥ ΓΙΑ ΧΡΗΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ

Φορέας: Υπουργείο Οικονομικών

Ο Συνήγορος του Πολίτη είχε απευθύνει αλληπάλληλα πορίσματα προς το Υπουργείο Οικονομικών και προς το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, εισηγούμενος την κατάργηση του μέτρου της απαγόρευσης εξόδου φυσικών προσώπων από τη χώρα για χρέη προς το δημόσιο και προς το ΙΚΑ, διότι, εκτός από ενδεχόμενη αντισυνταγματικότητα του, το μέτρο αυτό σαφώς αντιβαίνει στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (βλ. *Ετήσια έκθεση 1998*, σ. 36, 3.2.1 και *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 103, 5.1).

Όπως αναφέρθηκε στην *Ετήσια έκθεση 1999*, το Υπουργείο Εργασίας, αποδεχόμενο την πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη, προέβη στην κατάργηση του μέτρου της απαγόρευσης εξόδου για χρέη προς το ΙΚΑ (άρθρο 23, παράγρ. 3 του Ν. 2768/1999). Αντίθετα, το Υπουργείο Οικονομικών αρνήθηκε ρητά να εισαγάγει σχετική νομοθετική ρύθμιση, επικαλούμενο νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας. Όμως, έναν χρόνο αργότερα, σε σχετική διάταξη που συμπεριλήφθηκε στον Ν. 2873/2000 (άρθρο 12), καταργήθηκε το μέτρο της απαγόρευσης εξόδου από τη χώρα και για χρέη προς το δημόσιο.

Επισημαίνεται ότι στην εισηγητική έκθεση του εν λόγω νόμου η κατάργηση του μέτρου αιτιολογείται με το επιχείρημα της αδυναμίας εφαρμογής του, έπειτα από την από 26η Μαρτίου 2000 κατάργηση του αστυνομικού ελέγχου διαβατηρίων στις εξόδους προς 8 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο συμμόρφωσης της Ελλάδας προς τις διεθνείς συμβατικές της υποχρεώσεις (Συνθήκη του Σένγκεν).

Πράγματι, η κατάργηση των ελέγχων δεν συνεπαγόταν και κατάργηση των διατάξεων εσωτερικού δικαίου περί απαγόρευσης εξόδου, ούτε των πράξεων που έχουν εκδοθεί κατ' εφαρμογήν τους. Οι διατάξεις και οι πράξεις αυτές εξακολουθούσαν να ισχύουν, απλώς το κράτος έχασε μερικώς την πρακτική δυνατότητα διοικητικού ελέγχου της εφαρμογής τους. Επιπλέον, η Ελλάδα δεν δικαιούται να συμπεριλάβει στα ηλεκτρονικά αρχεία τα ονόματα εκείνων των πολιτών της σε βάρος των οποίων έχει εκδοθεί απαγόρευση εξόδου, προκειμένου οι αρχές άλλης χώρας να παρεμποδίσουν τη μετάβασή τους σε χώρα εκτός της «Ζώνης Σένγκεν».

Τέλος, θα ήταν σκόπιμο να επισημανθεί ότι η έξοδος από τη χώρα προσώπου σε βάρος του οποίου έχει εκδοθεί απαγόρευση εξόδου δεν αποτελεί ποινικό αδίκημα, εκτός από τις ειδικές περιπτώσεις της αποδημίας με σκοπό την αποφυγή στράτευσης (άρθρο 205 του ΠΚ) και της αποδημίας κατά παράβαση περιοριστικού μέτρου που έχει επιβληθεί από δικαστική αρχή στο πλαίσιο ποινικής προδικασίας (άρθρο 282 κ.ε. του ΚΠΔ). Η ισχύουσα ειδική ποινική διάταξη του άρθρου 4, παράγρ. 3 του Ν. 1975/1991, σύμφωνα με την οποία τιμωρείται «όποιος επιχειρεί να εξέλθει από το ελληνικό έδαφος ... χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις», αναφέρεται στη διαδικασία εξόδου και όχι στο πρωτογενές ουσιαστικό δικαίωμα εξόδου και συνεπώς δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπου δεν προβλέπεται καν έλεγχος διαβατηρίων.

4.6 ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣΛΗΨΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Φορέας: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Έπειτα από πολυάριθμες αναφορές που υπέβαλαν εκπαιδευτικοί που πέτυχαν στον διαγωνισμό του ΑΣΕΠ 1998, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε την ευκαιρία να διαπιστώσει την ανατροπή της νόμιμης προσδοκίας τους για διορισμό έως τις 30.12.2000, που επέφερε η εκ των υστέρων μείωση της διάρκειας ισχύος του πίνακα επιτυχίας. Η ανατροπή αυτή ήταν συνταγματικώς προβληματική, εν όψει της συνταγματικής αρχής της προστασίας της εμπιστοσύνης του διοικουμένου (βλ. *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 86, 3.6.1.1 και σ. 100, 4.5.1α).

Ο Συνήγορος του Πολίτη εισηγήθηκε προς το Υπουργείο Παιδείας την εξεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσης με τους επιτυχόντες του διαγωνισμού του 1998. Επισήμανε ότι ο διαγωνισμός για αριθμό θέσεων που δεν είναι εκ των προτέρων γνωστός αποκλίνει από κάθε πάγια διαδικασία προσλήψεων στο δημόσιο και αποτελεί εγγενές στοιχείο του

προβλήματος της μη απορρόφησης των επιτυχόντων στη δημόσια εκπαίδευση. Υπογράμμισε επίσης ότι το πρόβλημα αυτό επιτείνεται από την παράλληλη τοποθέτηση σε σχολεία κάθε χρόνο μεγάλου αριθμού αναπληρωτών καθηγητών που ουσιαστικά δεν καλύπτουν προσωρινές ή έκτακτες ανάγκες. Εισηγήθηκε επίσης την κατά το δυνατόν ενοποίηση των κριτηρίων τοποθέτησης των αναπληρωτών στα σχολεία, ώστε να μη δημιουργούνται εντυπώσεις άνισης μεταχείρισης.

Μολονότι η διοίκηση ουδέποτε απάντησε στο πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, ο Υπουργός Παιδείας έκανε κατ' ουσίαν δεκτές κάποιες βασικές εισηγήσεις της Αρχής. Συγκεκριμένα, η αναβολή του επόμενου διαγωνισμού είχε ως αποτέλεσμα τη συμβιβαστική εκπλήρωση της νόμιμης προσδοκίας των επιτυχόντων του διαγωνισμού του 1998 να συμπεριληφθούν στους διορισμούς του ακαδημαϊκού έτους 2000. Σημαντική ήταν η απόφαση του Υπουργείου Παιδείας για τη διεξαγωγή των διαγωνισμών εφεξής για ορισμένο αριθμό θέσεων, αλλά και η εξαγγελία για μείωση του αριθμού των αναπληρωτών καθηγητών υπέρ των μόνιμων, προκειμένου να πληρωθούν πάγιες ανάγκες της εκπαίδευσης.

4.7 ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΤΩΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΙΕΚ)

Φορείς: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων - Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας

Στην *Ετήσια έκθεση 1999* (σ. 91, 3.6.3.3 και σ. 101, 4.5.4β), ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε την ανάγκη επίσημης της διαδικασίας έκδοσης των προβλεπόμενων στην παράγραφο 3 του άρθρου 6 του Ν. 2009/1992 προεδρικών διαταγμάτων, με τα οποία θα καθορίζονται τα επαγγελματικά δικαιώματα των κατόχων τίτλων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης που χορηγούνται από τα ΙΕΚ. Είχε επίσης τονίσει ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τη ρύθμιση του θέματος ήταν η συνεργασία μεταξύ του Υπουργείου Παιδείας και των συναρμόδιων υπουργείων, ιδιαίτερα του Υπουργείου Υγείας, το οποίο είχε εκφράσει έντονους ενδοασμούς, απορρίπτοντας σχέδια και κυρίως προσχέδια προεδρικών διαταγμάτων που καταρτίστηκαν από την Εθνική Επιτροπή Καθορισμού Επαγγελματικών Δικαιωμάτων (ΕΕΚΕΔ) και αφορούσαν κατά το μεγαλύτερο μέρος τους νοσηλευτικές ειδικότητες.

Οι συνεχιζόμενες διαφωνίες των εμπλεκόμενων υπουργείων για τα εν λόγω προεδρικά διατάγ-

ματα και η συνεπαγόμενη υπερβολική καθυστέρηση, που έχει ως αποτέλεσμα να πλήττονται κατάφωρα επαγγελματικά δικαιώματα πολιτών, οδήγησαν και άλλους ενδιαφερομένους στην υποβολή σχετικών αναφορών στον Συνήγορο του Πολίτη. Οι αναφορές του έτους 2000, εκτός από αυτές που έχουν ήδη μνημονευθεί στην *Ετήσια έκθεση 1999*, αφορούν τις ειδικότητες «νοσηλευτική ατόμων με ψυχικές παθήσεις», «νοσηλευτική μονάδων εντατικής θεραπείας», «νοσηλευτική ογκολογικών παθήσεων» και «νοσηλευτική βοηθού αναισθησιολόγου» (υποθέσεις 1934, 2766, 9785, 11651 και 12791 του έτους 2000).

Τελικά η διοίκηση, παρά τη γενική δυστοκία που είχε επιδείξει στη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση του προβλήματος, υιοθετώντας τις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, αναγνώρισε την ανάγκη επίσημης των διαδικασιών έκδοσης των σχετικών διαταγμάτων με τα οποία αναμένεται να κατοχυρωθούν τα επαγγελματικά δικαιώματα των κατόχων τίτλων σπουδών του τομέα επαγγελματιών υγείας της μεταδευτεροβάθμιας επαγγελματικής κατάρτισης, καθώς και της δευτεροβάθμιας τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν δύο συναντήσεις παραγόντων των συναρμόδιων υπουργείων, στις οποίες αποφασίστηκε η προώθηση των σχεδίων ΠΔ που αφορούν την κατοχύρωση παραϊατρικών επαγγελματιών των παραπάνω επιπέδων εκπαίδευσης και κατάρτισης.

4.8 ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΙΤΛΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΟΥ ΧΟΡΗΓΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΑΡΧΕΣ ΚΡΑΤΩΝ-ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Φορείς: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων -

Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας

Η υπερβολική καθυστέρηση που έχει παρατηρηθεί στο θέμα της αναγνώρισης τίτλων μεταδευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατ' εφαρμογήν κοινοτικής οδηγίας, είχε ως αποτέλεσμα την υποβολή αξιοσημείωτου αριθμού αναφορών στον Συνήγορο του Πολίτη κατά το έτος 1999 (βλ. *Ετήσια έκθεση 1999*, σ. 89, 3.6.2.3). Η αναγνώριση αυτών των τίτλων και η εν συνεχεία πρόσβαση των

κατόχων τους σε νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα, με τη χορήγηση άδειας άσκησης επαγγέλματος, παραμένει σε εκκρεμότητα, παρά την πρόοδο που σημειώθηκε με την οριστικοποίηση του πίνακα των δικαιολογητικών που οφείλουν να προσκομίσουν οι ενδιαφερόμενοι, προκειμένου τα καθ' ύλην αρμόδια υπουργεία να προβούν στην απαιτούμενη από το ΠΔ 231/1998 εισήγηση προς το Συμβούλιο Επαγγελματικής Αναγνώρισης Τίτλων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΣΕΑΤΕΚ).

Το ΣΕΑΤΕΚ διαβεβαίωσε εγγράφως τον Συνήγορο του Πολίτη ότι έχει παραλάβει όλους τους φακέλους των ενδιαφερομένων που εκκρεμούσαν στο Υπουργείο Υγείας και ότι έχει ήδη ξεκινήσει τις εργασίες του μέσα στο έτος 2000, οι οποίες ωστόσο δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί. Όπως ενημέρωσε τον Συνήγορο του Πολίτη ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ), η καθυστέρηση αυτή οφείλεται σε διαφωνίες ουσίας ως προς την επιβαλλόμενη από το κοινοτικό δίκαιο εξομοίωση σχολών και την επέκταση των αντίστοιχων επαγγελματικών δικαιωμάτων.

Πράγματι, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε ήδη διαπιστώσει ότι η καθυστέρηση στις εργασίες του ΣΕΑΤΕΚ δεν οφειλόταν σε διαδικαστικούς λόγους, αλλά σε λόγους ουσίας που ενδεχομένως ήταν:

α) Η δυσκολία ένταξης των κατόχων τίτλων της αλλοδαπής σε νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα στην Ελλάδα, λόγω διαφορετικού επιπέδου κατάρτισης.

β) Η προσκόμιση από τους ενδιαφερομένους τίτλων από εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού που δεν περιέχονται στο παράρτημα της σχετικής κοινοτικής οδηγίας.

γ) Η άσκηση πιέσεων εκ μέρους επαγγελματικών οργανώσεων, οι οποίες δεν επιθυμούν να διευρυνθεί ο κύκλος των προσώπων που θα διαθέτουν την αντίστοιχη άδεια επαγγέλματος.

Πάντως, το ΣΕΑΤΕΚ έχει δεσμευθεί να εξετάσει όλες τις εκκρεμείς αιτήσεις και να ζητήσει την προσκόμιση συμπληρωματικών δικαιολογητικών σε περίπτωση που οι φάκελοι δεν είναι πλήρεις. Παράλληλα, βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία με διοικητικές αρχές κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την πλήρη αποσαφήνιση ζητημάτων ουσίας που ανακύπτουν κατά την εξέταση των φακέλων.

